Stripschrift

STRIPSCHRIFT

ERIK WIELAERT
BERNICE EISENSTEIN

NUMMER 380 * €6,50

JEAN DULIEU

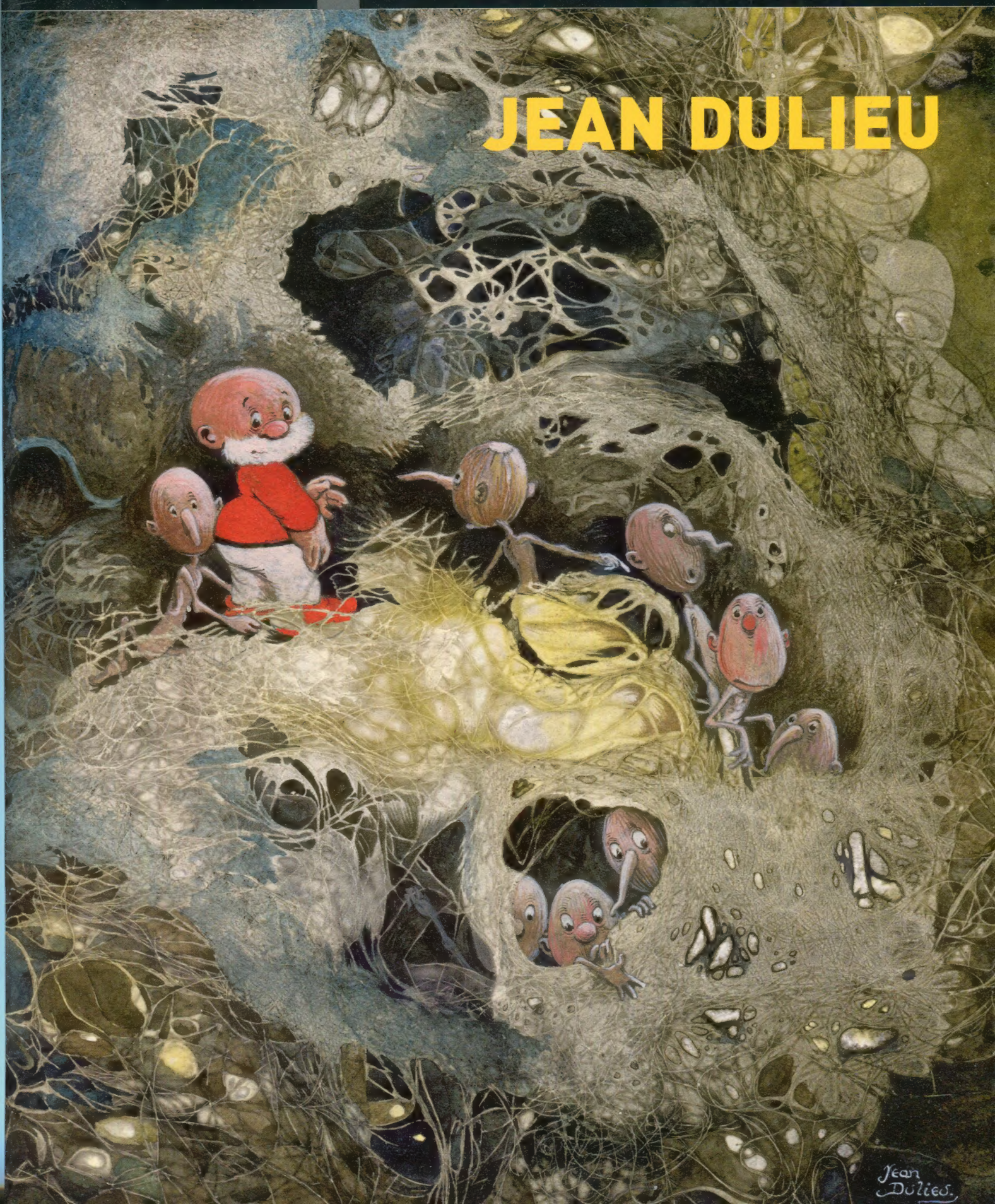

→ REDACTIO

Het slotstuk van de emancipatie van het Nederlandse kinderboek: zo bestempelde minister Maria van der Hoeven van Onderwijs, Cultuur & Wetenschappen in het Letterkundig Museum de Max Velthuijs-prijs. Deze oeuvreprijs, waar een bedrag van €60.000 aan hangt, werd enkele weken geleden in het leven geroepen als oeuvreprijs voor illustratoren van kinderboeken. In 2007 wordt dit driejaarlijks eerbetoon voor het eerst uitgereikt. De prijs is vernoemd naar de in 2005 overleden kinderboekenauteur Velthuijs. Het initiatief is uitgegaan van de Stichting P.C. Hooft-prijs voor Letterkunde, verantwoordelijk voor de toekenning van de P.C. Hooft-prijzen.

De minister ging in het museum in gesprek met kinderen over het belang van erkenning voor een goede tekening bij een goed verhaal. 'Het gekke is dat er heel veel prijzen zijn voor kinderboekenschrijvers en heel veel prijzen voor kinderboekentekenaars. Maar de aller, allerhoogste prijs in Nederland voor boeken, die is er voor schrijvers van grote-mensenboeken. En die is er voor kinderboekenschrijvers. Maar niet voor de kinderboekentékenaars. Ik vond dat daar iets aan gedaan moest worden. Eens?'.

Nee, natuurlijk niet, want mevrouw de minister, waarom liet u niets van u horen toen Marten Toonder overleed, één van de grootste literatoren die Nederland ooit heeft gekend? Had u toen niet een mooie stripprijs moeten aankondigen? En waarom heeft u niet geregeld dat Toonder bij leven en welzijn eindelijk alsnog met de P.C. Hooft-prijs werd bekroond? Met alle respect voor Max Velthuijs en zijn Kikker, maar zijn oeuvre is toch 'hors categorie'.Waar die Stichting en de minister voor hadden moeten zorgen, is de instelling van een Marten Toonder-prijs voor striptekenaars èn illustratoren. Dat zou nog eens een daad van emancipatie zijn geweest! En dat had haar nog stemmen kunnen opleveren, ook!

→ OMSLAG

Op het omslag deze keer de in het afgelopen jaar veelbesproken *Paulus*-aquarel van Jean Dulieu.
Het kunstwerk werd gestolen uit Het Nederlands Stripmuseum in Groningen en in een later stadium door de dief terugbezorgd bij de eigenaar.
Meer over deze kwestie kunt u lezen in het Dulieu-dossier verderop in dit nummer.

Koen Hottentot maakt comeback

Negen jaar na zijn laatste strip neemt Koen Hottentot dit jaar de tekenpen weer ter hand. Zijn op het internet verschenen proteststrip *De avonturen van M.C.J. Pietersen: De Verkiezingskast* tegen oncontroleerbare stemcomputers vormt de *comeback* van de striptekenaar uit Drenthe. Initiatiefnemer Rop Gonggrijp van actiegroep 'Wij Vertrouwen Stemcomputers Niet' noemt de strip: 'een heel goed medium om kort en duidelijk mee te zijn.'De twee kennen elkaar al jaren. Computerbeveiligingsdeskundige Gonggrijp, bekend als één van de oprichters van internetdienstverlener Xs4all, werkt op de middelbare school al samen met striptekenaar Hottentot. Hij tekent voor de schoolkrant en Gonggrijp levert soms het scenario voor deze strips.

Gonggrijp zet zijn schoolkameraad in 1989 in als tekenaar voor *Hack-Tic*, het door hem uitgegeven 'tijdschrift voor techno-anarchisten'. De roemruchte groep computerhackers rondom deze publicatie leidt in 1993 tot Nederlands eerste publieke internetaanbieder, Xs4all.

Hottentot wordt via het hackersblad een professioneel striptekenaar. Hij publiceert onder meer in de tijdschriften *Incognito*, *Iris* en *Zone 5300*. Hij geeft daarnaast in eigen beheer twee stripboeken uit, *Necronomicon* (1994) en *Schnuurt* (1996). Een jaar na dat boek stopt Hottentot met tekenen, en begint op de administratie van een reisbureau. Hij verhuist in 2002 vanuit de Zaanstreek naar Grolloo in Drente. Hij krijgt twee dochters, wordt huisvader en organiseert tot 2005 een jaarlijks optreden van Britse folk-musici.

INHOUD

2 **ACTUA**

9 **STRIPDAGEN 2006**
Mars Gremmen

10 **STARS & STRIPS**
Olav Beemer

12 **DULIEU-DOSSIER 8**
Annette Wouters

18 **ERIK WIELAERT**
Wilco Tuinenburg

25 **BITS & PIECES**
Ben Bits

27 **OPINIE→ DE CANON**
Kees Ribbens

28 **BERNICE EISENSTEIN**
Sander de Vries

31 **MANON KOMT...**
Manon Albers

32 **DE BOVENTOON**

48 **HEINZ SERVICE SPREAD**

VIJF VOOR NEGEN – HET KAN NOG NET.
STEMBURO
NR 634. MENEER M.C.J. PIETERSEN.
KLOPT.
ALSTUBLIEFT, UW STEMBILJET. DE STEMHOKJES BEVINDEN ZICH DAAR, ...
OK.
EEN LATER
ZIEZO.
UMMM... WAAR IS DE STEMBUS?
NEENEENEE, DIE BUSSEN HEBBEN WE NIET VERDOCHT. WE HEBBEN HET NIEUWSTE VAN HET NIEUWSTE ...
DE VERKIEZINGSKAST !
HMM, DAN LAAT IK HET U EVEN ZIEN.
Moderne Stembox II
KIJK, NU HOUDT U UW STEMBILJET IN HET MIDDEN VOOR DE KAST.
KRRR
MAAR?!
U HEEFT GESTEMD
OP ZO

'Het bloed kruipt echter etcetera...', vertelt Hottentot. Concrete aanleiding is een nieuw verzoek van Gonggrijp, deze zomer. Die benadert hem voor een striptekening ter verduidelijking van zijn protest tegen stemcomputers: 'In strips kun je veel humor kwijt, zeker als Koen het tekent.' Hottentots stemcomputerprotest is alleen op de website *www.wijvertrouwenstemcomputersniet.nl/other/strip* te lezen. De moderne publicatie en het jarenlange contact met computerexperts ten spijt is de strip op gebruikelijke wijze vervaardigd. 'Dat is ouderwets gegaan met potlood, papier, gum en Rotring-pennen. De platen zijn ingescand en verzonden naar de inkleurder.' Behalve de stemcomputerstrip is het nieuwe werk van de striptekenaar recent verschenen in de stripbladen *Myx Stripmagazine* en *Sfeerie*. In dat laatste blad is ook een uitgebreide biografie van Hottentot opgenomen. Bij uitgeverij Edollandia verschijnt volgend jaar een herziene heruitgave van *Schnuurt* in kleur. GH

Stripschrift 40 jaar jong in 2007!

In 2006 stuurden we alle trouwe abonnees het boekje The Making of Havank van Danier *als geschenk. Niet in de winkel te koop, overigens. En ook voor 2007 hebben we weer zo'n leuke stripverrassing, dus het loont de moeite abonnee te blijven! Daar komt bij dat* Stripschrift *eind 2007 veertig jaar bestaat en dat feestje zal gepast worden gevierd. In* Stripschrift 381 *– het laatste nummer van de lopende jaargang – publiceren we de geplande verschijningsdata van 2007, zodat u ook het komende jaar precies weet waar u met uw lijfblad aan toe bent.*

Door stijging van de productie- en verzendkosten zullen vanaf Stripschrift 382 *de losse-nummerprijs en de abonnementstarieven worden verhoogd, maar gelukkig hebben we het ook deze keer weer voor u tot een minimum weten te beperken. Met ingang van 1 januari 2007 kost een regulier nummer van* Stripschrift *in de losse verkoop €6,70.*
De abonnementstarieven zijn als volgt vastgesteld:
Nederland €44,00
België €46,50
Overige landen €60,50

Leden van Het Stripschap blijven uiteraard recht houden op hun korting van €1,25 per jaargang. Nieuwe abonnees kunnen zich nog tot 1 december 2006 *aanmelden tegen de huidige tarieven!*
De uitgever

→ FLITSEN

Casterman heeft weer een kloeke bundel uitgebracht met verhalen van François Craenhals' *De Koene ridder*. In dit zesde deel zijn heruitgaven opgenomen van *De boog van Saka, Yama, prinses van Alampur* en *Terug naar Rastigne*. Ook zijn er bij deze uitgeverij nieuwe delen verschenen van de educatieve reeks over de klassieke oudheid *De reizen van Alex: Lutetia* en *De Inca's*. Het allereerste *Nestor Burma*-album van Jacques Tardi – *Een kater vol lood*, eerder alleen verschenen in een soort comic-formaat – is door Casterman heruitgebracht in de normale hardcovercollectie. Uitgeverij Mikto verspreidt opnieuw *De helden van de lucht 1*. Daarin portretteert Frank Bichau 22 beroemde vliegeniers uit de Eerste Wereldoorlog. Dit eerste deel van een tweeluik komt als nummer tien uit in de reeks *Airfiles*. In het nog te verschijnen tweede deel staan piloten uit de Tweede Wereldoorlog centraal. Het tweede nummer van het sciencefiction/horror-blad *Sfeerie* is uit. Minder bekende Nederlandse en Duitse striptekenaars krijgen hier de kans hun werk te presenteren. Bevat verder interviews met Klaus Scherwinski en Koen Hottentot. De uitgever van het tijdschrift is ook een sponsorovereenkomst aangegaan met de Nederlandse kickboks-kampioen Menno Dijkstra. Men vindt Dijkstra's bijnaam – Machine Gun – en zijn strijdkreet *'here comes the pain'* goed passen bij het imago van het blad. Striptekenaar Daniec tekent in het blad de verhalen van Dijkstra's gevechten op en de bokser zelf zal op zijn broek het logo van *Sfeerie* voeren. Het jaar 2007 is in zicht dus de stripscheurkalenders komen er aan. Die van *Donald Duck* is gesignaleerd, maar ook die van *Dirkjan*; voor de derde keer alweer (uitgeverij Van Gennep). Behalve *Dirkjan* staan er ook grappen in van *Hara Kiwi* (Lectrr) en *Kinky & Cosy* (Nix). Ooit heel graag op krantenformaat willen kleuren? Op *www.grootformaatkleurplaat.nl* bieden diverse illustratoren kleurplaten aan voor €1,50 per stuk (excl.porto) Joe Coleman is een artiest die graag schokeffecten teweeg brengt. Hij schijnt ook levende muizen te eten. Werk van de man die zichzelf een Visionary Apocalyptic Artist noemt was in 2001 te zien in Museum Boymans van Beuningen in Rotterdam, op een tentoonstelling van werk van kunstenaars die werden geïnspireerd door Jeroen Bosch. Bij uitgeverij Xtra verscheen onlangs zijn boek *Beroepspsychopaten*. Geen sequentiële strip, maar vier rijk geïllustreerde verhalen over psychopatische misdadigers. Zeventig onbarmhartige tekeningen over het kwade in de mens, in een stijl die doet denken aan underground-tekenaars als S. Clay Wilson.

→ SUVAAL

ER VERSCHIJNEN ZOVEEL LITERAIRE JUWEELTJES IN 'T FRANS DIE NOOIT VERTAALD WORDEN
DAAROM HAAL IK ZE NU RECHTSTREEKS UIT FRANKRIJK
IK WIST NIET DAT JIJ FRANS KON LEZEN!
KAN IK OOK NIET. IK BEGRIJP ER GEEN VAN!

DE STRIPWERELD LEEFT, EN HOE! OP DEZE PLAATS GEEFT STRIPCOLUMNIST ERWIN SUVAAL HIEROP ZIJN PERSOONLIJK COMMENTAAR.

ERWIN.SUVAAL @STRIPSCHRIFT.NL

Peter de Wit trakteert

Het nieuwste album van Sigmund – *Vijftiende sessie* (Harmonie, ISBN 90-6169-802-2, €8,50, 72 pagina's, zwart/wit, sk) – heeft een leuke uitsmijter. Op de laatste pagina heeft Peter de Wit 38 *Sigmund*-grappen opgenomen die eigenlijk niet in het album thuishoren. 'Het gaat om grappen die de selectie niet hebben gehaald. Die ik bij voorbeeld bij nader inzien niet zo sterk meer vond of tekentechnisch van mindere kwaliteit', zegt De Wit. Ook betreft het stroken die te zeer gebonden waren aan de actualiteit van de dag of de week waarop ze in *De Volkskrant* stonden. Zo zijn er een paar *statements* over het afgelopen WK Voetbal gesneuveld. Daarnaast is een aantal grappen in kleur afgevallen uit de zaterdag-editie, zoals de hierbij afgedrukte *Smurfen*-grap. '*Sigmund* komt het best tot z'n recht als zwart/wit-strip.'
Ergens vond De Wit dat hij iets moest doen met die voor het album afgekeurde afleveringen. 'Ik heb ze daarom bij wijze van experiment verkleind en net leesbaar op de laatste pagina gezet. Vergelijk het met tv-series waar na afloop de *bloopers* worden getoond, of een dvd van een film met als extraatje voor de koper de scènes die zijn afgevallen.'
Hij wijst ook nog op een echte 'blooper'. 'Er zit een strook bij die eveneens in het normale gedeelte van het album terug te vinden is. Hoe dat nou kan?'
Volgens De Wit loopt *Vijftiende sessie* prima. Het eerste exemplaar van dit 'burka-album' werd op De Stripdagen in Houten nog speciaal uitgereikt door een dame in de kenmerkende zwarte, lichaamsbedekkende kledij. Naar verluidt was het een medewerkster van uitgeverij De Harmonie, maar het viel ter plekke niet met zekerheid vast te stellen. RS

FOTO VICTOR SCHIFERLI

Aart Clerkx weer op 'Classics'-toer'

Nadat in 2000 Aart Clerkx een moderne versie van een *Illustrated Classic* voorzien had van illuminaties (zoals uitgeverij De Harmonie het zo fraai formuleert), is het zes jaar later tijd voor een tweede deel uit de reeks *Klassiek Geïllustreerd*. In 2000 betrof het een bewerking van Shakespeare's *Hamlet*, uitgevoerd door het duo Erik Bindervoet & Robbert-Jan Henkes. Dit jaar heeft het duo een eigentijdse versie van *Het Tweede Evangelie* (van Marcus) het licht doen zien, onder de titel *De intocht van Christus in Amsterdam* (ISBN 90-6169-759-X, 184 pagina's, zwart/wit, sk, €16,90). Dit evangelie van Bindervoet & Henkes leest als een kroniek van de hedendaagse Nederlandse samenleving, met de nadruk op Amsterdam. Opnieuw heeft Clerkx als illuminator zijn steentje bijgedragen. Zo nu en dan weeft hij stripsporen in zijn tekeningen: Oom Wim duikt bij voorbeeld op, net als Flipje, Jansen en Janssen, Suske en Wiske, en Wimpy, de hamburgeretende vriend van Popeye. Hoogtepunt is het omslag, als icoon van de vermaarde *Classics*-reeks van verstripte literaire meesterwerken. RS

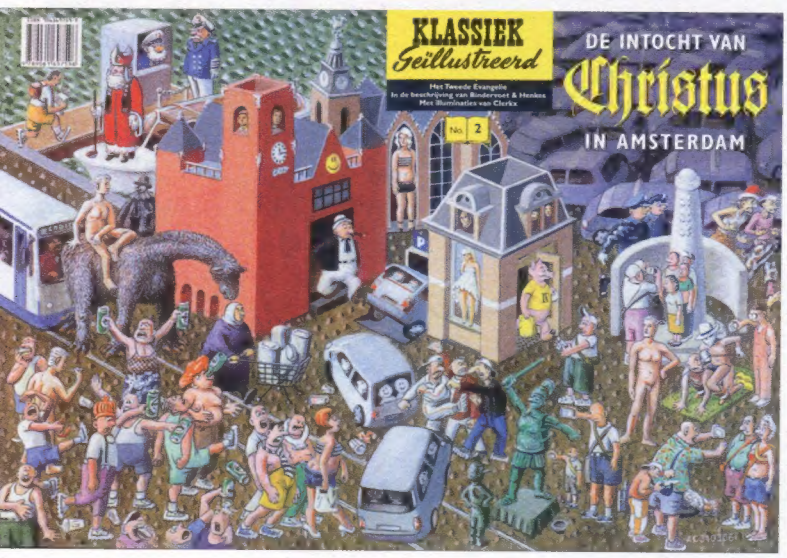

Mark Hendriks wint!

Tijdens De Stripdagen in Houten zijn de albumjaarprijzen van dit jaar bekendgemaakt met laureaten in zes categorieën.
De categorie Nederlands Literair leverde als winnaar *De nieuwe hemel* op, een bij uitgeverij Oog & Blik verschenen striproman van Mark Hendriks. De jury spreekt: 'Mark gaat al jarenlang vrijwel onopgemerkt zijn eigen(zinnige) gangetje en werkt ondertussen gestaag aan een consequent oeuvre, waarbij alles met elkaar samenhangt en raakvlakken heeft met het beste literaire werk of de fraaiste arthousefilms. Toch staat ieder deel op zich en is met name *De nieuwe hemel* een meeslepend verhaal over dwalende vrouwen tegen de achtergrond van de Japans/ Chinese oorlog van de late jaren dertig.'
De albumjaarprijs Nederlands Jeugd ging naar *De Bamburgers 1: De nationale feestdag* (uitgeverij Silvester) van Fritz van den Heuvel en Simon Spruyt. In de categorie Nederlands Avontuur en Vermaak won – alweer een Vlaams product – *Esther Verkest 3: Van de hak op de tak* van Kim Duchateau (Oogachtend).
In de categorie Buitenlands Jeugd ging de manga *Shaman King* van Hiroyuki Takei (uitgeverij Kana) met de eer strijken. De prijs is bedoeld voor de eerste drie delen van deze door uitgeverij Kana uitgegeven strip. De categorie Buitenlands Avontuur en Vermaak leverde als winnaar *Robbedoes en Kwabbernoot 1: Versteende reuzen* (uitgeverij Dupuis) op, van het duo Fabien Vehlmann en Yoan. Bij de categorie Buitenlands Literair sleepte de Italiaan Gipi de penning in de wacht met *Aantekeningen voor een oorlogsverhaal* (Oog & Blik).
Meer inhoudelijke jury-oordelen zijn na te lezen op *www.stripschrift.nl* in de actua-rubriek. RS

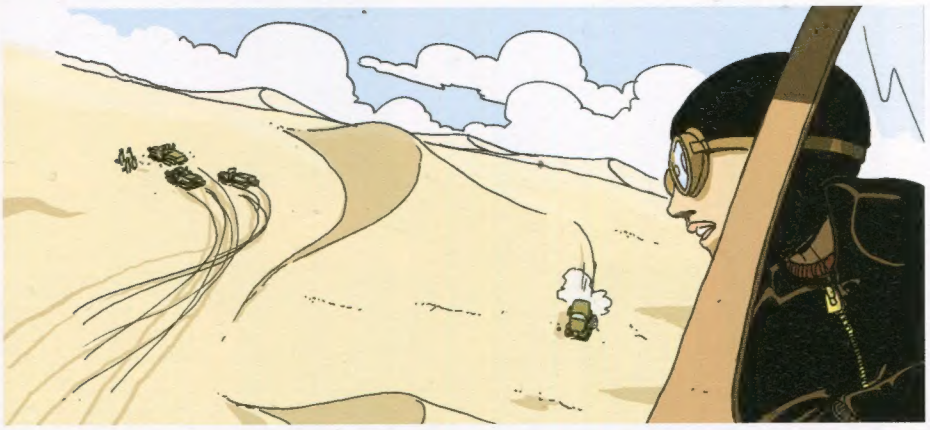

Educatieve tv met stripinslag

Teleac zond in de afgelopen periode het tv-programma *De avonturierster* uit. Deze oorspronkelijk Franse educatieve tv-serie (*L'Aventurière*) behandelt in zes afleveringen de geschiedenis van de eerste helft van de twintigste eeuw. Iedere aflevering bestaat uit archiefbeelden èn stripanimatie. De historische verhaallijn is namelijk opgetuigd aan de hand van de fictieve avonturen van heldin Iris White. Zij trekt de hele aardbol over en komt – soms aangetrokken door haar zin voor avontuur, soms gedwongen door het noodlot – in aanraking met tal van belangrijke ontwikkelingen, zoals de Eerste Wereldoorlog, de Russische Revolutie, de opkomst van de luchtvaart, de opmars van het fascisme, koloniale spanningen, enzovoort.
Maker van het programma is het productiebedrijf La Compagnie des Taxi-Brousse uit Parijs, die voor het tekenwerk Luc Desportes aantrok. Deze Franse striptekenaar is in Nederland onbekend. In Frankrijk leverde hij een aantal bijdragen geleverd aan het blad *A Suivre*. Daarnaast maakt hij kinderboeken en schrijft hij storyboards voor tv- en filmproducties. Zijn tekenstijl in *De avonturierster* doet denken aan het werk van Jacques Tardi.
Wie de uitzendingen heeft gemist, zal de omroepbladen of de Teleac-website in de gaten moeten houden, om erachter te komen of het programma in 2007 wordt herhaald. Door een e-mail te sturen aan *csalmon@cie-taxibrousse.com* kan een dvd van *De avonturierster* worden besteld. Kosten: €50. RS
Meer info: *www.teleac.nl/avonturierster*

Observaties van de cultuur in een grote stad

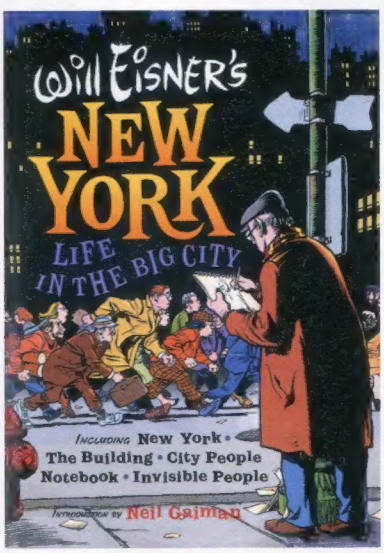
Will Eisner's
NEW YORK
LIFE IN THE BIG CITY
Including New York • The Building • City People Notebook • Invisible People
Introduction by Neil Gaiman

The Will Eisner Library, zoals uitgeverij W.W. Norton & Company het noemt, groeit gestadig. Een jaar na de omvangrijke, mooi bezorgde uitgave van *The Contract with God Trilogy*, verscheen onlangs *Will Eisner's New York – Life in the Big City*. Wederom een prachtige uitgave, hardcover, 430 pagina's met observaties uit 'een grote stad', zoals Eisner – geboren in 1917 in Brooklyn – het zelf omschreef. Om er daarna gelijk aan toe te voegen dat het eigenlijk om de stad New York gaat, de metropool waar hij opgroeide met zijn geëmigreerde joodse familie, waar hij zijn opleiding kreeg, waar hij zijn carriére maakte en waar hij les gaf aan een nieuwe generatie tekenaars.
De fabuleuze tekenaar en verhalenverteller, geestelijk vader van de innovatieve, spectaculair vormgegeven, ironische en weergaloze strip *The Spirit*, sloeg na zijn zestigste een heel nieuwe richting in en werd daarmee één van de grondleggers van de grafische roman.
In *Will Eisner's New York – Life in the Big City* (ISBN 0-393-06106-2, $29.95) staan naast enkele langere verhalen, zoals *The Building*, waarvoor de Flatiron Building model stond, en *Invisible People*, vooral impressies van gebeurtenissen in de grote stad in de breedste zin van het woord. Avontuur, het uitgaansleven, ontluikende liefde op de stoep, maar ook vereenzaming, misdaad en xenofobie, de verloedering en het weer opbloeien van wijken, grenzeloos optimisme en diepe uitzichtloosheid, anonimiteit temidden van grote mensenmassa's: Will Eisner heeft het met een liefderijke blik trefzeker en elegant opgetekend. Af en toe beeldt hij zichzelf daarbij af: een man, meestal op de rug gezien, met een tekenblok, in het gezelschap van een straatwijze ondermaatse zwerver, die zijn verrichtingen met aandacht volgt.
De uitgave, die is voorzien van informatieve inleidingen door Neil Gaiman (*The Sandman*) en uitgever/agent Denis Kitchen, bevat verder enkele tekeningen waarvoor Eisner nog kort voor zijn dood in 2005 speciaal voor deze uitgave de schetsen maakte, maar ook enkele tekeningen die door hem uiteindelijk niet in de verhalen werden opgenomen. DR

→ FLITSEN

Antwerpen maakt werk van hun beeldverhaalroute 'Muurvast'. Kort geleden werd de derde stripmuur onthuld. Na Jan Bosschaert en Willy Vandersteen is nu ook een tekening van illustrator Jan van der Veken vereeuwigd. De beeldverhaalroute heeft tot doel Vlaamse striptekenaars- en illustratoren op de kaart te zetten en tevens het stadsbeeld te verfraaien. In Brussel werd eveneens een nieuwe muur onthuld: tekenaar Zep zag zijn creatie Titeuf toegevoegd worden aan de inmiddels indrukwekkende reeks stripmuren. Liefhebbers

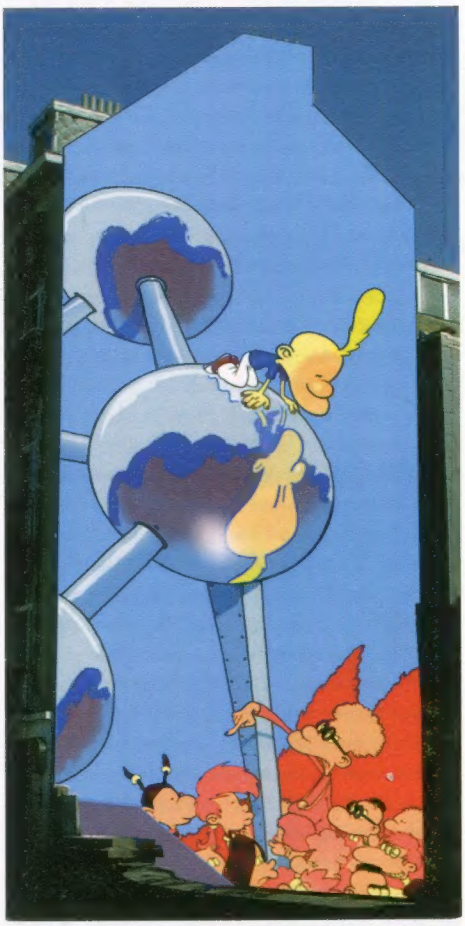
ZEP

moeten nog tot 2009 wachten om voet te zetten in het geplande Hergé-museum in Louvain-la-Neuve. De Fondation Hergé maakte dit onlangs bekend. Volgend jaar wordt een aanvang gemaakt met de werkzaamheden, het honderdste geboortejaar van Hergé. In samenwerking met *Dagblad van het Noorden* organiseerde Het Nederlands Stripmuseum op 9 september in Groningen een stripdag. Bezoekers konden behalve het bekijken van de Toonder- en Knudde-tentoonstelling ook terecht voor een signeersessie van Henk Kuijpers en een aantal Groningse striptekenaars waaronder Barbara Stok, Roelof Wijtsma en Erik Wielaert. Pim Oosterheert (museum De Bommelzolder) gaf een lezing over Marten Toonder. *Stripgids*, het ruim dertig jaar oude Vlaamse striptijdschrift verschijnt vanaf oktober weer tweemaandelijks. Het is gratis verkrijgbaar. In 1974 verscheen de eerste *Stripgids*, gevuld met strips en achtergrondinformatie. In elf jaar tijd zagen 31 exemplaren het licht. Nadien verschenen nog enkele exemplaren uitgegeven op onregelmatige momenten, vooral naar aanleiding van tentoonstellingen. Strip Turnhout realiseert de uitgaven, het Antwerpse provinciebestuur zorgt voor de financiering. Bob Thaves overleed op 81-jarige leeftijd. Hij is bekend van de krantenstrip *Frank and Ernest*. Zijn zoon Tom had de strip al sinds 1997 overgenomen.

Windig & De Jong leggen het nog één keer uit!

FOTO RUDY VROOMAN

In *Stripschrift 379* maakten we melding van de *Heinz*-expositie bij Lambiek. In dat artikel ook in vogelvlucht een overzicht van de stripactiviteiten van de makers: René Windig en Eddie de Jong. De vermelding dat de heren oude stroken als nieuw inleverden bij krantenredacties om daarna ontslagen te worden en later weer in genade te worden aangenomen, was reden voor Eddie de Jong om de telefoon te pakken. 'Dat oude-strokenverhaal klopt namelijk niet', aldus De Jong. 'Dit misverstand wordt nu al jaren in stand gehouden en iedere keer als we het weer lezen hebben we besloten onmiddellijk te reageren. In een eerder *Stripschrift*-interview (Nummer 337 van juni 2001. TdK) hebben we het al eens toegelicht, maar het blijft maar opduiken. Er waren in de zomer van 1999 diverse redenen waarom we niet in staat waren compleet nieuwe stroken aan te leveren. We hebben toen oude stroken bewerkt en met knippen en plakken leidde dat tot een nieuwe versie. We hebben ze nooit 'als nieuw' aangeboden en pas na een aantal weken werd een redactie erop opmerkzaam gemaakt – ik vermoed door een fan – waarna de bal is gaan rollen. Niet elke redactie was er blij mee, dat klopt, maar wij vonden dat we het recht hadden om voor een bepaalde periode zo te werken. We hebben daarna nog enkele maanden aangeleverd en hebben zelf besloten om er in het voorjaar van 2000 helemaal mee te stoppen. *Het Parool* heeft ons nota bene nog gebeld om tòch door te gaan, maar we hadden het toen wel gezien. Onze terugkeer in *Het Parool* in 2004 ging dus ook zonder oud zeer gepaard. Zo... ik hoop dat hiermee alles weer is rechtgezet.' TdK

De vluchten van Daniel Chauvin

Soms duiken er tekenaars op waarvan je het bestaan nog nooit had vermoed. Daniel Chauvin (1939-1995) is er zo één. Bij uitgeverij Miklo verscheen als zevende deel in de serie *Airfiles* de bundel *De erfgenamen van Guynemer* (ISBN 90-76737-21-5, 48 pagina's, kleur, sk, €9,95). De luchtvaart-verhalen die erin staan blijken van de hand van Chauvin, artiestennaam Dan. Hij werkte vanaf 1967 een aantal jaren als assistent van Jijé mee aan *Tangy en Laverdure*. Verder maakte Dan een aantal afleveringen van *Oom Wim* (*Oncle Paul*) voor *Robbedoes* en publiceerde hij – soms op scenario van Jean-Yves Brouard – korte verhalen in *Pilote*, *Super Pocket Pilote* en *Kuifje*. Hij tekende tevens de laatste pagina's van de *Buck Danny*-aflevering *De piloot met het leren masker*, toen Victor Hubinon ziek was.

Tijdens de jaren 1980 maakte Chauvin albums als *Bob Browning* (Deligne), *L'Énigme W* (Fleurus, 1986) en *Chassé-Croisé* (Fleurus). Verder werkte hij veel voor het tijdschrift *Télé-7 Jeux*, waarvoor hij de puzzelstrip *Commissaire Tanquerel* samenstelde. In 1995 verscheen bij Lefranq nog *De slag om Frankrijk* (later herdrukt door Miklo), maar die albumuitgave heeft Dan niet meer mee mogen maken.

Al op jonge leeftijd toonde Chauvin veel belangstelling voor de aviatiek en deed hij aan sport- en zweefvliegen. Ook maakte hij graag tekeningen van vliegtuigen en met een map vol stapte hij in 1967 op Jijé af, die hem direct aannam. In *De erfgenamen van Guynemer* staan vooral *Pilote*-strips; aan een aantal heeft Jijé meegetekend. Uitgeverij Miklo wil in de *Airfiles*-collectie nog meer strips van Dan uitbrengen, waaronder de langere parodie-achtige verhalen *Johnny Blizzard* (uit *Kuifje*) en *Jerry Doublebang* (uit *Robbedoes*). RS

→ WEBFLITSEN

IN HET KORT STAAN HIERONDER EEN AANTAL ONLINE-NIEUWSBERICHTEN UIT DE AFGELOPEN PERIODE. WILT U DE VOLLEDIGE VERSIE NALEZEN, SURF DAN SNEL NAAR WWW.STRIPSCHRIFT.NL

17 SEP De Stripdagen in Houten van 30 september en 1 oktober haalt hij net niet, de *Officiële Nederlandstalige stripcatalogus voor elke stripofiel* van uitgeverij Silhouet. Rond 20 oktober, zo meldt samensteller Gert de Smet desgevraagd, verschijnt het 720 pagina's tellende boekwerk op de markt. De catalogus had al jaren eerder moeten verschijnen maar gesteggel met Hans Matla van uitgeverij Panda zorgde voor de nodige vertraging.

20 SEP De redactie van *Donald Duck* heeft enthousiast gereageerd op het idee om van het weekblad een Friese editie te maken. Het voorstel is afkomstig van Geart Benedictus, statenlid voor het CDA in Friesland.

08 OKT Walter Moers en Frank Miller hebben op de Frankfurter Buchmesse de belangrijkste Sondermann-stripprijzen in de wacht gesleept.

09 OKT Ze hielden het feestje lekker onderling. Op vrijdag 6 oktober presenteerde bedenkster Suzanne Hertogs het eerste exemplaar van het anti-verveelboekwerk *Duf* in een gesprek met hoofdredacteur Petra Boers.

11 OKT Uitgever Juniorpress Magazines geeft twee nieuwe jeugdbladen uit: *Snoopy Magazine* en *Spectaculaire Spiderman Mag*. Beide bladen mikken op een jonge doelgroep.

14 OKT Hoewel pas sinds dit jaar in de schappen, liggen de dvd's *De nacht van de wansmaak 1* en *2* al in de ramsjbakken. Voor €4,99 per stuk koop je niet alleen de meest afzichtelijke dieptepunten in de filmindustrie, maar ook twee fraai vormgegeven omslagen getekend door Erik Kriek.

26 OKT In het centrum van Nijmegen is een bronzen, Romeinse ketel opgegraven. Volgens de stadsarcheoloog lijkt de ketel op de met toverdrank gevulde ketel uit *Asterix*.

04 NOV Stephen Hillenburg, geestelijk vader van animatiehelt Spongebob, neemt wat afstand van zijn razend populaire serie. Hij blijft producent, maar denkt inmiddels na over nieuwe projecten.

08 NOV Hanco Kolk heeft de cd-inlay van *Fine Fine Music* verzorgd. Op deze speciale jubileum-cd van Excelsior Recordings staat een dwarsdoorsnede van de artiesten die aan dit label verbonden zijn.

09 NOV Daedalus. Op 29 november verschijnen de eerste twee albums van deze gloednieuwe stripuitgeverij met thuisbasis in het Vlaams-Limburgse Genk. Niet de zoveelste kleine stripuitgeverij, maar een grote of op z'n minst middelgrote speler die de concurrentie lijkt te willen aangaan met Dupuis, Dargaud en zeker de Kortrijkse Vlaamse uitgever Talent.

10 NOV Eind oktober werd in Parijs de dikste grafische autobiografie ooit uitgebracht van een nog levende Europees stripauteur. André Juillard, tekenaar van onder meer *De 7 levens van de sperwer* en *Blake en Mortimer*, had twee jaar nodig om een keuze te maken uit zijn oeuvre. Tezelfdertijd opende een expositie die nog t/m 28 november in het Brusselse Huis van het Stripverhaal te zien is.

Derde Crumb-Bukowski-uitgave onvertaald

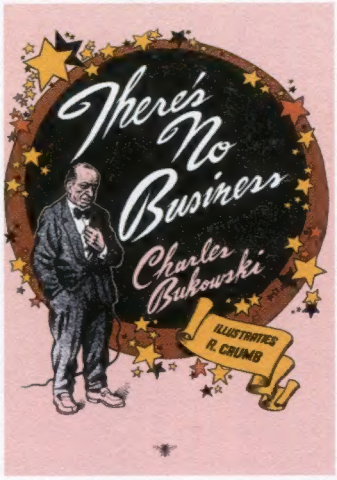

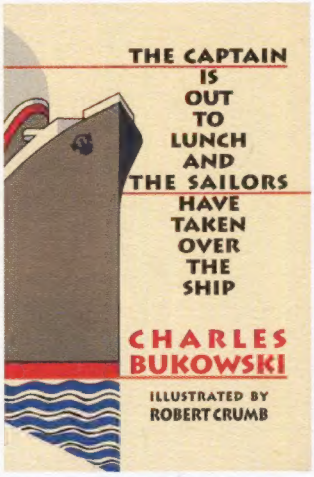

Peter Pontiac maakte in 2003 een mooi omslag voor een liefhebbersuitgave met werk van Charles Bukowski (*Herrie & Hartstocht*, uitgeverij Bandini), maar de striptekenaar die het meest verbonden is met deze schrijver van de zelfkant, is ongetwijfeld Robert Crumb.

Hij maakte in 1986 een portret van de auteur (als poster verschenen bij Water Row Press) en illustreerde de bij Black Sparrow Press als losse uitgaven verschenen verhalen *Give Me Your Love* (1983) en *There's No Business* (1984). Later kwam daar de postume uitgave *The Captain Is Out to Lunch and the Sailors Have Taken over the Ship* (1998) bij, dat een beeld geeft van Bukowski vlak voor zijn dood in 1994.

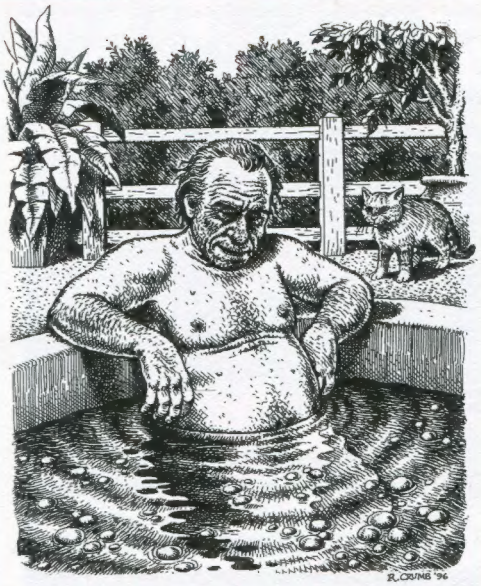

Zomaar uit het niets bracht De Bezige Bij eind 2005 een heruitgave van *There's No Business* uit (ISBN 90-234-17569; de eerste Nederlandse editie dateert uit 1992). De titel is misleidend, want het boekje bevat ook een vertaling van *Give Me Your Love*. Voor de prijs hoef je het niet te laten (€3,50), maar jammer is wel dat De Bezige Bij niet het eveneens door Crumb geïllustreerde *The Captain Is Out to Lunch...* vertaald heeft bijgevoegd. Het duurde even voordat De Bezige Bij antwoord kon geven op de vraag waarom 'The Captain' niet is meegebundeld, omdat de uitgeverij haar twee Bukowski-kenners zag vertrekken. Maar inmiddels zijn er nieuwe krachten aangetrokken die melden dat als De Bezige Bij deze uitgave, waarin ook gedichten staan, wil vertalen, zij contractueel verplicht zou zijn om ook de karrenvracht aan andere Bukowski-poëzie uit te geven. Dat ziet de uitgeverij niet zitten. Voorlopig zal de Crumb- en/of Bukowski-liefhebber op de import aangewezen zijn. RS

→ FLITSEN

Vanaf 24 november wordt in het Letterkundig Museum ruimte gemaakt voor de tentoonstelling *Helden in beeld* met illustraties uit kinderboeken. De expositie toont meer dan 250 originele tekeningen uit kinderboeken van weleer. Wie Paulus de boskabouter, Dikkertje Dap of Pinkeltje wil terugzien, kan tot 26 augustus 2007 terecht bij het Letterkundig Museum aan de Prins Willem-Alexanderhof 5 in Den Haag. Op diezelfde locatie vond op 10 november een symposium plaats over Marten Toonder als schrijver. Tijdens het symposium passeerden vele facetten van Toonders literaire werk de revue. Behalve een algemene stripcatalogus geeft uitgeverij Silhouet ook een vernieuwde versie van de Vandersteen-catalogus uit. Nieuwe uitgaven sinds het verschijnen van de eerste versie (december 2004) zijn opgenomen, maar ook een aantal illustraties en korte verhalen. *W.I.T.C.H.*, de populaire meidenstrip over vijf jonge meiden met ongewone krachten, is sinds kort ook als animatieserie op dvd verkrijgbaar. In september lagen maar liefst drie delen tegelijk in schappen. Uitgeverij Standaard heeft een nieuwe link gevonden om drie verhalen van *Suske en Wiske* samen te voegen tot een luxe bundeling. In *De penselentrilogie* kunnen de delen 164 (*De raap van Rubens*), 223 (*De kleurenkladder*) en 292 (*De nachtwachtbrigade*) nog eens op groot formaat worden gelezen. Het verschijnen van deel 50 van *De blauwbloezen* was voor de mannen achter de website van De Stripspeciaalzaak aanleiding om een Top 49 van *De blauwbloezen*-albums samen te stellen. De lezers deelden hun punten uit en het resultaat, inclusief alle al dan niet triviale ins and outs, is na te lezen op *www.stripspeciaalzaak.be/Toppers_Blauwbloezen.php* Franka gaat opnieuw een poging ondernemen de Franstalige markt te veroveren. Nadat begin jaren tachtig drie Franstalige albums verschenen, en enkele jaren later het tweeluik *De tanden van de draak* vertaald werd, gaat uitgeverij Les Humanoïdes Associés vanaf 2007 het werk van Henk Kuijpers in een frequentie van vier albums per jaar aan de Franse man brengen. Het thematisch uitgeven van *Jan, Jans en de kinderen*-stripverhalen beviel Sanoma klaarblijkelijk goed. Na 'moeder' krijgt nu 'opvoeden' een beurt. Het boekwerkje *Opvoeden is leuk!* (€6,95) biedt ruim zestig verhaaltjes uit de oude èn nieuwe doos met tussendoor Libellewijsheden over het thema en columns van ondermeer Bart Chabot (4 zonen) en Robert ten Brink (5 dochters)

ADVERTENTIE

Met deel 17 en 18 is de reeks bijna voltooid. Haal ze snel in huis!

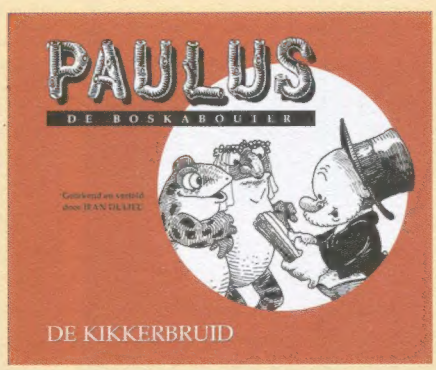

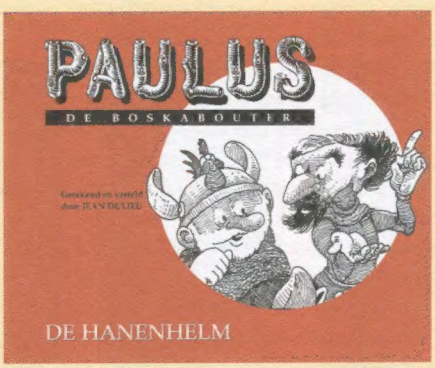

Alle Paulus-boeken (en meer) overzichtelijk op www.demeulder.nl

ANDRÉ MASSEE

De mangameter (deel 7)

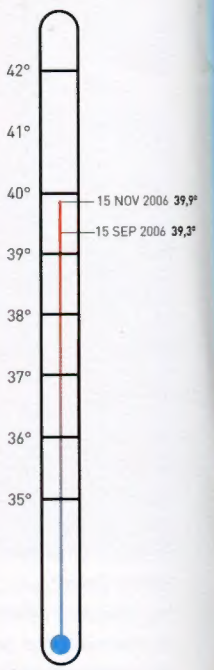

Nedermanga: ze bestaan echt. Dat bleek in ieder geval uit De Stripdagen in Houten. Daar was een heus manga-podium ingericht onder de naam Mangafique! De traditionele striplezer kon er kennismaken met het werk van een generatie jonge tekenaars die zijn opgegroeid met manga en deze stripvorm ook zelf maken.

Organisatoren van dit podium waren Leon van Hooydonk van het manga/anime-informatieblad *Aniway* en manga-illustrator ('mangaka') Tze-Ting Chao. Zij vertelde dat de meeste mangatekenaars in Nederland verenigd zijn in zogeheten *circles*: bondgenootschappen die gezamenlijk hun werk uitgeven in *small press*-uitgaven en internetkrantjes ('e-zines'). Daarnaast opereren er een paar tekenaars solo, zoals zijzelf, maar ook Mike Kok (bekend van *Popgrafix*). Op de stand van Mangafique! stonden ondermeer de 'circles' Cheesecake, Goldfish Factory, Ryuzoku, Openminded (manga's over homoseksuele en lesbische relaties) en Howling Riot. Laatstgenoemde bracht onlangs het eerste deel van een manga-anthologie uit. 'Maar,' constateert Tze-Ting Chao, 'jammer genoeg tonen veel stripwinkels zich vooralsnog huiverig om onze uitgaven te verkopen'.

Stap voor stap komt daar toch verandering in. In een aantal stripwinkels liggen manga's reeds op de toonbank. En er is weer een Nederlandse uitgeverij 'om'. Het Haarlemse Bee Dee heeft twee manga-uitgaven op de markt gebracht. Van eigen bodem, nota bene. Allereerst is daar *Morgh 1: Het amulet van Mangothé* van André Massee. Hoofdfiguur is een vingersmid die een robotachtige wereld doorkruist op zoek naar een amulet. De tweede manga is van Aimée de Jongh, getiteld *Aimee tv 1: Uw dagelijkse mangamoment*. Hierin vindt ze een baan bij een manga-tv-kanaal en tracht ze de geïnteresseerde leek de finesses van het cultuurfenomeen manga bij te brengen.

Zowel de wat oudere Massee (1971) als de piepjonge De Jongh (1988) publiceerden eerder in de *Fanthology – The Dutch Amateur Manga Anthology* (Aniway Foundation, 2005).

Wat opvalt is dat er relatief veel jonge vrouwelijke manga-tekenaars zijn, in vergelijking met de *small press*-onderstroom in de traditionele stripwereld. Dat geldt tevens voor het lezerspubliek: relatief veel meisjes en vrouwen lezen manga. In Duitsland, waar stripwinkels veel meer manga verkopen, schijnt de verhouding mannelijke-vrouwelijke bezoekers inmiddels op 60-40 procent te liggen. Dat percentage lag voorheen op 80-20 procent toen de Japanse strips nog nauwelijks in de schappen lagen. Het zou de gemiddelde stripwinkeluitbater ook in Nederland eens aan het denken moeten zetten!

AIMÉE DE JONGH

De ontwikkelingen die begin dit jaar in gang werden gezet, zijn dus niet stilgevallen. Sterker nog, manga begint zich zachtjesaan te manifesteren in de Nederlandse stripwereld. De mangameter stijgt daarom naar 39,9°C. RS

→ FLITSEN

Recent verschenen twee delen van *Paulus de boskabouter* bij uitgeverij De Meulder. In deel 17 (*De kikkerbruid*) en 18 (*De hanenhelm*) is het opnieuw Eucalypta die voor ophef zorgt. Beiden boeken zijn op de vertrouwde en verzorgde manier uitgevoerd en kosten €14,90 per deeltje. Meer informatie over Paulus is terug te vinden op twee nieuwe websites van *Paulus*-adept Maarten J. de Meulder. Op *www.paulusarchief.nl* vind je van alles over het werk van maker Jean Dulieu en voor meer kennis over de uitgaven van de uitgever surf je het beste naar *www.demeulder.nl* Het Stripdocumentatiecentrum Nederland betrekt als één van de bijzondere collecties van de universiteitsbibliotheek Amsterdam in het voorjaar een nieuw pand. Daar wordt ter gelegenheid van de verhuizing in april een tentoonstelling geopend met als thema 'Amsterdam in de wereld, de wereld in Amsterdam' waaraan ook het SDCN een stripbijdrage levert. Strippagina's van *Malorix* van Bert Bus worden gebruikt bij een expositie over het watergebied het IJ in bezoekerscentrum De Hoep in Castricum. Uitgeverij Amor Vincit Omnia brengt ter gelegenheid daarvan een nieuwe editie van deze strip op de markt. Op 7 oktober was het '24 hour comic day'. Over de hele wereld waren tekenaars 24 uur lang aan het werk om na afloop een afgerond verhaal van 24 pagina's te kunnen presenteren. De Nederlandse sessies vonden plaats bij stripwinkel Lambiek in Amsterdam en in Het Nederlands Stripmuseum in Groningen. In Vlaanderen schoven de tekenaars aan in Leuven, Gent en Antwerpen. Ruud Monster, film- en documentairemaker, moet zijn plan om een uit 2001 stammend interview met Marten Toonder op dvd uit te brengen voorlopig uit zijn hoofd zetten. De acht originele banden met het interview zijn gestolen. Oude strips leveren geld op. In ieder geval als ze door grootmeester Hergé zijn getekend. Tijdens een veiling in Brussel, eind september, bracht een illustratie uit het weekblad *Kuifje* €32.400 op. Een gesigneerd exemplaar van *Vlucht 714* werd bij €9600 afgehamerd. Het album, destijds geschonken aan koning Leopold, bevatte ook nog een kerstkaart, dat dan weer wel. Er gaat geen Schlumpf meer door de Wasserhahn: Carlsen Verlag stopt in Duitsland met zijn *Smurfen*-uitgaven. De doelgroep, 8-10 jaar, past niet meer bij de oudere lezersgroep die Carlsen vandaag de dag bedient, meldt *Zack Magazin*. In Polen zijn de Smurfen overigens nog springlevend. Daar brengt uitgeverij Egmont allerlei verschillende soorten 'Smerf'-boekjes uit.

Kiedy smerfy zapraszały go do zabawy, zawsze odmawiał. Wyglądał na zmęczonego i smutnego.

De website *www.smerf.com* brengt je overigens bij een algemene Engelstalige site. De erfgenamen van Peyo hebben het goed afgedekt: welke naam je ook gebruikt – Smurf, Smerf, Schtroumpf, Schlumpf, Puffo of Pitufo – in combinatie met .com, elke keer kom je op dezelfde website terecht. Een andere Duitse uitgeverij, Ehapa, begint met een herdruk van *Garfield* van Jim Davis. De eerste band van deze collectie beslaat de jaren 1978-1980. De tweede band, 1980-1982, verschijnt in februari 2007. Op 1 oktober werd het boekwerk *Geanimeerde gesprekken* gepresenteerd. Het bevat interviews met animatiefilmmakers, afgenomen door Hans Walther, regisseur van onder meer *Onderweg naar morgen* en *Café De Wereld*. Onder de geïnterviewden bevinden zich Wilbert Plijnaar, Marten Toonder, Daan Jippes en Börge Ring. Bij een aantal kleinere supermarkten kon men bij besteding van €10 de afgelopen maanden Duckse Duiten cadeau krijgen. De 36 munten kunnen worden opgeborgen in een speciale bewaarmap. In die map bevindt zich nog een extraatje in de vorm van een speciale uitgave van het weekblad *Donald Duck*, genummerd 36½ Na *Het geheim van de Eenhoorn* is nu ook het vervolg van dit verhaal (*De schat van Scharlaken Rackham*) vertaald in het Brussels dialect. *De schat van Rackham de Ruue* is de titel van dit in harde kaft uitgegeven verzamelaars-item (€11,50). Lezen is te doen, maar wel vermoeiend, of je moet uit Brussel komen natuurlijk. Casterman is ook gestart met de uitgave van alle *Kuifje*-albums op maxi-A5-formaat in hardcover. De eerste zes deeltjes liggen voor €6,25 per stuk in de winkel. In september verscheen een nieuw *Suske en Wiske*-verhaal – *Het rinkelende raderwerk* – dat in opdracht van het Belgische Cera is gemaakt. Cera is een coöperatieve financiële groep met een groot maatschappelijk engagement waar zij samen met haar vennoten invulling aan wil geven. Samenwerking is ook het thema in het stripverhaal waarin Sus en Wis met een jeugdbende moet samenwerken om een opvanghuis voor jeugdigen te realiseren.

STRIP DAGEN 2006

om nooit te vergeten

Als ik een tijdje geen hevig geschrokken striptekenaargezichtjes heb gezien begint mijn fototoestel altijd enorm te jeuken en MOET ik weer eens op reportage uit. Ditmaal ging ik op bange-hoofdjesjacht in Houten waar De Stripdagen voor de tweede keer werd gehouden.

Stripschriftfotograaf en prachttekenaar MARS GREMMEN

Jean-Marc van Tol hoopt met de hulp van Gestapo-officier Herr Otto Flick zeker 6 miljoen *Fokke & Sukke*-boekjes te verkopen.

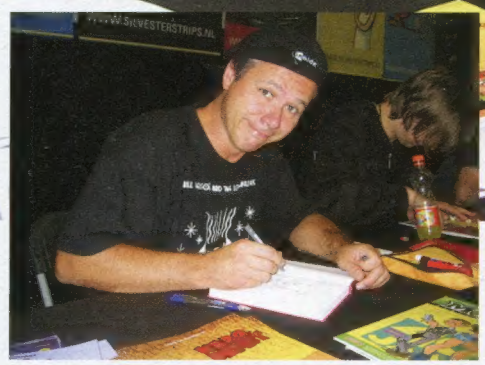

"Hè hè, dat lucht op!' zie je Marq van Broekhoven denken. Maar om het flesje nou zo pontificaal op tafel te zetten, gaat me een beetje ver.

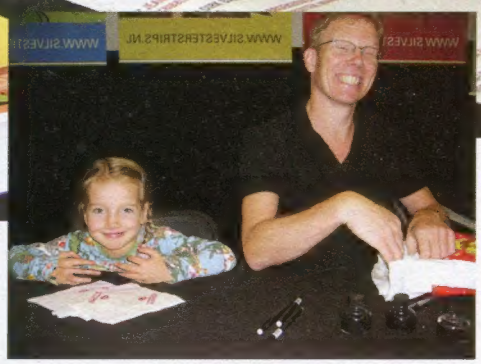

Zo lief! Zo schattig! Knuffelen, op schoot nemen en verwennen met lekkere snoepjes! En het dochtertje van Silvester-uitgever Silvio van der Loo staat ook op de foto. (Rechts *De Fret*-tekenaar Alex Wesselink.)

Mij hoor je het woord 'Alzheimer' niet in de mond nemen, maar het spontane 'Papegaaitje leef je nog.... ieja deeja'-geklap van Patty Klein en Bruine Bonen-schaalwinnaar Jan van Haasteren deed mij toch wel even op 't hoofd krabben.

Tot mijn stomme verbazing ieja deeja-de het publiek echter schaamteloos met Patty en Jan mee. Alleen mijn goede vriend Mark Retera was voldoende bij zijn verstand om niet in deze gênante vertoning te participeren.

Nou daar staat ie dan, Stripschapprijswinnaar 2006: Gerard Leever. Gut, gut, gut, wat is ie blij met z'n prijsje. En hij krijgt hem nog uitgereikt door me-neer-de-bur-ge-mees-ter ook. Wat een feest...!

Ja, hou hem maar eens goed vast, dat ding. Leever, sponsered bij 'expliced action' (een beetje een fatsoenlijk pak aantrekken is er tegenwoordig blijkbaar niet meer bij), staat op het punt om het publiek achterover te doen slaan met een spannende en enerverende speech.

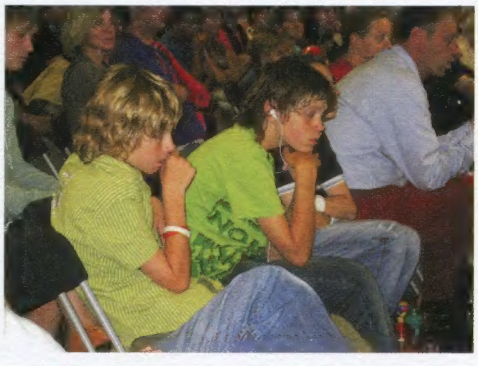

HALLO! Spannende en enerverende speech zei ik! Oehoi!

Eén plaatje zegt meer dan duizend woorden. In werkelijkheid ben ik dol op die man. (KUCH!)

ADVERTENTIE

SNOEK

STRIPS, COMICS AND MORE

Snoek strips is al
25 jaar de speciaalzaak
in Europese strips,
amerikaanse comics,
action figures beelden,
posters en zeefdrukken.
Leuk om te verzamelen of
kado te geven!

1e van Swindenstraat 547
1093 LC Amsterdam
(bij station Muidenpoort/ Dappermarkt)

Tel: 020-6684764
Fax: 020-6650469
snoek@snoekstrips.nl

Bezoek onze website:
www.snoekstrips.nl

ADVERTENTIE

Het BeeldVerhaal

Gespecialiseerd in:

- Graphic Novels
- Europees
- Objecten
- Small Press
- Manga's

Complete :

- Calvin & Hobbes
- Farside
- Little Nemo
- New Yorker

"voor de gulzige lezer"

kinkerstraat 162-164, amsterdam
www.het-beeldverhaal.nl

→ STARS & STRIPS

→ GEEST EN VLEERMUIS

Rond de jaarwisseling staat bij uitgeverij DC Comics alles in het teken van *Batman* en *The Spirit*. Niet alleen in de vorm van nieuwe projecten, ook van een heus samenwerkingsverband.

Dat samenwerkingsverband heet, en dat mag geen verrassing zijn, *Batman/The Spirit*. Al kort na het overlijden van Will Eisner, geestelijk vader van The Spirit, werd over dit bijzondere project gespeculeerd, maar uiteindelijk duurt het wachten tot eind november. Dan worden de twee klassieke strippersonages samengebracht door schrijver Jeph Loeb (bekend van de reeks *Superman/Batman*) en tekenaar Darwyn Cooke (maker van de alom geroemde miniserie *DC: The Final Frontier*). In een achtenveertig pagina's tellende special sluiten de aartsvijanden van Batman een pact met de aartsvijanden van The Spirit en moeten de twee helden samenwerken.

Een maand later, en ook dat mag geen verrassing zijn, lanceert DC de nieuwe maandelijkse titel *The Spirit*. Het idee voor deze serie werd nog door Eisner zelf goedgekeurd en maker Darwyn Cooke, die ditmaal zowel de tekst als de tekeningen voor zijn rekening neemt, stort zich vol enthousiasme en respect voor het bronmateriaal op deze nieuwe uitdaging. Hopelijk krijgt hij geen last van deadlinestress, want Cooke is in diezelfde periode tevens schrijver van de eerste verhaallijn voor de nieuwe serie *Superman Confidential*, met tekenwerk van Tim Sale (*Superman For All Seasons*). Ooit vond DC dat het te veel comics over Superman uitbracht, maar die mening is blijkbaar herzien.

DC vond ook ooit dat het te veel comics over Batman uitbracht, maar ook die mening is nu blijkbaar herzien. Ruim een maand na *Superman Confidential* verschijnt namelijk het eerste deel van *Batman Confidential*. Deze serie volgt hetzelfde recept. Een schrijver van naam en een tekenaar van naam schijnen een verhaallijn lang hun licht over een belangrijk moment uit de geschiedenis van het titelpersonage en geven vervolgens het stokje door. Voor Batman is de keuze gevallen op Andy Diggle (schrijver van *The Losers*) en Whilce Portacio (*Wetworks*). Aardig concept, al is de vraag hoe lang het duurt voor de makers van naam op zijn en het blik B-garnituur wordt opengetrokken.

→ OUD EN NIEUW

Hun eerste ontmoeting is inmiddels meer dan tien jaar geleden. In december kruisen de paden van de twee duistere helden elkaar opnieuw, want dan verschijnt bij Image de special *Spawn/Batman: Inner Demons*. Bedenker Todd McFarlane schreef het verhaal en samen met Greg Capullo, jarenlang de vaste tekenaar van *Spawn*, verzorgt hij het tekenwerk. Bij een crossover tussen deze twee personages ligt het misschien voor de hand dat ze het tegen elkaars aartsvijanden moeten opnemen. En uiteraard is dat precies waar deze special om draait.

Teruggrijpen op oude succesformules is duidelijk een trend. Ook Marvel Comics richt een blik op het verleden en introduceert in november *Bullet Points*, een vijfdelige miniserie die zich afspeelt tijdens de Tweede Wereldoorlog en wordt gemaakt door J. Michael Straczynski (schrijver van *Amazing Spider-Man*) en Tommy Lee Edwards. Het draait allemaal om de opkomst van superhelden, gezien vanuit een menselijk perspectief. Komt dat ons ergens bekend van voor? Inderdaad, iets meer dan tien jaar geleden zorgde de miniserie *Marvels* voor een revolutie op dat gebied. Niet vreemd, dus, dat Marvel deze nieuwe reeks aankondigt als 'de *Marvels* van het nieuwe millennium'.

Precies tien jaar geleden raasde de crossover *Onslaught* door alle comics van Marvel. Dat wordt gevierd met een nieuwe miniserie, *Onslaught Reborn*, waarin elementen uit die crossover worden samengebracht met elementen uit 'Heroes Reborn', het alternatieve universum dat toentertijd uit de crossover voortvloeide. Jeph Loeb is de schrijver en dat is nog wel verkoopbaar. Maar wie zit anno 2006 nog

DOOR **OLAV BEEMER**

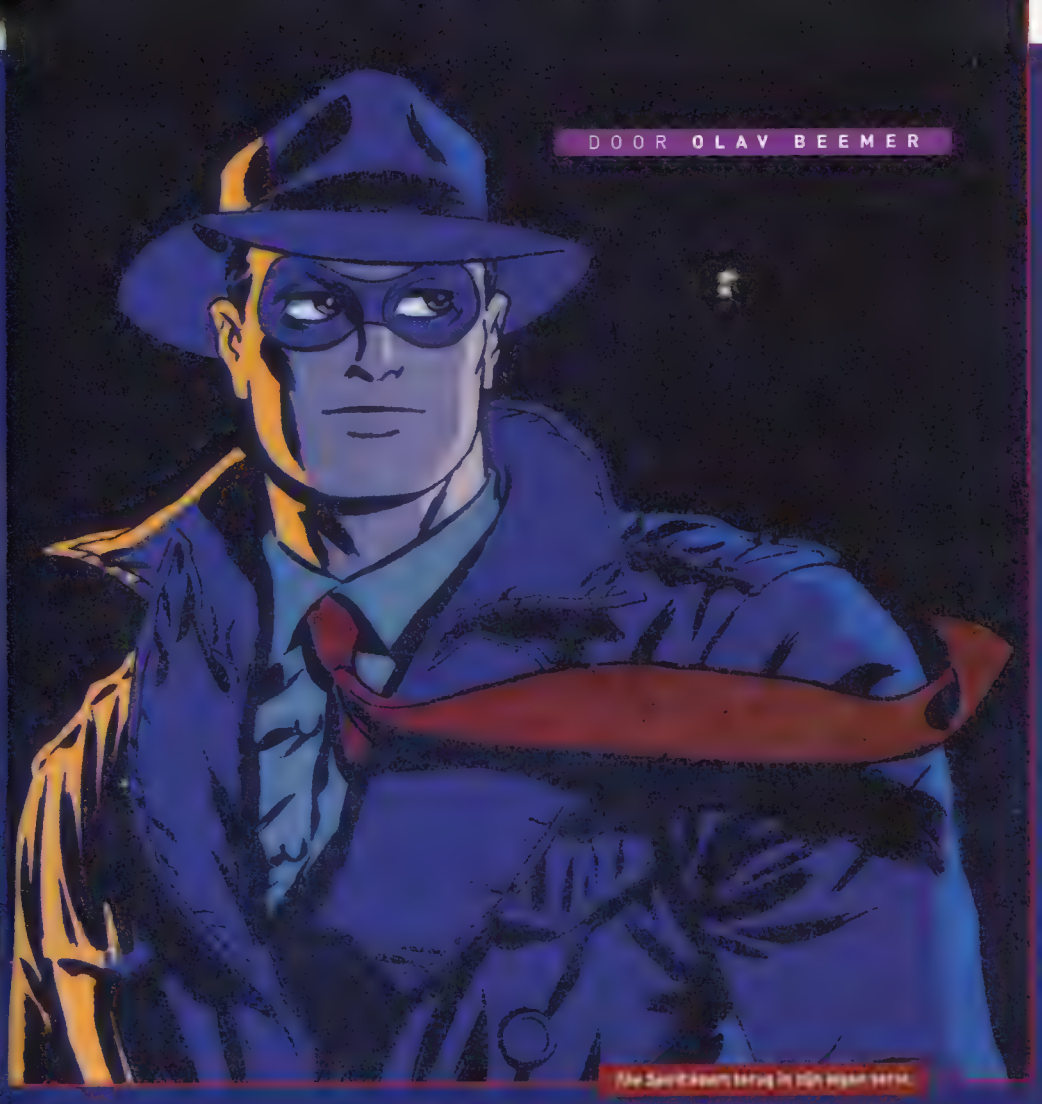

The Spirit keert terug in zijn eigen serie.

Batman: The Spirit door Lenil & Cooke

GEANIMEERD Begin volgend jaar verschijnt de eerste animatiefilm van Mike Mignola's *Hellboy* op dvd. Dark Horse springt daar erg handig op in met een comic. Onder de titel *Hellboy Animated* worden twee nieuwe verhalen verteld in dezelfde gelikte stijl als de animatiefilm. Mignola zelf maakt een pin-up. Tijd voor méér had hij niet?

GERECHTIGHEID Enkele maanden geleden beleefde *Justice League of America* een herstart. Begin december is het de beurt aan zusterserie *Justice Society of America*. Onder leiding van schrijver Geoff Johns (*Infinite Crisis*) en Dale Eaglesham (voorheen tekenaar van *Green Lantern*) keert het oudste superheldenteam van DC terug. Oud en stoffig doet het natuurlijk niet goed bij de jeugd, vandaar dat het team een aantal nieuwe, jonge leden inlijft.

VERTAALD De Europese stripserie *Okko*, door de Franse maker Hub, zal ook in Amerika verschijnen. De kleine uitgeverij Archaia Studios heeft het naar de andere kant van de grote plas gehaald en *Okko: Cycle of Water* wordt als vierdelige miniserie uitgegeven. Archaia mag dan klein zijn, het timmert op deze manier goed aan de weg.

BOEKVORM Marvel werkt samen met de Dabel Brothers en brengt vanaf december comics uit die een bewerking zijn van boeken van bekende fantasyschrijvers, waaronder Laurell K. Hamilton en Orson Scott Card.

YOUR LIFE COULD END HERE NOW AND NOBODY WOULD EVER KNOW
WOULD ANYONE EVEN MISS YOU?
WOULD THE WORLD BE ANY POORER WITHOUT YOU?
TELL ME WHAT'S YOUR LIFE WORTH PUNK...?
PLEASE
PLEASE DON'T KILL ME

Batman Confidential door Diggle en Portacio

te wachten op het anatomisch incorrecte tekenwerk van de in de comicwereld uitgespuugde Rob Liefeld (bedenker van *Youngblood*)? Vijf nummers lang!

Twintig jaar geleden lanceerde Marvel het New Universe als alternatief voor het reguliere universum. Het New Universe moest sterker op onze wereld lijken en een bron zijn voor nieuwe helden die op den duur net zo populair zouden zijn als Spider-Man. Anno 2006 zijn precies nul helden van toen over. Toch blazen Warren Ellis (schrijver van *Nextwave*) en Salvador Larroca (tekenaar van *X-Men*) het New Universe nu nieuw leven in. Hun project heet *Newuniversal* en wordt dapper aangekondigd als reguliere serie.

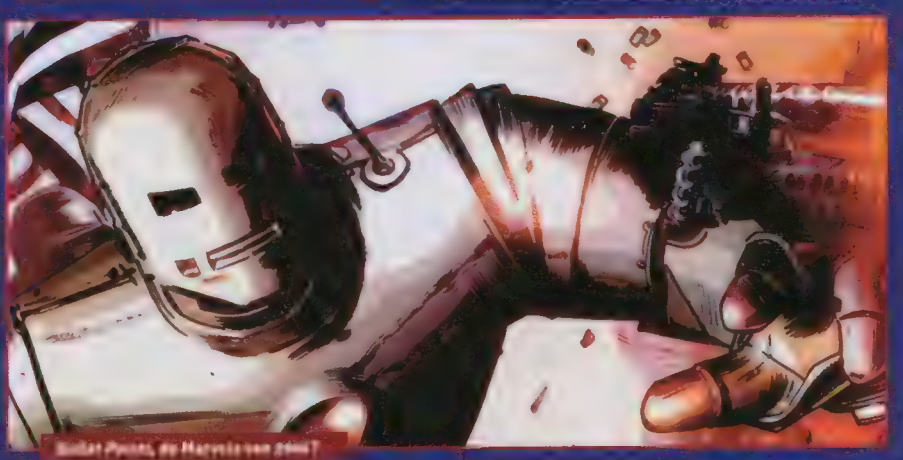

Bullet Points, de Marvels van 2006?

DULIEU

DOSSIER 8

Paulus
Van rood naar full colour

DOOR ANNETTE WOUTERS

Precies een jaar geleden was het Nederlandse stripwereldje even in rep en roer toen een aquarel van Jean Dulieu werd gestolen uit het Nederlands Stripmuseum te Groningen. Het Paulus Archief (eigenaar van het kleinood) zocht de publiciteit, het museum zelf betrachtte uiterste terughoudendheid en de voorzitter van de gelijknamige stichting maakte ruzie. De klap van botsende belangen werd gehoord door de lokale en vervolgens door de landelijke pers. Korte tijd later werd het nieuws over de verdwenen Paulus van Groningen tot Maastricht getoond door de regionale televisiezenders en vervolgens beschreven in de landelijke pers.

Het onderwerp Gestolen Kunst bleek om meerdere redenen interessant te zijn. Jean Dulieu en zijn Paulus zijn nog altijd beroemdheden. Het betrof een diefstal uit een museum en dat is altijd nieuws. En tenslotte ging het om een zeer speciaal kunstwerk, al moest Maarten de Meulder in zijn rol van beheerder van het Paulus Archief dit nog wel even benadrukken om dat tot de dames en heren journalisten te laten doordringen. 'Waar maakt u zich nou eigenlijk zo druk om?', was hun eerste reactie. 'Het Stripmuseum heeft het werk toch goed verzekerd?' De Meulder antwoordde dat hij liever het originele werk terug in bezit had dan het geld. Daarbij benadrukte hij voortdurend het feit dat het om een uniek kunstwerk ging. Het was zo'n veertig jaar geleden gemaakt voor Dulieus beste boek, *Paulus en de eikelmannetjes*, maar was daar uiteindelijk niet in terechtgekomen.

Dit verhaal deed een aantal nieuwsjagers beseffen dat er meer met het bericht te doen viel dan alleen een eervolle vermelding op pagina 19 van hun dagblad. Desondanks wist geen enkele schrijver zijn hoofdredacteur zover te krijgen een voorbeeld van het gestolen werk te reproduceren. Alleen stripmakers Windig & De Jong konden hun krant *Het Parool* uiteindelijk verleiden de bewuste aquarel te laten zien. Nou ja, te laten zien, alleen de bovenste helft dan...

GEHEEL LINKS - **Naast ongebruikte platen die bestemd waren voor *Paulus en de eikelmannetjes*, resteren er ook enkele platen die Dulieu schilderde voor een tweede deel over het eikelvolkje. Uiteindelijk resulteerden deze plannen tot het verhaal *Eikeligheden* dat pas vele jaren later als krantenstrip verscheen en nu ook als boekuitgave is te krijgen.**

ONDER - **Twee pagina's uit *Beffen-ijf - De avonturen van Sliske en Haar Vriendjes* waarin aandacht wordt besteed aan de 'gestolen Paulus'.**

Speurtocht naar gestolen Paulus

KEES KEIJER

AMSTERDAM - De aquarel Paulus en de eikelmannetjes van Jean Dulieu, de scheepper van Paulus de Boskabouter, hing begin oktober in het Strip-

museum in Groningen, toen het op klaarlichte dag uit de lijst gesneden en naar buiten gesmokkeld. Eigenaar en de Meulder hoeft dus uro uit voor de gouden

De Meulder neemt nu geen risico meer. "Ik heb al mijn tekeningen die tijdelijk in het Stripmuseum hingen, teruggehaald."

De 84 jarige Jean Dulieu (eigenlijk Jan van Oort) was in de Tweede Wereldoorlog tweede vuilnisbij het

Amsterdams Concertgebouwor kest. Gedwongen door omstandig heden besloot hij in de hongerwinter de vlooi te vervullen voor de tekenpen. Al snel schiep hij Paulus de Boskabouter, wiens avonturen na de oorlog in *Het Vrije Volk* verschenen.

Het gestolen werk stamt uit 1965, toen Dulieu experimenteerde met verf op olie- en waterbasis. Deze inktlinten gingen schiften op het papier, waardoor bijzondere effecten ontstonden. Het blad was bestemd als illustratie voor het tweede deel van *Paulus en de eikelmannetjes*. Dat tweede deel is nooit verschenen. "Het maakt deze aquarel extra uniek," zegt Meulder. "Ik ben er absoluut zeker van dat de dader heel goed wist wat hij wegkaapte."

Gestolen kunstwerk Jean Dulieu terug

'Paulus en de eikelmannetjes' geretourneerd

Van onze kunstredactie

AMSTERDAM - De vorige maand uit het Nederlands Stripmuseum Groningen gestolen aquarel van *Paulus de Boskabouter en de eikelmannetjes* onderweg is terug bij zijn

voorkomen. De werken van het Paulus Archief zijn niet meer in het museum te zien, maar er is nog wel steeds een overzicht te bekijken van het werk van tekenaar, schrijver en voordrachtskunstenaar Jean Dulieu, de geestelijk vader van Pardus de Boskabouter

het Stripmuseum zijn veiligheids criteria verscherpt om herhaling te

mannetjes. Daardoor werd de plaat nog uitzonderlijker.

Detail uit Paulus en de Eikelmannetjes ondergronds.

PAULUS ARCHIEF

„LAS, JE DAT ER EEN SCHILDERIJ VAN PAULUS DE BOSKABOUTER UIT EEN MUSEUM IS GEJAT, JAN?"
„ALLEEN JAMMER DAT ER GEEN PLAATJE VAN BIJ STOND, VOND JE NIET, JAN?"
„IS ER EINDELIJK EENS EEN KABOUTER IN HET NIEUWS, STAAT ER GEEN PLAATJE BIJ."

„KIJK JAN! NU STOND ER TÓCH EEN PLAATJE VAN HET GESTOLEN PAULUS DE BOSKABOUTERSCHILDERIJ IN DE KRANT!"
„MOOI HÈ?"
„ALLEEN JAMMER DAT HET MAAR EEN DETAIL IS."

BOVEN - Rond het jaar 1948 maakte Dulieu op Terschelling een aantal aquarellen van Paulus in het duinlandschap, als oefening voor de gekleurde illustraties die later in *Het winterboek van Paulus* zouden verschijnen.

Was die verdwenen eikelmannenplaat dan zo'n enorme afbeelding? En hoe groot schilderde Dulieu zijn werken eigenlijk? We vragen het nog even aan het Paulus Archief.
'Nee, zo groot zijn ze niet', reageert De Meulder. 'A4-formaat, ongeveer twintig bij dertig centimeter.
Het grappige is dat toen de politie van Groningen de teruggevonden aquarel onder ogen kreeg, ze eigenlijk een beetje teleurgesteld waren. Op de kamer van de rechercheur die zich met de vermissing bezig hield hing een grote poster met de opdruk Kunstroof Stripmuseum Groningen, met daaronder een afbeelding van de vermiste Paulus-aquarel. Die poster was prachtig geprint op groot formaat. Een juweeltje! Bij het woord schilderstuk dachten ze kennelijk aan het formaat doeken zoals die in musea hangen. Werken van Frans Hals of Jan Steen. Maar Dulieu werkte voor z'n boekuitgaven meestal één op één.'

Ontwikkeling

De niet in het boek gebruikte eikelmannetjesaquarel is een prachtig voorbeeld van het niveau waarop Dulieu in kleur werkte. Maar dat is niet altijd zo geweest. Evenals zijn geïnkte werk en zijn potloodtekeningen heeft de kunstenaar ook in zijn geschilderde stukken een interessante ontwikkeling doorgemaakt. Vanaf het begin van zijn carrière als tekenaar/verteller heeft hij zich immers alles zelf moeten aanleren. Daarom bestaat er een groot verschil tussen zijn eerste en zijn latere werk, met name zichtbaar in de eerste vijftien jaar van zijn *Paulus*-periode (1945-1960). Hij was zich trouwens zeer bewust van zijn groeiende kwaliteiten, die voortkwamen uit talent en hard werken. Daar hij bovendien uiterst kritisch was op zijn eigen producten, kwam het meer dan eens voor dat hij reeds geplaatste boekillustraties hertekende op momenten dat hij vond dat hij in zijn stijl van tekenen weer vooruitgang had geboekt. Daarna probeerde hij zijn uitgever over te halen om in een volgende druk van het betreffende boek de oude illustraties door de betere exemplaren te vervangen.
Een ander gevolg van het feit dat Dulieu zijn werk destijds als onervaren tekenaar begon (Amsterdam, 1944), is dat er meer dan één uitvoering van de allereerste *Paulus*-stripplaatjes bestaan. In eerste instantie had hij namelijk een prentenboek voor ogen waarin de avonturen van Paulus een plaats moesten krijgen en dus werden alle tekeningetjes die daar voor nodig waren met een soort ecoline in kleur gemaakt. Een half jaar

LINKS - De mogelijkheid om via de weekbladen in kleur te publiceren gaf Dulieu de kans om zijn publiek de schoonheid der natuur in volle omvang te tonen. De figuren van Paulus en zijn vrienden werden in die aquarellen soms een beetje naar de achtergrond geschoven, al hebben ze in deze illustratie voor het weekblad *Margriet* nog wel een prominente plaats gekregen.

later ontstond echter het idee om er een krantenstrip van te maken. En dus tekende hij alle plaatjes opnieuw, nu met pen en Oost-Indische inkt en zonder kleurtoevoeging.

Toen de krantenstrip eenmaal goed liep verhuisde Dulieu met z'n gezin naar Terschelling. Daar, temidden van de natuur, kwam het opnieuw in hem op dat er meer kleur in zijn kleine held zat dan *Het Vrije Volk* aan kon. Vandaar dat hij buiten de strip om opnieuw met zijn schilderspullen aan de gang ging om zichzelf te bewijzen dat hij ook op dit gebied kwaliteiten had. Na een vijftal *Paulus*-achtige schilderijtjes te hebben gemaakt waarin het Terschellinger duinlandschap centraal stond, wist hij het zeker. Dat prentenboek moest er komen. En zo begon hij aan een reeks aquarellen waarop we Paulus – èn Eucalypta – hun avonturen zien beleven tegen een achtergrond die duidelijk herkenbaar is als de bossen en duinen van Terschelling. De prachtige prenten werden uiteindelijk gebruikt in *Het winterboek van Paulus* dat in 1948 bij uitgeverij De Arbeiderspers verscheen. De combinatie van grof papier en zachte waterverftinten gaf de illustraties een warme uitstraling, waardoor ze het hart van menige strip- en kinderboekenliefhebber tot op de dag van vandaag doen smelten.

Nadat De Arbeiderspers korte tijd later aangaf geen toekomst meer te zien in de avonturen van de boskabouter stapte de auteur over naar Van der Peet. En daarna naar Ploegsma. Bij beide uitgevers zette hij in de jaren vijftig en zestig voort wat hij in 1948 was begonnen. Een hele reeks boskabouteruitgaven werd voorzien van prachtige kleurenplaten. Dat het aantal platen later per titel afnam had met twee personen te maken, de auteur èn de uitgever. De eerste wilde zijn illustraties in een volgende druk graag vervangen zien door hertekende exemplaren, de tweede gaf schoorvoetend toe, maar voerde als prijstechnische consequentie aan dat het aantal platen dan wel minder moest worden. Zo ging dat in een tijd waarin voor kleur steeds minder plaats was in het kinderboek.

Een rode kabouter

Paulus was van oorsprong een rode kabouter. Hij droeg een rode jas en broek en werd bovendien uitgegeven door een

GEHEEL LINKS - Twee *Paulus*-tekeningetjes in pen en waterverf, die Dulieu maakte in de fase die vooraf ging aan het stripverhaal dat vanaf februari 1946 in *Het Vrije Volk* werd gepubliceerd. Beide zijn 80 x 87 mm groot en werden vele jaren later door de auteur alsnog gedateerd op november 1945.

BOVEN EN RECHTSONDER - De eerste reeks kleuren-illustraties voor de *Paulus*-verhalen in *Eva*, waartoe ook deze mekkerende Eucalypta behoort, werden noodgedwongen alleen in zwart en rood gemaakt.
Soms voegde Dulieu er nog wat extra blauw aan toe om het geheel te verlevendigen, maar die kleur drong nooit door tot de gedrukte pagina's.

GEHEELRECHTS - Hoewel veel van zijn illustratieve schilderijen onder grote tijdsdruk gemaakt moeten zijn, nam Jean Dulieu soms toch de tijd zich helemaal in een aquarel uit te leven. Feitelijk zijn de chaotische aardmannetjes die hier Paulus en de onberekenbare Koning Wortelneus omringen al een beetje de voorbode van de komst van de eikelmannetjes.

socialistische uitgeverij (ook al was dat geen bewuste keus van Dulieu geweest). Ook van de omslagen van de eerste boekjes straalt die rode kleur ons tegemoet. De fijne ontwerpen daarvoor werden door Dulieu zelf gemaakt, zoals hij naderhand met vrijwel al z'n boeken zou doen.
Het gebruik van een enkele steunkleur kwam later opnieuw van pas toen de auteur halverwege de jaren vijftig voor het damesweekblad *Eva* ging werken, dat werd gedrukt en uitgegeven door de Nederlandse Rotogravure Maatschappij in Leiden. Deze NRM was een pionier op het gebied van diverse kleurendruktechnieken en ontwikkelde in de jaren twintig een duplexdrukpers die zo geavanceerd was dat hij nog tot begin jaren zestig dienst deed. Met deze machine werd voor de oorlog ondermeer het blad *Unicum* gedrukt en na de oorlog was het dus 't damesblad *Eva* dat op dezelfde manier werd geproduceerd. Dat wil zeggen in zwart en oranjerood, waarbij de modefoto's in het blad vaak met duplextechniek werden uitgevoerd. De van oorsprong zwart/wit-foto's wonnen op die manier aanzienlijk aan kleur, terwijl het in feite een handige toepassing van een enkele steunkleur betrof.
Dulieu paste zich bij dit gegeven aan door zijn wekelijkse *Paulus*-vertelling te illustreren met tekeningen die ook in rood en zwart waren opgezet. Dat leverde vaak roestbruine plaatjes op die een warme levendigheid uitstraalden. Wie echter een originele aquarel uit deze periode in handen weet te krijgen, zal ervaren dat deze schilderijtjes vaak heel wat sprekender zijn dan dat de NRM ze in *Eva* wist af te drukken. De originele aquarellen uit die tijd bevatten namelijk vaak spaarzame toevoegingen in blauwgrijs die de plaatjes extra diepte geven, maar die te veel waren voor het tweekleurendruksysteem van Rotogravure. Met het wegvallen van die blauwe tinten verdween ook de ziel uit de tekeningen, maar de enige die daar destijds weet van had was Dulieu zelf. Zijn professionaliteit kennende zal het hem keer op keer pijn hebben gedaan. Pas in het voorjaar van 1959 waagde Rotogravure zich schoorvoetend aan vierkleurendruk met enkele geheel gekleurde pagina's per editie. *Paulus* verscheen nog een paar weken in rood en zwart, omdat Dulieu altijd een zekere periode vooruit werkte. Maar toen de auteur zijn kans schoon zag keerde hij onmiddellijk terug naar het schilderen met een totaal pallet. En één van de eerste full colour-bijdragen handelde over de schilder Hein Klodder!
Naast zijn drukke werkzaamheden voor de krant en de radio maakte hij sinds dat moment wekelijks een aantal aquarellen ter illustratie van zijn *Paulus*-vertellingen voor *Eva*, *Fix en Fox* en later *Margriet*. De uitgevers van zijn *Paulus*-boeken hadden het aantal gekleurde platen tegen die tijd teruggebracht tot vier per boek.

Schiftende eikeltjes

Begin jaren zestig, in dezelfde periode dat hij zijn aquarellen voor het weekblad *Margriet* maakte (naast ander full colourwerk voor boekomslagen, grammofoonplaten en reclamewerk), was de auteur al weer aan het experimenteren met iets nieuws: schiftende verven. Uit het samenbrengen van verfmaterialen op zowel olie- als waterbasis wist hij geheimzinnige patronen te creëren die hij als achtergrond gebruikte voor de vele illustraties van wat zijn meesterwerk moest worden. Een boek over de vreemde wereld van de eikelmannetjes.
Elseviers Weekblad noemde het 'mysterieuze lijnen en kleuren' en beschreef het werk als 'een poging van deze bekende tekenaar de kinderen in kennis te brengen met een nieuwe kunstvorm, de abstracte schilderkunst. Door deze als achtergrond te laten dienen voor de zo vertrouwde en allesbehalve abstracte wezentjes als Paulus de boskabouter, Eucalypta de heks, de uil Oehoeboeroe. (...) Hóe dat precies gebeurde – en dat hier sprake is van een overgang van het naturalisme naar de abstracte kunst, ook van een heel nieuwe vlakverdeling – het zal tot de jeugd nauwelijks doordringen. Wèl dat zij op deze illustraties niet uitgekeken komt.'
Van de meer dan vijftig oorspronkelijke aquarellen werden er door Uitgeverij Ploegsma zevenenveertig paginagroot in kleur in het boek opgenomen. Uniek voor die tijd (1965) en geheel in tegenstelling met de tot

dan toe gehanteerde norm over kleur en kinderboek. Het was dan ook beslist geen vooruitstrevend denken van de uitgeverij dat deze uitgave mogelijk maakte, maar het feit dat een Amerikaanse uitgever het manuscript kocht, louter op het zien van de tekeningen. Zoals gezegd vielen enkele eikelaquarellen in deze productie buiten de boot, waarvan Jean Dulieu die ene bewuste plaat enkele jaren later schonk aan het Paulus Archief. En zo kwam dit kleurrijke kunstwerk op een bepaald moment in het Nederlands Stripmuseum te hangen, zo verdween hij uit het zicht en zo dook hij gelukkig ook weer op. Het aquarel ligt nu veilig in een kluis te wachten op een volgend moment om het publiek te laten aanschouwen hoe bijzonder mooi en kunstzinnig een enkele illustratie van Jean Dulieu kan zijn, los van het doel waarvoor hij geschilderd is.

annette.wouters@stripschrift.nl

Stuifkennis

• Het gestolen aquarel van *Paulus en de eikelmannetjes ondergronds* was lange tijd te zien op de website van het Paulus Archief (*www.paulusarchief.nl*). Wie deze tekening nu nog wil bekijken is aangewezen op de nieuwste uitgave van Windig & De Jong, getiteld *De avonturen van Sliske en haar vriendjes 1: Beffen-ijf.*

• De oerkleur van Paulus is tot op de dag van vandaag terug te vinden op de omslagen van de rode *Paulus*-reeks van Uitgeverij De Meulder. Onlangs verschenen twee nieuwe boekjes, deel 17 en 18, getiteld *De kikkerbruid* en *De hanenhelm* (*www.demeulder.nl*).

Erik Wielaert
Van kraker tot stripmaker

DOOR WILCO TUINENBURG

LINKSONDER - Droedels in ballpoint op de binnenkant van een ordnerkaft.
RECHTSONDER - Tekening voor een ansichtkaartenreeks gemaakt door striptekenaars voor een Groningse boekhandel, met ernaast de ontwerpschets.

Erik Wielaert (1957) tekent vanaf het eind van de jaren 1980 strips. Lange tijd alleen voor de *small press*-uitgevers, maar nu ziet het er naar uit dat hij die kleine wereld alsnog gaat ontstijgen. Bij uitgeverij Sherpa is onder de titel *Nacht en ontij* een overzicht verschenen van tien jaar strips in de marge en Wielaert werkt met Willy Linthout aan een drieluik voor uitgeverij Standaard in België. Voldoende gespreksstof derhalve.

Ik las ergens dat je op latere leeftijd tot de strip bent bekeerd, maar dat je wel al van jongs af aan hebt getekend. Hoe zit dat, las je vroeger geen strips?

Erik Wielaert: Jawel. En ik heb in mijn jeugd ook wel wat strips getekend. Tijdens de middelbare school bij voorbeeld, met een paar vriendjes. Ergens in de jaren zeventig ben ik de strip uit het oog verloren. Nadat *Pep* was opgegaan in *Eppo* beleefde ik steeds minder plezier aan strips en haakte ik af. Mijn interesse verschoof naar de muziek.

Het tekenen op zich ging wel door?

Dat zeker, want ik wilde kunstenaar worden en heb uiteindelijk twee opleidingen in die richting gevolgd. Op aanraden van mijn docent tekenen leerde ik overdag voor tekenleraar (een vak met de nodige maatschappelijke zekerheid) en deed ik 's avonds de kunstacademie. Hoewel ik beide studies heb afge-

rond, ging het idee om voor de klas een veilig inkomen te verdienen en daarnaast kunstenaar te zijn niet door. Het werd me tijdens de stageperiode al duidelijk dat ik helemaal geen leraar wilde zijn. Ik zag hoe tijdrovend dat werk was en hoeveel energie het kostte. Het zou voor mij onmogelijk zijn geweest daarnaast schilderkunst te maken. Bovendien was er in die tijd ook helemaal geen werk te vinden. Ik besloot gewoon te doen wat ik wilde en werd kunstenaar.

Op dat moment nog geen strips in zicht?
Nee. En sterker nog: ik dreef ook in de schilderkunst weg van het figuratieve werk en vond het boeiend me daar steeds verder van los te maken. Ik was me abstract gaan uiten in grote schilderijen in acrylverf. Tekenen deed ik nog wel, maar alleen in opdracht. Ik had regelmatig illustratie-opdrachten. Daarnaast werd ik gevraagd voor affiches en maakte wat cartoons. Dat laatste kwam vooral voort uit mijn werk voor het huisorgaan van het oude RKZ (Rooms Katholiek Ziekenhuis). Daar woon ik nog steeds, maar dat was in die tijd nog het grootste kraakpand van Nederland.

Hoe kwam je uiteindelijk dan toch weer bij de strip terecht?
Dat had ook met het RKZ te maken. In 1986 was de bewoning gelegaliseerd en in 1988 verzorgde ik, op tekst van Martin Zwiers (één van de andere bewoners) een strip over de geschiedenis van het gebouw, getiteld *De geest van het RKZ: een kijk in het zielenleven van een gekraakt ziekenhuis.* Het was een boekje voor de bewoners. Het telde 22 pagina's en was gedrukt in een oplage van 250 exemplaren. Die strip staat trouwens integraal op *www.stripster.nl* en in april 2005 heeft in *Myx Stripmagazine* een stripdagboek gestaan waarin het ontstaan van die strip wordt verteld.

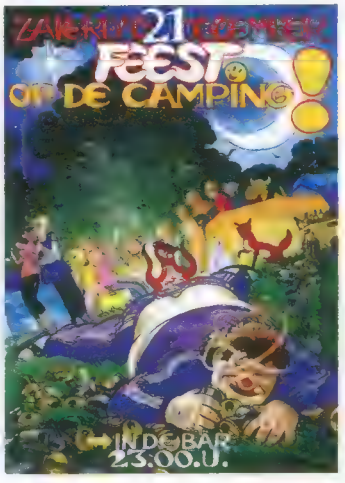

GEHEEL BOVEN - ***Een licht in de duisternis,*** **vrij werk in een 'illustratieve' sfeer. Uit een serie schilderijen met een bizarre en/of sprookjesachtige thematiek en sfeer.**
BOVEN - **Omslag van het boekje *De geest van het RKZ.***
LINKS, VAN LINKS NAAR RECHTS -
- **Illustratie voor de rubriek 'Mijn favoriete single' in *Zone 5300.* 'Mijn favoriete single is *London Calling* van The Clash.'**
- **Schets en definitieve tekening voor reeks metershoge banieren voor een manifestatie tijdens Koninginnedag in Groningen, 2004.**
- **Poster voor een themafeest in het oude RKZ. Thema: 'Op de camping'.**

BOVEN - Illustratie voor *Ans en Greet en de geheime deur*, een kort verhaal van Stefan Nieuwenhuis voor het blad *Parcifal*. Onderdeel van een katern in het blad onder redactionele leiding van stripteken aarscollectief Lamelos. Dit nummer van *Parcifal* is net uit!

ONDER, VAN LINKS NAAR RECHTS - Sprookjesachtige figuren uit een map met Oost-Indische-inkt-tekeningen vol met vreemde wezens, monsters en gedrochten. 'Vrij werk, eventueel te gebruiken als basis voor schilderijen of stripverhalen.'

Raakte je door het maken van dat verhaal weer geïnteresseerd in strips of was dat boekje juist een uiting van hernieuwde interesse?
Een combinatie van beide, denk ik. In die periode ontdekte ik de strip in elk geval opnieuw. Vooral ook door ander werk te lezen dan ik uit mijn jeugd kende. Het was een soort inhaalslag. Moebius, bij voorbeeld, vond ik fantastisch. Hij had op mij een grote invloed.

Het tekenwerk of de sciencefictionwereld? Want jij houdt duidelijk van het fantastische verhaal.
Uiteraard vond ik de tekeningen prachtig, maar ik ben inderdaad ook al mijn hele leven geïnteresseerd in horror, sciencefiction en fantasy. Moebius was trouwens niet de enige tekenaar waarvan ik onder de indruk was. Charles Burns, Milo Manara, Jacques Tardi, Liberatore, Dick Matena, Winsor McCay vond ik ook heel goed.

Je vroege strips zijn vaak korte, fantastische vertellingen van een paar pagina's. Ze doen aan de Amerikaanse horrorcomics denken. Is dat een bewuste keuze?
Nee, het was geen opzet. Al had ik ook díe strips in mijn jeugd wel gelezen. En ik herinner me dat ik in die periode van hernieuwde interesse in strips in *Stripschrift* interessante artikelen las over horrorcomics en Richard Corben. Dus het speelde allemaal wel mee. Belangrijker was dat ik een voor mij nieuw medium wilde uitproberen en dan is het logisch om met korte verhalen te beginnen. En natuurlijk zijn dat dan verhalen met thema's die je aanspreken, voor mij dus het fantastische. Maar ik denk dat de films uit dat genre net zo goed van invloed zijn geweest.

Heb je inmiddels je stijl gevonden? Hoewel je verhalen vaak in dezelfde hoek zijn te plaatsen, wilde de tekenstijl nogal verschillen.
Ik heb gemerkt dat die stijlwisseling eigenlijk elke keer weer vanzelf komt, op het moment dat ik al schetsend een manier zoek om een verhaal vorm te geven. In het begin was het misschien ook wel zoeken naar een stijl. Nu niet meer, al wil ik mijn stijl natuurlijk wel blijven ontwikkelen.

Het varieert wel heel erg, van realistisch naar karikaturaal. Is dat bewust? Ben je bang dat je te veel in de hoek van de Amerikaanse comic, van de pulp, wordt gezet als je alleen

MAAR HIJ IS EEN VAMPIER MET EEN PROBLEEM...
HMMM...
HIJ IS NAMELIJK ALLERGISCH!
SURP
"ALLERGISCH?...ALLERGISCH VOOR WAT?" HOOR IK U VRAGEN...WELNU: ALLERGISCH VOOR BLOED!
DEZE ALLERGIE OPENBAART ZICH IN FREQUENTE AANVALLEN WAARIN DE PRINS DE CONTROLE VERLIEST OVER ZIJN VERMOGEN OM VAN GEDAANTE TE VERANDEREN...
ATSJOE
RÂÂÂÂÂH!
EN IEDERE AANVAL LAAT HEM ACHTER IN EEN STAAT DIE HEEL ONTLUISTEREND IS VOOR EEN MAN MET ZIJN REPUTATIE!
AAARGH
MAAR TERWIJL ZIJN PERSONEELSBESTAND ZICH SNEL UITBREIDT EN HIJ ZICH MET STEEDS MEER ZORG OMRINGD WEET WORDT ZIJN GEZONDHEID ER NIET BETER OP...
KUCH
ROCHEL
STERKER NOG: IEDERE POGING OM BLOED IN TE NEMEN LEIDT TOT EEN NIEUWE AANVAL EN ZIJN TOESTAND GAAT SNEL ACHTERUIT...
GRFFWLLLLGRRR...
EN WEDEROM IS ZIJN DOCHTER ZIJN ENIGE STEUN, "VADER, IK ZOU MIJN LEVEN GEVEN OM JE TE REDDEN!" RIEP ZIJ MENIGMAAL UIT.
MAAR OOK HAAR MEDELEVEN -HOE ONTROEREND OOK- KAN HEM NIET REDDEN. TEN EINDE RAAD STORT HIJ ZICH VOOR HET ALTAAR VAN DE GROTE LUGOSI EN BIDT OM VERLOSSING: DESNOODS VERLOSSING IN DE EEUWIGE NACHT... DE DOOD!
HET IS OP DAT MOMENT DAT HET ALTAAR PLOTSELING VLAM VAT EN ER EEN HOLLE STEM DOOR DE RUIMTE GALMT: "O PRINS - UW NOOD IS NIET ONOPGEMERKT GEBLEVEN EN ZELFS EEN DUISTER HEER ALS IK KAN ERBARMEN VOELEN, HOEWEL HET TEGEN MIJN AARD INDRUIST: LUISTER GOED!"

BOVEN - **Pagina 2 en pagina 6 uit een verhaal voor *Zone 5300*, getiteld *Phaedra*, het tragische verhaal van een vampier die allergisch is voor bloed.**

maar in die typisch realistische stijl tekent?
Nee. Wat mij betreft is er niks mis met pulp, dus het is zeker geen bewuste overweging om me daar tegen af te zetten. Al tekenend kom ik er gewoon op uit dat bij elk verhaal een bepaalde stijl hoort.

Als de manier van tekenen niet bij voorbaat vastligt, hoe zit dat dan met het verhaal? Werk je met een uitgewerkt scenario?
Inmiddels wel. In het begin wilde ik nog wel eens vastlopen met een verhaal. Nu begin ik met een aantekening van de belangrijkste gebeurtenissen. Dat werk ik uit in een scenario met pagina-indeling en aantal bladzijden. Daarna teken ik het in ruwe schets en schrijf tenslotte de dialogen.

Hoeveel ligt er vast van de karakters?
Dat kun je bij mij moeilijk los van elkaar zien. Als het verhaal in het ontwikkelingsstadium steeds meer vorm krijgt, dan gaan de personages als in een soort intuïtief proces mee.

Jubileumuitgave

Een overzicht van strips uit je beginperiode is nu gebundeld in *Nacht en ontij*. Hoe is dat boek tot stand gekomen?
Het blad *Gr'nn* bestaat tien jaar en dat wordt gevierd met twee exposities. Eén tijdens de afgelopen Stripdagen Haarlem en sinds 15 november in het Nederlands Stripmuseum in Groningen. Vlerk, initiatiefnemer van *Gr'nn*, heeft met Mat Schifferstein van uitgeverij Sherpa contact gehad over een jubileumuitgave. Die gaat er ook komen en zal zo'n driehonderdvijftig pagina's gaan tellen. Daarnaast ontstond het idee om van twee tekenaars een eigen boekje uit te geven. *Nabije ontmoetingen van de vleermuisorde* van Vlerk en van mij *Nacht en ontij*.

Hoe heb je het werk voor die uitgave geselecteerd?
Het is een keuze uit tien jaar *small press*-werk. Je kiest dan natuurlijk voor het materiaal waarover je het meest tevreden bent, al let je tegelijk op of het allemaal bij elkaar past. Of het een beetje een eenheid vormt.

Hoe beoordeel je of iets bij elkaar past? Met die wisselende tekenstijl is het fantastische element de èchte rode draad.
Dat klopt wel. Ik word nu eenmaal heel sterk aangetrokken door het bizarre en bovennatuurlijke. Het fantastische is voor

ONDER, VAN LINKS NAAR RECHTS –

- **Schets en uiteindelijke versie voor banieren voor Koninginnedag 2004 in Groningen.**
- **'Zelfportret dat ik maakte voor mijn bijdrage aan *Groningen bij nacht*, een recente uitgave van uitgeverij Passage met verhalen van Groningse striptekenaars.'**
- **Poster voor het jaarlijkse septemberfeest in het oude RKZ. Ieder jaar wordt gevierd dat het gebouwencomplex werd gekraakt in de nacht van 2 op 3 september in 1979.**

mij een heel fijne manier om iets te vertellen over de realiteit, over de wereld waarin we leven.
Dat hebben de verhaaltjes in *Nacht en ontij* voor mij gemeen.

Wat is de aantrekkingskracht van het bovennatuurlijke?
Ik ben een fantast. En hoewel de wereld op zich al bizar genoeg is, mag het voor mij allemaal nog wel wat gekker. Zolang er maar geen ellende mee samenhangt. En dat is iets waar je met het maken van strips geen rekening mee hoeft te houden. Het bovennatuurlijke en het fantastische stimuleren mijn verbeeldingswereld.

Dat bovennatuurlijke varieert sterk in de bundel. Er zitten enkele echte griezel- en sciencefiction-vertellingen in, maar ook sprookjesachtig werk als *Kleine Dolf de weerwolf* en *Er is geen weg terug...* Heb je een favoriet?
Het zijn natuurlijk allemaal mijn favorieten, maar *Wondere bovenwereld*, *Kleine Dolf de weerwolf*, *Alfred*, *Van het concert des levens krijgt niemand een program...* en de verhalen rond de kleine reiziger, zijn me het meest dierbaar.
Er is geen weg terug... vond ik aardig lichte verhaaltjes als contrast met de rest, dat allemaal toch wat zwarter is.

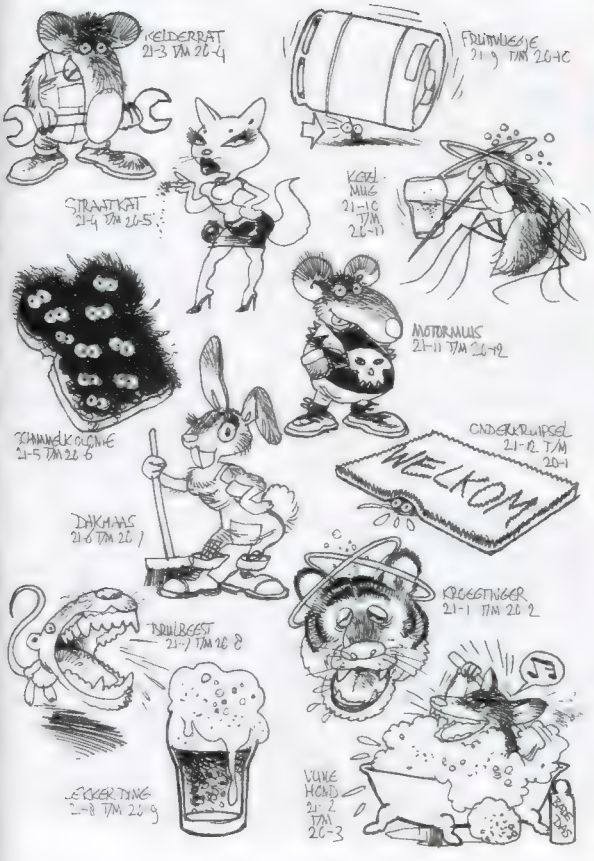

BOVEN, VAN LINKS NAAR RECHTS -

- Pagina 5 uit *God ziet u*, een verhaal voor *Zone 5300* naar een scenario van Pieter van Oudheusden, 2002.
- Pagina 5 uit *Winternacht*, één van mijn eigen verhaaltjes waar ik nog het meest tevreden over ben. Mocht er ooit een bundel met kleurenverhalen uit mijn *small press*-verleden verschijnen dan staan *Phaedra* en *Winternacht* daar zeker in.
- Een horoscoop met alternatieve sterrenbeelden, getekend voor *Koevoeter Courant*, het tegenwoordige huisorgaan van het oude RKZ.
- Poster voor een superhelden-themafeest in het oude RKZ.

ONDER, VAN LINKS NAAR RECHTS -

- Omslag van *De zwarte ijscoman*, het laatste boekje uit de *Incognito*-reeks, naar een scenario van Robin Schouten, 2003.
- Schets en definitieve versie van pagina 13 uit *De zwarte ijscoman*.

Toch zijn het bedrieglijke stripjes. Er gebeuren geen enge of erge dingen en ook de tekenstijl oogt veel lichter, aan de andere kant lijkt het nogal uitzichtloos omdat het mannetje continu op weg is zonder dat hij ooit zijn doel bereikt.
Juist daarom past hij er wel goed bij en was het heel grappig om er een nieuw verhaaltje voor te verzinnen om het boek mee af te sluiten. De twee verhalen van de kleine reiziger zijn een voedingsbodem voor nieuwe verhalen.

Kleine Dolf de weerwolf is een favoriet van mij. Het ziet er bijna meer uit als een prentenboekverhaaltje dan een strip.

Wist je trouwens dat de jeugdboekenschrijver Paul van Loon een reeks boeken heeft gecreëerd rondom een karakter dat Dolfje Weerwolfje heet?
Naderhand heb ik het wel gehoord, maar toen ik het maakte was het mij totaal onbekend. Het is toeval. We hebben allebei iets verzonnen rond een jongetje dat een weerwolf is en zijn blijkbaar ook allebei op zoek gegaan naar rijm in de titel. En dan blijkt dat er niet zoveel namen rijmen op weerwolf.

Willy Linthout

Je bent momenteel samen met Willy Linthout bezig aan een

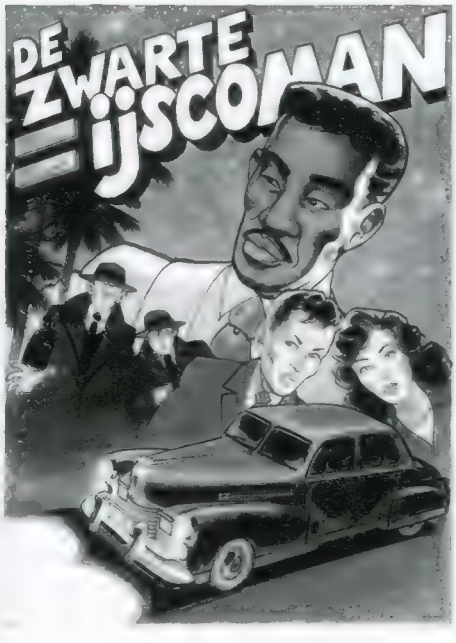

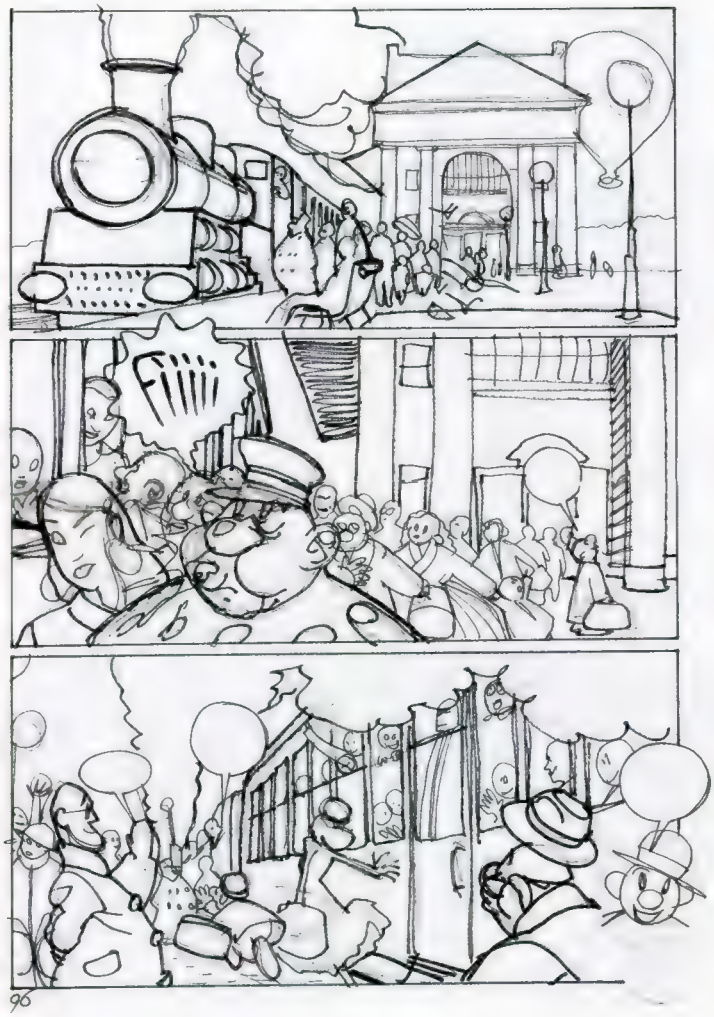

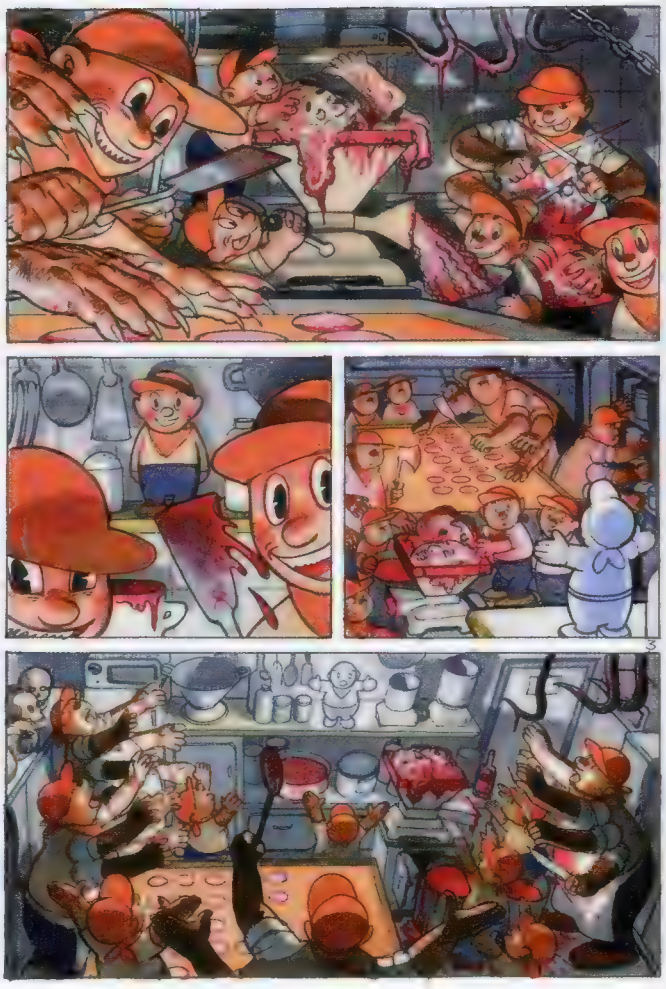

BOVEN – Schets voor een pagina uit *Nacht en ontij*. 'Zoals bij alle schetspagina's zie je stevige zwarte lijnen; ik werk altijd met viltstift over de potloodlijnen heen om de figuren verder uit te werken en een beeld van de geïnkte pagina te krijgen. Soms wordt dat de definitieve pagina, meestal gaat hij op de lichtbak voor een definitieve geïnkte versie. Inkten met penseel en Oost-Indische inkt – zie *Phaedra* en *Winternacht* – doe ik niet meer zoveel; meestal inkt ik alles met viltstiften om tijd te besparen.'

ERNAAST – Pagina 3 uit *Happy Burger*, oorspronkelijk in zwart/wit gepubliceerd in een fastfood-themaeditie van het stripblad *Gr'nn*.
In kleur uitgevoerd voor de openingstentoonstelling van Het Nederlands Stripmuseum in Groningen.

strip. Hoe ben je met hem in contact gekomen?
Ik heb hem in 2001 tijdens de stripbeurs in de Rijnhal in Arnhem ontmoet. Er stond ineens een Belg voor de stand van het blad *Incognito* en die vroeg wie het album *Waanklanken* (Nummer 2 in de *Incognito*-reeks) had getekend. Ik zei dat ik dat was en hij bood me een scenario aan. Het was de bedoeling dat het een album zou worden in de reeks *Mysterieuze verhalen* die Standaard wilde gaan uitgeven. In eerste instantie is het afgewezen. Na personele wisselingen op de redactie kwam er drie jaar later (in 2004) toch weer groen licht en wilde men zelfs dat er twee albums zouden komen. Uiteindelijk wordt het nu een drieluik.

Is er door het omzetten van één naar drie albums inhoudelijk veel veranderd?
Nee. Het eerste verhaal is eigenlijk gebleven zoals het was. Willy heeft er daarna twee verhalen bij verzonnen die wel voortborduren op de personages en hun ontwikkeling, maar die feitelijk losse verhalen zijn. In dat eerste verhaal, waarin politierechercheur Swa Vermeulen een seriemoordenaar moet opsporen, worden de karakters geïntroduceerd. Er is trouwens een chronologisch verloop van album naar album, de eerste twee albums spelen zich af in het heden, het derde deel twintig jaar in de toekomst. Dus gaat dat laatste album een futuristisch tintje krijgen.

De naam van de hoofdpersoon klinkt nogal Vlaams. In hoeverre is de strip vooral voor die markt bedoeld?
Het ademt een charmante, Vlaamse sfeer, maar het is zeker niet alleen voor die markt bedoeld. Het is een unieke mengeling van tragiek en humor en ik heb het hier al aan Groningers laten lezen die van de bank rollen van het lachen. Dus het werkt blijkbaar ook voor Noorderlingen.

Hoe werken jullie? Willy schrijft de strip, maar is per slot van rekening ook tekenaar. Hoe bepalend is hij voor de tekeningen? Levert hij een geschetst scenario aan?
Natuurlijk is dit het verhaal van Willy, maar wat de tekeningen betreft heb ik veel vrijheid. Het uiterlijk van de meeste personages heb ik zelf in alle vrijheid ontwikkeld, alleen Swa vormt daar een uitzondering op.
Als dragend karakter was de inbreng van Willy daarbij het grootst. Wat het scenario betreft levert Willy de tekst zonder tekeningen of schetsen. Wel geeft hij de pagina-indeling aan. Op basis daarvan maak ik de potloodschetsen, gemiddeld één per dag. Die gaan naar Willy, zodat hij daar op kan reageren, daarna inkt ik het en kleur ik het in. Het werken met vier stroken op een bladzijde was nieuw voor mij en het heeft me het hele eerste verhaal gekost om er echt goed in te komen. Als ik het ècht belangrijk vind, heb ik overigens wel de mogelijkheid om van dat patroon af te wijken. Het verhaal heeft echter zo'n hoge vaart, dat er met het vastgesteld aantal pagina's in de praktijk weinig ruimte is om van die vrijheid gebruik te maken.

Inkleuren doe je dus zelf?
Dat doe ik digitaal, met *Photoshop*. Dit programma heb ik met vallen en opstaan geleerd tijdens het eerste verhaal.

En de lettering?
Die heb ik het eerste album nog met de hand gedaan. Daarna zijn mijn letters opgeslagen in een zogenaamd *font* en vanaf het tweede album gebeurt het digitaal.

Hoe is dit project bevallen? Heb je ervan geleerd?
Het bevalt heel goed, want het loopt nog steeds. Het is de bedoeling dat eind oktober deel 2 is afgerond, zodat album 1 en 2 redelijk snel na elkaar kunnen worden uitgebracht. Ondertussen zullen wij dan deel 3 afmaken. En ik leer er zeker veel van. Van het werken met de computer, tot het

omgaan met een vastgesteld aantal bladzijden en een vaste hoeveelheid stroken per pagina.

Is dit de ommekeer naar striptekenen als beroep?
Op het ogenblik wel. Ik krijg een bedrag per pagina, zodat dit project met Willy nu mijn voornaamste bron van inkomsten is. De overeenkomst met Standaard is echter alleen voor dit drieluik en loopt via Willy. Toen Standaard twee albums wilde hebben heeft hij zwaar moeten onderhandelen om op drie uit te komen. Dat heeft voor het laatste deel een flink lagere paginaprijs opgeleverd. Dat betekent dat mijn inkomsten dan al zullen afnemen, maar uit loyaliteit met Willy en het verhaal dat hij wil vertellen heb ik er mee ingestemd.
Die lagere paginaprijs is een tegenvaller. Tòch werk ik door om het drieluik te voltooien en met het oog op buitenlandse belangstelling voor ons project. Ik compenseer het met illustratie-opdrachten: en er is een luxe uitgave van het eerste album gepland bij een kleine uitgever.

Ben je wel zakelijk genoeg met je vak bezig? Het klinkt alsof je hierin zonder veel nadenken meegaat in wat je door Standaard wordt aangeboden. Is het geen tijd voor een zakelijke vertegenwoordiging?
Dit werk voor Standaard is zeer uitzonderlijk. Het is het verhaal van Willy. Het heeft een directe link naar een treurige gebeurtenis in zijn persoonlijk leven en betekent daarom bijzonder veel voor hem. Hij handelt in dit geval de contracten af. Los van dit project heb ik wel eens gekeken of ik me door iemand kan laten vertegenwoordigen. Zo heb ik contact gehad met Comic House, maar zij vonden mijn werk niet geschikt. Het zou te eigenzinnig zijn. Inmiddels hebben ze Lamelos wel onder hun hoede genomen en dat valt toch óók niet onder doorsnee tekenwerk. Dus wie weet zit het er alsnog in. Tot nu toe heeft het me alleen ieder jaar een kerst- en nieuwjaarskaart opgeleverd. Ondertussen zit ik wel in het bestand van het agentschap van *Zone 5300*.

Met of zonder vertegenwoordiging blijft stripmaker een onzeker beroep. Wat als het niet mogelijk blijkt er je brood mee te verdienen? Terug naar de kunst? Of ben je ook nu nog altijd kunstenaar?
Ik ben gestopt met schilderen. Dat had economische redenen. Ik raakte mijn atelier kwijt en had de dure neiging steeds grotere doeken te schilderen. Daardoor is het accent steeds meer verschoven naar illustraties en nu dus striptekenen. Als ik nu een visitekaartje zou laten maken zou er striptekenaar/illustrator staan, puur op basis van inkomstenverhouding. Als het nodig is kan illustrator wat mij betreft ook wel weer voorop komen te staan en eventueel ook kunstenaar. Het ligt er maar aan waar de meest lucratieve opdrachten zitten. De voortekenen voor het stripwerk zijn hoe dan ook goed. Allereerst is het natuurlijk belangrijk hoe de strips met Willy worden ontvangen. Het is in elk geval bemoedigend dat er vorig jaar op de Frankfurter Buchmesse op basis van de eerste zes pagina's al oprechte interesse leek te zijn van enkele Franse uitgevers. En een poosje terug ben ik gevraagd voor het schetswerk van *Jan, Jans en de kinderen*. Ik heb dat niet gedaan en koos voor de samenwerking met Willy. Er zal werk van mij verschijnen in het nieuwe stripblad *Sfeerie* en tekenaar Menno Kooistra gaat met uitgeverij Bee Dee een album met horrorverhalen op de markt brengen, getiteld *Bloeddorst*, waarvoor ik een nieuw verhaal ga maken. Wat lange strips betreft ben ik bezig met een scenario voor uitgeverij Bries en met Pieter van Oudheusden ben ik al enige tijd geleden begonnen aan een strip die wegens tijdgebrek is stopgezet. Misschien komt het er nog wel eens van...

wilco.tuinenburg@stripschrift.nl

[BITS & PIECES → KANON]

Even was Nederland weer zichzelf. Geen afgezaagd gemopper op buitenlanders, op rechtse of linkse partijen of op het NOS-journaal. Iedereen voelde zich medio oktober weer gewoon eens lekker betutteld. Nota bene door onze eigen overheid.
Dan gaan de pennen op papier, de microfoons open en draaien de camera's. Jan de Hollander laat zich niet betuttelen. Zijn vaderlandse-geschiedenis-vrijheid is zijn alles. Jan laat zich niet voorschrijven wat zijn geschiedenis wel of niet is. Daar heeft hij een eigen mening over. En die laat hij horen. Omdat er dus ruim zestien miljoen geschiedenissen zijn, waren we weer even ons zelf.
Met de lancering van de 'Canon', zeg maar de top-50 van de Nederlandse geschiedenis, maakte de overheid een gewaagde stap. Elke selectie is namelijk fout.
'Pim Fortuyn staat er geeneens in. Rot op met je Kanon' verwoordde een Rotterdamse taxichauffeur treffend zijn recente gevoel voor geschiedenis en klemtoongebruik. Echte geleerden lieten zich eveneens niet onbetuigd en zaagden de Canon bij de enkels af.
Ik zou u er nooit mee lastig hebben gevallen als ik niet een opmerkelijk stripgevoel had gekregen na lezing van een artikel van Ron Rijghard. Zelden heeft iemand de laatste tien jaar het zo opgenomen voor de bijdrage van de strip aan de algemene vorming van zichzelf. Bij het aandoenlijke af. Onder de kop 'Hoe weet je dat nou weer' stelt hij vast dat striptekenaars, filmregisseurs, popmuzikanten en reclamemakers een 'canon' kiezen die net zo nuttig is als 'de officiële'. Da's mooi.
Over strips merkt hij op waar ze goed in zijn: een onuitwisbare indruk maken. Als Ron er over nadenkt dan beseft hij 'dat kinderen een diepe onderstroom aan kennis en cultuur indirect, buiten school om, verwerven'. Alsof hij een open draaideur intrapt. De kids hangen tegenwoordig in uren gemeten langer en intenser aan het internet dan aan de schooltiet. Nogal logisch dat ze af en toe er ook iets van opsteken. En voor Ron waren er in vroeger dagen de strips.
'Je hoeft de naam van de schilder niet te weten om een schilderij te waarderen. Mijn eerste mooie schilderij zag ik bij Suske en Wiske.'
Pardon? Ben ik even niet aangesloten? Heb ik een astronomische kunstuiting van Vlaamse komaf gemist? Gelukkig legt Ron het uit.
In 'Het Spaanse spook' speelt het doek 'De boerenbruiloft' van Brueghel een hoofdrol. Een kind stapt uit het doek en gooit Lambik een bord rijstpap in zijn gezicht. Levende kunst dat maakte een onuitwisbare indruk' zo bakbeit Ron van Rijghard. 'Ja in Cleopatra vond ook [illegible] Kind, altijd de voorkeur [illegible] dat eruit uit het gebruikelijke Asterix en Obelix-verhaal.'
Ron zaken krijgt verrassend helder [illegible]. Hij gooit alles los. Strip is canon, canon is strip. Je vraagt je af waarom Ron ooit naar school is gegaan. Sterker: is hij wel naar school geweest? Bij mij rijst de twijfel. Met een gloeiend hete mitrailleur vuurt hij op de lezer al zijn leermomenten af.
'De Etrusken: Alex.'
'De Korea-oorlog: Buck Danny.'
'Kennismaking met Tibet: Kuifje.'
'De Mona Lisa: Natasja.'
'Atlantis: Blake en Mortimer.'
'Tweemaal Asterix en de Britten: het enige boek in het Verenigd Koninkrijk op de plank hoeft te hebben', nijgt hij nog dapper na. [illegible] jaren zestig van de vorige eeuw. En stort daarmee in dezelfde tijdgebonden valkuil als alle canonkeuzes.
Striptekenaars zijn [illegible] verder gegaan. Hebben andere informatie tot zich genomen. Er zijn nieuwe albums verschenen. De inzichten en kennis over Tibet, Korea, de Mona Lisa en Atlantis zijn sindsdien weer aangepast. De stripcanon van het kind van nu is een andere dan die van het kind Ron. Het idee is overigens gewoon leuk. Waar blijft de geschiedenis-strip-canon over de laatste 50 jaar?

ben.bits@stripschrift.nl

4 NIEUWE ALBUMS IN DE MAGNIFIEKE DONJON-REEKS

De wondere wereld van Joann Sfar & Lewis Trondheim

Nieuw!

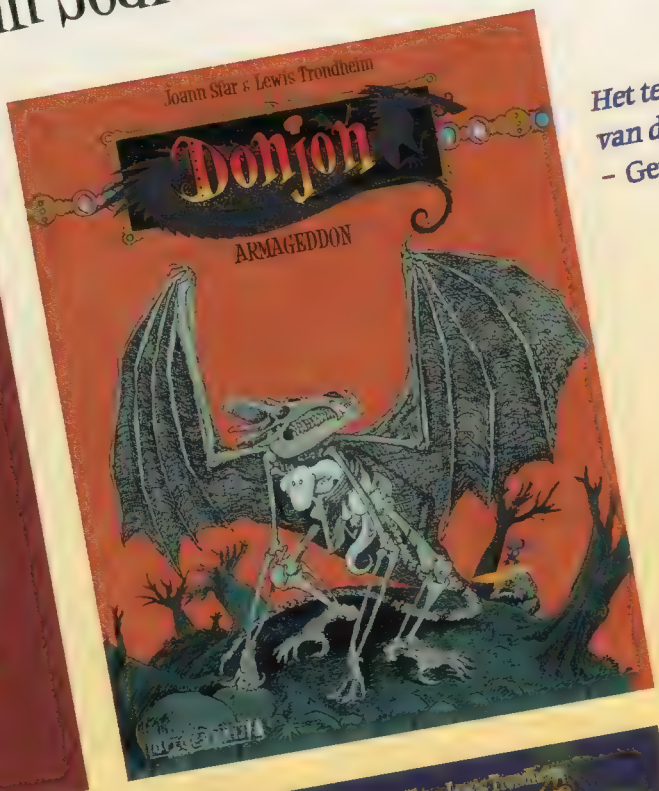

Het tekenplezier spat van de pagina's.
– Gerrit de Jager

november 2006

januari 2007

februari 2007

Sfar en Trondheim scheppen een uniek oeuvre in het ritme van een levenswerk per jaar. Lachen, gieren, verbazen. Deze twee draaien werkelijk nergens hun handen en voeten voor om. – Martin Lodewijk

Verkrijgbaar à € 9,90 in elke goede boekhandel en stripspeciaalzaak

UITGEVERIJ L

DOOR KEES RIBBENS

Op maandag 16 oktober 2006 presenteerde een commissie onder voorzitterschap van professor Frits van Oostrom *De canon van Nederland*, een langverwacht rapport. Een jaar daarvoor was deze commissie van wetenschappers en onderwijsdeskundigen ingesteld door minister van Onderwijs Maria van der Hoeven om in deze tijden van onzekerheid over de collectieve identiteit 'het verhaal Nederland' vast te leggen, een overzicht van belangrijke aspecten uit geschiedenis en cultuur. Deze zogeheten canon is vooral bestemd voor het (lager en middelbaar) onderwijs en toont als het ware een selectie van datgene uit het verleden dat nu, aan het begin van de 21e eeuw, als waardevol genoeg wordt beschouwd om herinnerd en overgedragen te worden.

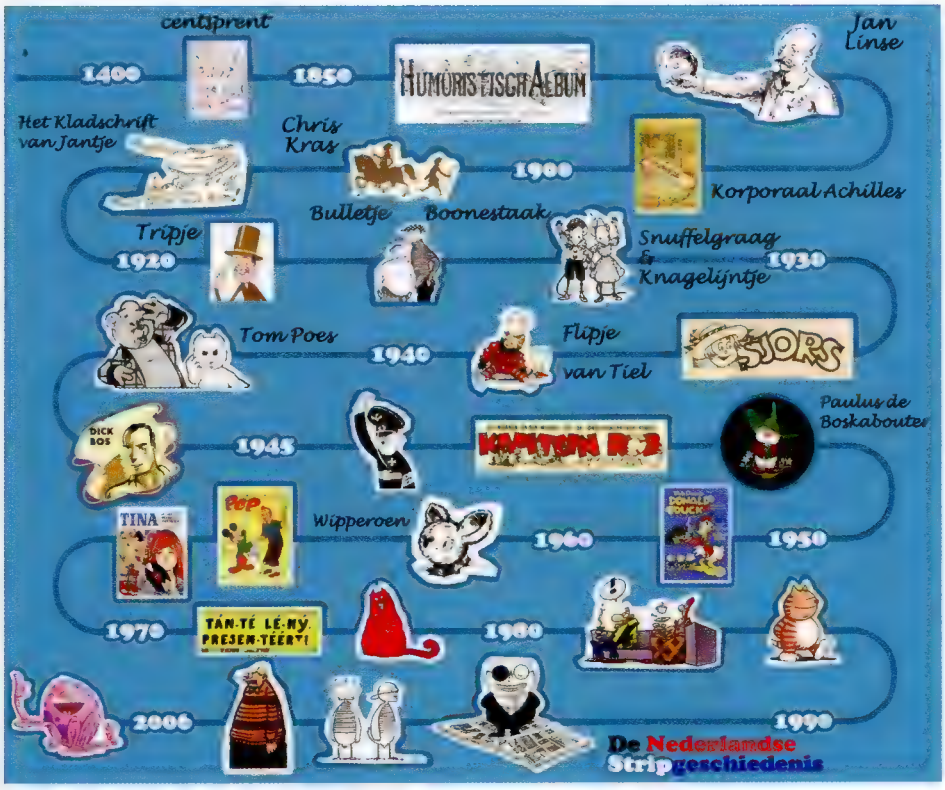

'Een niet te onderschatten medium' – De canon en strips

In het laatste deel van het tweedelige rapport staan vijftig 'vensters' die zicht bieden op uiteenlopende facetten, variërend van de hunebedden tot de euro, en van Floris de Vijfde tot de Tweede Wereldoorlog. Staan Bulletje en Bonestaak in deze canon? Zijn Kick Wilstra, Kapitein Rob of Sjors en Sjimmie doorgedrongen tot de canon? Vormt Marten Toonder een venster (of denkraam)? Nee, niets van dat alles. Wat dat betreft is de inhoud van de canon, afgezien van enkele vernieuwende vensters, nogal traditioneel van aard.

Maar dat betekent niet dat strips geheel ontbreken. Zo benadrukt de commissie dat de canon een combinatie van kennis en schoonheid is, en ook bestaat uit verhalen die steeds opnieuw vorm krijgen. Daarbij noemt de commissie zowaar Art Spiegelmans *Maus* als 'groots voorbeeld' van een manier waarop het verhaal van de holocaust wordt naverteld in stripvorm.

Gezien het feit dat de commissie onder leiding stond van de vooraanstaande neerlandicus Van Oostrom wekt het geen verbazing dat er ook ruime aandacht bestaat voor taalonderwijs, en dan vooral Nederlands. In dat verband wordt gepleit voor speciale schooledities van belangrijke teksten. Daarbij klinkt de noodkreet 'Waar blijft overigens de hedendaagse variant van de aloude geïllustreerde *Classics* met klassieke verhalen uit de wereldliteratuur?' De commissie voegt daar aan toe zich er van bewust te zijn 'dat de strip een niet te onderschatten medium zou kunnen zijn'. Dat zijn sympathieke uitlatingen.

De commissie is bepaald niet afkerig van het gebruik van zeer diverse media om de cultuurhistorische kennis te versterken, in de eerste plaats onder scholieren. Behalve strips worden ook jeugdboeken en websites genoemd, veel vaker trouwens dan stripverhalen. Er wordt in algemene zin melding gemaakt van de serie *Van nul tot nu* (Thom Roep/Co Loerakker) maar bij de vijftig vensters die de praktische uitwerking vormen van de canon staan talloze jeugdboeken maar slechts een enkel stripboek. De uitzondering die de regel bevestigt is *De ontdekking* van Eric Heuvel. Met waardering wordt opgemerkt: 'dit stripboek behandelt op een inzichtelijke wijze de dilemma's van de Nederlandse bevolking in oorlogstijd'. Des te opvallender is het dat striptitels elders in het rapport ontbreken. Bij het venster over de Indonesische onafhankelijkheidsstrijd (1945-1949) hadden de beide delen van *Rampokan* (Peter van Dongen) vermelding verdiend en bij Annie M.G. Schmidt had ook haar komische stripblik op heden en verleden in *Tante Patent* genoemd kunnen worden. En zo zijn er wel meer voorbeelden te geven.

De samenstelling van de canon, zo heeft de commissie meer dan eens aangegeven, staat open voor discussie. Maar om onderwijzers en docenten daadwerkelijk (verder) in aanraking te brengen met het medium strip verdient het aanbeveling om meer stripverhalen over het bonte verleden – en niet alleen over het in deze canon geselecteerde vaderlandse verleden – voor het voetlicht te brengen. Hopelijk pakken organisaties van onderwijsgevenden het initiatief op en worden strips, met al hun eigen karakteristieken, vaker benut op school. De toegankelijkheid en populariteit van het medium maken strips tot een fenomeen dat terecht de sympathie van de canoncommissie heeft verworven. Maar zonder verdere inspanningen verdampt die positieve benadering wellicht al te gemakkelijk in het niets – dat zou zonde zijn.

Meer info: **www.entoen.nu**

kees.ribbens@stripschrift.nl

BOVEN – Naar aanleiding van de omstreden geschiedenis-canon maakte Margreet de Heer deze stripcanon, die uiteraard gezaghebbend, onaanvechtbaar en toonaangevend is. Een eerste iets afwijkende versie verscheen in *NRC.next* van 24 oktober 2006.

DE REDACTIE NODIGT OP DEZE PAGINA MENSEN UIT OM HUN LICHT TE LATEN SCHIJNEN OP OPMERKELIJKE EN/OF DISCUTABELE ZAKEN IN DE STRIPWERELD. LEZERS MET EEN MENING ROEPEN WIJ EXPLICIET OP OM TE REAGEREN.

Bernice Eisenstein

Ik was een kind van Holocaust-overlevers – en dat blijf ik!

DOOR SANDER DE VRIES

FOTO RUDY VROOMAN

De grijzige kaft van *Ik was een kind van Holocaust-overlevers* (2006) toont een – hoe kan het ook anders – Anne Frank-achtig meisje dat letterlijk in de schaduw van haar ouders staat. Het is onmogelijk het boek niet als een autobiografische novelle te zien. Het meisje stelt dan ook de Canadese freelance illustrator en nu dus ook schrijfster Bernice Eisenstein (Canada, 1949) voor. Op 27 augustus had *Stripschrift* een kort vraaggesprek met de op de achterflapfoto ietwat star kijkende vrouw.

Van de starheid op de foto blijft niets meer over bij de eerste handdruk. Na een snelle sigaret zegt ze lichtelijk zenuwachtig te zijn. Maar ze is vereerd en blij dat er, tussen de bekende vrouwenbladen door, ook vanuit de stripwereld belangstelling voor haar is en dat men kennis wil maken met haar werk. Haar man is namelijk zelf een fervent comic-verzamelaar.

Haar zojuist verschenen boek laveert tussen tekst- en striproman; het combineert naadloos tekst, illustraties en strips. Bij

de vraag hoe ze zelf het liefst haar boek zou willen aanduiden antwoordt ze een beetje vragend. 'Hoezo moet alles een naam hebben? Ik heb lang als illustrator gewerkt en zo teksten van anderen ondersteund met mijn tekeningen. Ook heb ik jarenlang freelance gewerkt als redacteur. Zelf praat en denk ik als een *rollercoaster*, waar beeld en tekst met elkaar verweven zijn, en elkaar aan het einde hopelijk weten te vinden. Zo denk ik beeldend, en ik beeld al denkende. Toch ligt het illustreren dichter bij me, maar om het verhaal en de bijbehorende expressie kloppend te krijgen vond ik dat er tekst nodig was. Het is geen verhaal met plaatjes, maar een verhaal dat gebruik maakt van twee middelen: tekst en tekening. Dat zijn de twee middelen waarin ik denk en leef, omringd door (zwarte) humor.

De vorm

Zo'n vijf jaar geleden begon ik mijn overleden vader te tekenen. Simpelweg omdat ik hem zo miste. De ene keer in pen en inkt, de andere keer in een potloodschetsje, of in olieverf. Dit was een zeer confronterend en emotioneel proces, maar terwijl ik hiermee bezig was vielen er steeds meer stukjes voor mijzelf op z'n plaats. Door hem te tekenen kwam ik dichter bij zijn psyche terecht.
Op deze manier leek ik hem en mijzelf beter te kunnen doorgronden. Nou ja, in ieder geval kreeg ik op deze manier een nieuw inzicht in de relatie die ik met hem had. Hoe ik hem heb gekend en hoe weinig ik wist van zijn gesloten geschiedenis. Dat kleine beetje wat ik wist van zijn Holocaust-periode, is voor mij altijd erg belangrijk geweest in mijn beeldvorming van hem. Zijn verleden maakte zoveel indruk op me, dat ik het wel moest doorgronden.

Toen deze beelden in mijn hoofd samenkwamen, leidde het één naar het ander en kreeg het boek zijn uiteindelijke vorm. Eerst wisselde ik tekenen en schrijven af wanneer ik daar zin in had. Tijdens het tekenen ontstonden nieuwe ideeën voor tekst en andersom. Pas toen ik een uitgever en dus ook een deadline had, ging en moest alles op een veel gestructureerdere wijze. Maar mijn manier van werken bleef als die *rollercoaster*. Werken aan stukken tekst en aan tekeningen bleef een versterkende invloed op elkaar uitoefenen. Ik hoop dan ook dat die meerwaarde terug te zien valt in mijn boek. Je kunt de tekst, de tekeningen en de strips los van elkaar bekijken, maar je kunt ze niet los van elkaar zien.

Invloeden

Als kind las ik de klassieke strips als *Superman* en *Mad Magazine*. Ik heb ze echter nooit gespaard, zoals mijn man en meerdere mannen dat kunnen. (*lacht*) Ik denk dat dat een verschil tussen mannen en vrouwen is. Het heeft te maken met een manier van opgroeien, maar daar ga ik het nu maar niet over hebben. Maar nog steeds als ik bij een tekening een anatomisch probleem tegenkom, bij voorbeeld een verkorting bij een arm, dan is er geen gemakkelijker en beter naslagwerk dan een *Superman*-comic.
Toen mijn man en ik gingen samenwonen kwamen mijn boeken en zijn strips ook samen. Zo kwam ik in aanraking met het werk van Will Eisner, David Levine, Winsor McCay, en uiteraard Art Spiegelman en diens *Maus*.
Het is zeer begrijpelijk dat mijn werk met dat van Spiegelman wordt vergeleken. Het behandelt tenslotte hetzelfde thema. Het is ook zeer zeker een eer om met hem vergeleken te worden, maar men moet wel inzien dat het twee verschil-

LINKSBOVEN - **Bernice Eisenstein tijdens de Nederlandse presentatie van haar boek in het Anne Frank huis.**
MIDDENBOVEN - **Bernice Eisenstein was vaak aanwezig bij vader Bens verslaving: pokeren.**
BOVEN - **Uitbundige joodse maaltijd: gastvrouw moeder Eisenstein pakt uit.**
LINKS - **Vader Ben als sheriff in Auschwitz.**

BOVEN - **Moeder Regina en vader Ben Eisenstein.**
RECHTSBOVEN - **Zwarte humor.**
RECHTSONDER - **Het H-woord al taboe bij Mozes?**

lende boeken zijn. Als je ze beide gelezen hebt, zie je dat wel. Maar een eer is het zeker.
Als illustrator en kunstenaar ben ik ook zeer beïnvloed door Vincent van Gogh, Pablo Picasso, Paul Cezanne, Henri Matisse en Marc Chagall. Met werken van hen speel ik ook in mijn boek, er zijn aardig wat verwijzingen te vinden. Maar om de combinatie tussen beeld en verhaal in balans te krijgen heb ik wel veel aan het typische stripdenken gehad.
Ook het taalgebruik is zeer bepalend in dit boek. Het Jiddisch, dat veelvuldig gebruikt wordt in *Ik was een kind van Holocaust-overlevers*, is een zeer filosofische taal. Dat komt omdat het zo wereldwijd gebruikt wordt en dus veel invloeden heeft van andere talen. Veel Jiddische woorden worden ook overgenomen in die andere talen, maar dat hoef ik in Amsterdam denk ik niet uit te leggen (Nederlandse woorden als *jat* en *mazzel* zijn van oorsprong Jiddisch. SdV). Dit maakt de Jiddische taal heel erg rijk, vandaar dat je met de Jiddische taal, naar mijn idee, veel preciezer en met meer gevoel, je verhaal kunt vertellen. Je kunt meer nuance aanbrengen.
Het Jiddisch bevat ook die bekende zwarte humor. Deze heb ik ook veelvuldig gebruikt in mijn boek. Als ik het zonder humor had verteld, was de boodschap die ik wil overbrengen voor mijzelf misschien wel hetzelfde gebleven. De vraag blijft namelijk hetzelfde: hoe heeft dit alles kunnen gebeu-

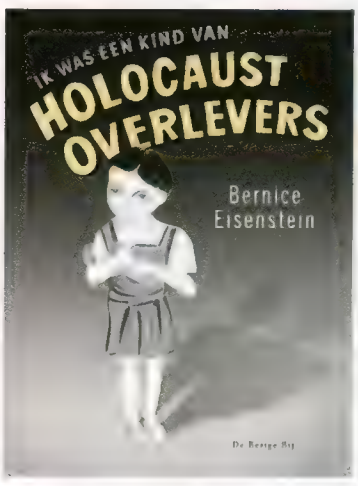

Ik was een kind van Holocaust-overlevers

Eisenstein
Bezige Bij 2006
ISBN 90-234-2071-3
Prijs € 22,50
192 pagina's
kleur (hk)

De Holocaust is een drug

Het bericht was er al eerder dan het boek *Ik was een kind van Holocaust-overlevers*: de Canadese schrijfster **Bernice Eisenstein** maakte de dochter-versie van Art Spiegelmans *Maus*, waarin de zoon vertelt over zijn ouders die de verschrikkingen van het concentratiekamp hebben meegemaakt. Beter gezegd: deze twee boeken gaan over de invloed van 'kamp'-ouders op de levens van hun zoon en dochter. In dit opzicht vertellen deze boeken hetzelfde verhaal.
Gelukkig zijn er genoeg verschillen. Bij Eisenstein wisselen flinke stukken tekst, illustraties en korte strips elkaar af. In deze autobiografische roman vertelt Bernice, die in het nieuwe vaderland van haar ouders, Canada, geboren wordt, dat zij als kind aanvankelijk verslaafd is aan de Holocaust. Zelfs Mozes heft het H-woord als de alternatieve Tien Geboden in de lucht! Je kunt er mee schermen als dat nodig is, bij voorbeeld in de zandbak, om je zin te krijgen. 'De Holocaust is een drug, en ik ben in een opiumkit terechtgekomen.' Dit boek is zo op te vatten als een afkickproces, op zoek naar 'het verdwijnpunt' van de Holocaust.
De zoektocht wordt in treffende tekst en beelden afgelegd. Prachtig is het fantasiebeeld van Bernice waarin de aan westerns verslaafde vader Ben als sheriff, compleet met jodenster, in Auschwitz terugkeert om orde op zaken te stellen. Moeder Regina werkte in Birkenau op de afdeling Canada (!), genoemd naar de waardevolle, gestolen goederen die er verwerkt werden.
Halverwege het boek staat een belangrijke, associatieve strip. De schurken uit het verleden, Hitler, Eichmann, worden geconfronteerd met de helden van de schrijfster: Primo Levi, Hannah Arendt. Zij moeten de levensbeschouwelijke redding brengen. Dat gaat niet gemakkelijk. 'Der eppel falt nisjt wait foen boim' is (ook) een Jiddisch gezegde. Maar is de appel (Beatrice) rijp of stormt het te hard? Want opgroeien in een 'kamp'-gezin is heftig, vertellen zowel *Maus* als dit boek. De bindingsangst van de ouders, het kind dat alles goed moet maken, de band tussen de overlevenden ('De Groep') die sterker is dan die tussen de ouders en hun kinderen, dit alles komt ter sprake in *Ik was een kind van Holocaust-overlevers*.
De pure stripliefhebber moet misschien stevig doorlezen, maar dan wordt hij beloond met een indrukwekkend verhaal, waarin de schrijfster niet blijft hangen in zieligheden, maar ook kritisch zichzelf beschouwt. Voeg daar de schitterende, gebonden uitvoering nog bij. WM

ZERO MOSTEL SCHIJNT EEN KEER EEN CULINAIR ODRDEEL TE HEBBEN GEVELD IN EEN NEW YORKSE DELICATESSEN WAAR GRIBENES WERDEN GESERVEERD.
DIT RESTAURANT HEEFT MEER JODEN VERMOORD DAN DE HOLOCAUST!

ren?! Maar met humor voorkom je dat alles wegzinkt in treurnis. Zo kan ik vol ongeloof Holocaust-ontkenners aanhoren, maar boos worden op zulke types is zinloos. Holocaust-ontkenners zijn gewoon de grootste zwarte humoristen die ik ken.

Echter, ik geloof ook dat er een bepaalde waarheid ligt in humor. Door het gebruik van humor stip je belangrijke, pijnlijke dingen gemakkelijker aan, en blijven ze gemakkelijker hangen. Zo hoop ik dat het thema Holocaust nooit vergeten zal worden en dat we eindelijk wat van die periode gaan leren...'

sander.de.vries@stripschrift.nl

[MANON KOMT... ADVISEREN]

'Paardenstaart' gaf onlangs een lesje cartoontekenen bij mijn dochter in de klas.

Een paar weken eerder stond ik in een café met hem te praten. Jammer dat hij het 'toch niet helemaal' als tekenaar had gemaakt vond hij, en hij tikte daarbij steeds nerveus met de hak van één van zijn zilveren laarzen uit de sixties op de granieten vloer.

'Was jouw vader Henk Albers?' God ja, die kende hij dan nog wel. En ook diverse anderen.

Hij had ooit zelf in *NRC Handelsblad* en *Vrij Nederland* een stripje gehad. Uiteindelijk was dat toch niets geworden, maar hij had er toch maar even in gestaan. Als kind vond hij tekenen al erg leuk. Lijntjes trekken vooral.

Met het laatste is hij flink doorgegaan en daardoor bleef het tekenen vaak noodgedwongen liggen. Als je snuift, teken je niet best. Dan doe je niets best in feite.

Paardenstaart zag er moe uit, mager en grauw, maar was smaakvol gekleed in een paars, zijden pak.

'Zeg Manon, kan jij mij niet eens voorstellen aan een paar tekenaars? Misschien kan ik *back to business, you know?*' Hij stak nog een sigaret op en dronk zijn glas rum snel uit. Een vrij opgewekt persoon voor iemand die het nooit echt had kunnen maken.

Het tikken met de hak bleef. De linkerhak was het trouwens.

'Er is toch weer zo'n beurs binnenkort, die was vroeger in het Turfschip', zei hij en liet zich zoenen door een kudde hippe meiden. Eén van de meisjes schoof snel een pakje in zijn hand.

'Ja, dat klopt. Op 30 september, Paardenstaart, waarom ga je er niet gewoon even langs? Als je echt serieus wat wil bereiken zou ik dat misschien doen, want je bent nu... hoe oud?'

Hij zucht even en gooit zijn haar met een gracieus gebaar naar achteren: 'Zevenenveertig, pop, dat zou je niet zeggen, hè?'

Ik zeg niets, behalve dat advies om in Houten te gaan netwerken.

'Ik geef nu af en toe les op basisscholen hier in de buurt', gaat hij verder. 'Dat verdient niets. Balen, natuurlijk, maar de *kids* vinden het geweldig.'

'Je kan de stripwereld wel geweldig vinden, maar ja... als je je brood daar niet mee kan verdienen, waarom dan niet gewoon een baan?' stel ik voor.

Dat was lariekoek. Hij zou doorbreken. Want hij was minstens zo goed als die gasten die mee hadden gedaan aan die wedstrijd in *Het Parool*.

Er ging weer een rum naar binnen. En nog eentje.

'Paardenstaart, ik ga er vandoor. O ja... een kleine tip: probeer met drank te minderen. Drank, kater, tekenen, witte stuiterlijntjes, niet goed. Dag Paardenstaart.'

'Dag schat, ik bel je voor Houten hè!'

Toen mijn dochter die vrijdagmiddag thuis kwam liet ze trots haar *Donald Duck*-stripje zien.

'Mam, we hadden les van een man... die ken jij toch? Hij heeft zo'n hele lange paardenstaart. Jij kent altijd van die rare mensen. Hoe vind je mijn *Donald Duck*-stripje?'

'Geweldig!', riep ik trots uit.

En ik dacht aan die trieste Paardenstaart, die uiteindelijk door de witte lijntjes meer was gaan tekenen in zijn gezicht dan op papier...

manon.albers@stripschrift.nl

MANON ALBERS HOUDT WEL VAN EEN FEESTJE. VOOR STRIPSCHRIFT GAAT ZE REGELMATIG OP BEZOEK VOOR HAAR NATJE EN HAAR DROOGJE. MAAR OOK DE SERIEUZERE KANTEN VAN DE STRIPWERELD KOMEN AAN BOD. UITNODIGINGEN WORDEN OP PRIJS GESTELD, MAAR ZONDER KOMT ZE DOOK WEL BINNEN. ZEKER WETEN!

EEN MOEIZAME TOCHT NAAR VOLWASSENHEID

Kings in disguise is een verhaal over een 12-jarige jongen die noodgedwongen snel volwassen wordt tijdens het hoogtepunt – in 1932 – van de Grote Depressie in de Verenigde Staten. Het is de geschiedenis van Freddy Bloch, en zijn avontuurlijke reis van Marian, Californië naar, uiteindelijk, Detroit, op zoek naar zijn vader. Die is op een morgen verdwenen. Hij was na de dood van zijn vrouw aan de drank geraakt en bovendien werkeloos. Hij schaamt zich voor zijn gebrek aan vaderschap en heeft een brief achtergelaten waarin hij zich verontschuldigt. Hij vertelt dat hij op zoek gaat naar werk in een grote stad.

Freddy gaat zijn vader achterna en ontdekt tijdens zijn avontuurlijke reis een Amerika dat hij nog niet kende. Hij maakt kennis met de harde wereld van de hobo's (Amerikaanse clochards die illegaal met veetreinen door Amerika zwierven) en is onder meer getuige van de stakingen in de auto-industrie die keihard door bijklussende politieagenten en knokploegen worden neergeslagen. Bovendien ontmoet hij een excentrieke zwerver die zich als een surrogaatvader over hem ontfermt.

Het stripverhaal uit 1990, dat terecht door velen - zoals Will Eisner en Art Spiegelman – wordt beschouwd als één van de klassieke grafische romans, is een bewerking van een bestaand toneelstuk van schrijver/journalist **James Vance**. Vance herontdekte de strips, een jeugdliefde, toen hij tijdens zijn onderzoek op 'alternatieve' stripverhalen stuitte voor een meer volwassen publiek. Die maakten een grote indruk op hem. Zoiets wilde hij ook en via de legendarische uitgeverij Kitchen Sink Press kwam hij in contact met de tekenaar **Dan Burr** (*Gratefull Dead Comix*). Diens realistische stijl bleek bijzonder goed te passen bij het John Steinbeck-achtige verhaal van Vance en hun samenwerking resulteerde in het meeslepende en ontroerende epos. Uitgeverij W.W. Norton heeft het loffelijke initiatief genomen om het – niet meer verkrijgbare – boek opnieuw uit te geven. Een meesterwerk biedt zich na zestien jaar opnieuw aan. Voor een nieuwe generatie van veeleisende striplezers. DR

Kings in disguise – A Novel

Vance & Burr
W.W. Norton 2006
ISBN 0-393-32848-1
Prijs $16.95
208 pagina's
zwart/wit (sk)

De uitroeptekens staan voor de volgende waardeoordelen:

!!!!! grote klasse!
!!!! kopen!
!!! middenmoot
!! mwâh
! kastvulling
... door 't putje

Familiefeestje

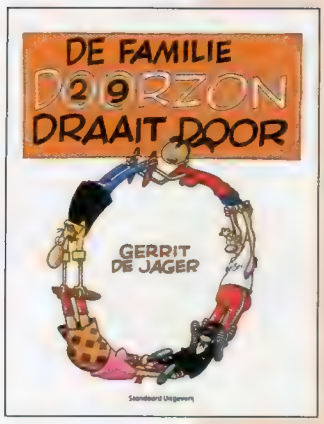

Vijfentwintig jaar Doorzon, een mijlpaal in het bestaan van deze bekende disfunctionele stripfamilie. Een strip die met recht een moderne klassieker mag worden genoemd en die de Nederlandse samenleving een kwart eeuw lang een spiegel heeft voorgehouden. Rebels ook, geen heilig huisje was veilig. Maar kun je dat vijfentwintig jaar volhouden? Uit de aard der dingen is het eigenlijk onmogelijk zo lang een rebel te blijven. Zeker als je daar succes mee hebt. Dan ligt het gevaar op de loer zelf een instituut te worden. Een heilig huisje in je eigen wereld. De wereld van de strip in dit geval. Een *household name* zeggen de Engelstaligen ook wel. En dat voor een strip die het Nederlandse huishouden onder de loep neemt.

Je ziet de ontwikkeling ook terug bij de keuze voor een uitgever. Ooit bijna *underground* begonnen waren er twee jaar geleden de ambitieuze plannen van uitgeverij M. Men wilde De Jager en zijn *De familie Doorzon* tussen de romans plaatsen. De strip als literair kwaliteitsboek. Dit negenentwintigste album is evenwel het eerste voor uitgeverij Standaard, dè uitgever van het striphoekje in de supermarkt. Een album van *De familie Doorzon* is blijkbaar zo huis(houd)elijk geworden dat het eerder een impulsaankoop is bij Albert Heijn, dan een (literair) statement bij de kwaliteitsboekhandel.

Ligt dit aan **Gerrit de Jager**? Nauwelijks. Strip en maatschappij zijn simpelweg naar elkaar toe gegroeid. Op een gegeven ogenblik weet je wat je aan elkaar hebt. De maatschappij kan de stripmaker nog nauwelijks verbazen, terwijl de tekenpen

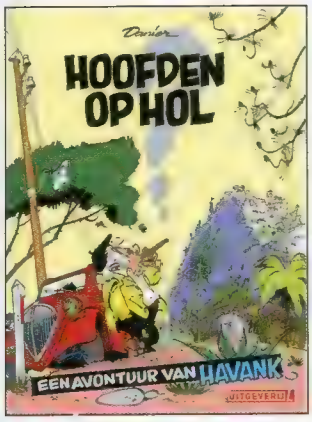

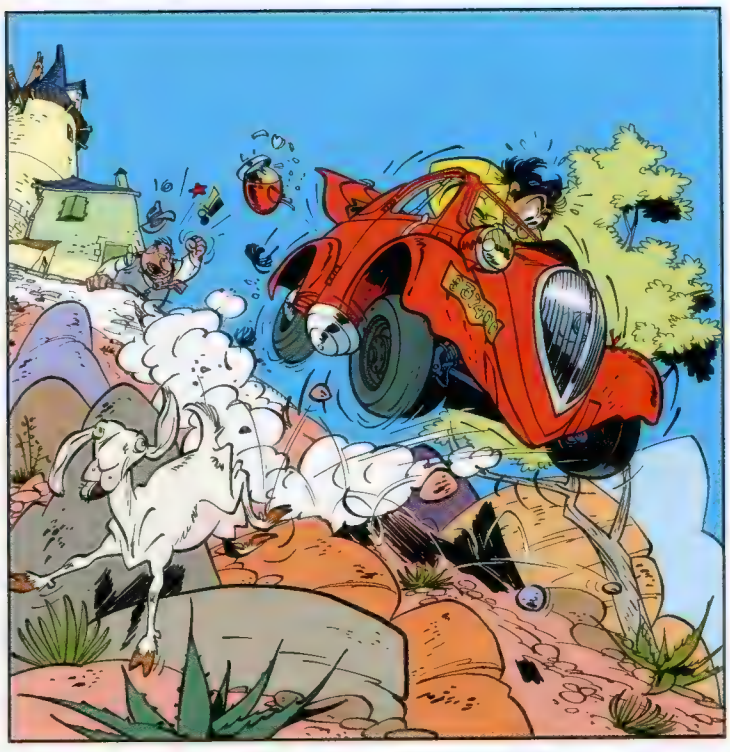

Sieraad met krasjes

Een avontuur van Havank 1: Hoofden op hol

Danier
L 2006
ISBN 90-245-5969-6 (hk)
ISBN 90-245-5952-9
Prijs €16,90 (hk)
€ 6,95
48 pagina's
kleur (hk+sk)

Havank als stripserie: het kan een gouden greep zijn. De droogkomische, potsierlijke detective-verhalen van Hans van der Kallen (1904-1964), kortweg Havank, lenen zich bij uitstek voor een verstripping: veel verwikkelingen, verknipte personages, achtervolgingen, klopartijen, sfeervolle locaties en verkeerde vrouwen. En de titels van de in de collectie Zwarte Beertjes van uitgeverij Bruna verschenen delen spreken evenzeer tot de verbeelding, zoals *Lijk halfstok*, *Dodemans dollars*, *Caviaar en cocaïne* of *Drie dartele doodgravers*.

In de meeste avonturen speelt Charles C.M. (Coriolanus Macchabeus) Carlier oftewel De Schaduw de hoofdrol. Deze speurneus van Interpol en Sûreté Nationale is een rare kwibus met als opvallendste handelsmerk zijn bloemrijk taalgebruik. De Havank-pockets hadden ondanks de matige kwaliteit vanaf de tweede helft van de jaren dertig tot ver na de Tweede Wereldoorlog veel succes, mede veroorzaakt door de omslagontwerpen van Dick Bruna.

Vandaag de dag wordt Havank nauwelijks meer gelezen, maar *Donald Duck*-coryfee **Daan Jippes** wil de reeks in stripvorm nieuw leven inblazen. Het eerste deel, *Hoofden op hol*, werd ook voorgepubliceerd in *Algemeen Dagblad*. Jippes – auteursnaam **Danier**, een verfransing van Daan J. – koos als eerste avontuur voor dit latere Havank-verhaal, omdat De Schaduw hierin de hoofdrol speelt. In de eerste detectives draait het vooral om een ander personage, hoofdinspecteur Bruno Silvère. In *Hoofden op hol* moet De Schaduw een aantal documenten bemachtigen die een Duitse machtsgreep beschrijven.

Jippes heeft het verhaal behoorlijk bewerkt. De meest in het oog springende aanpassing is dat Carlier in de strip zelf Havank heet. Jammer genoeg koos hij ervoor om het breedsprakige taalgebruik van De Schaduw, in zijn strip dus Havank, extra te benadrukken. Dat haalt de vaart regelmatig uit het verhaal en komt de leesbaarheid van de strip niet ten goede. In de pockets raak je als lezer gewend aan deze quasi-literaire manier van uitdrukken, maar in een strip, die het juist moet hebben van scherpe dialogen, werkt dit niet. Ergerniswekkend is tevens het gebruik van ouderwetse of verhaspelde namen van landen en steden, zoals Germania, Oostland, Poland, Roome, Mudditerranée, Nies, Genuwa en dergelijke. Dit komt in de originele Havank-verhalen niet voor. Misschien is het bedoeld als eerbetoon aan de oubollige stijl van Van der Kallen, maar het stoot de lezer eerder af dan dat het hem het verhaal intrekt.

Los hiervan is *Hoofden op hol* een sieraad voor het oog geworden. In een glasheldere, zwierige *Robbedoes*-stijl wikkelt Jippes deze spionage-episode met veel actie af. Ruim dertig jaar na zijn met Martin Lodewijk gefabriceerde klassieker *Bernard Voorzichtig: Twee voor thee* komt hij eindelijk weer eens af met een eigen productie. En dat smaakt naar meer!

Saillant detail: in 1972 verschenen er naast *Twee voor thee* twee Havank-bewerkingen bij uitgeverij Helmond. Die stierven een zachte dood. Hopelijk geldt dit niet voor Daniers poging. RS

De familie Doorzon 29: De familie Doorzon draait door

De Jager
Standaard 2006
ISBN 90-02-22050-2
Prijs €4.95
48 pagina's
kleur (sk)

van De Jager als fileermes met de jaren steeds meer van zijn scherpte verliest. Ook omdat we steeds bekender worden met de manier waarop hij het hanteert. Betekent dit alles dat het nieuwste album van *De familie Doorzon* de moeite van het lezen niet waard is? Zeker niet. Een *Doorzon* lees je altijd met plezier. Wel spelen die vijfentwintig jaar gewenning steeds meer een rol. Net als het feit dat voorpublicatie in een tijdschrift een groot goed is, maar elke week iets moeten verzinnen gaat de ene keer beter dan de andere. Ook in dit album heeft De Jager een goed oog voor de waan van de dag: buiten moeten roken, *Idols* en natuurlijk seks (buiten of met dieren). Maar sommige onderwerpen moet je niet vaker willen gebruiken. Je loopt al snel het gevaar dat de tweede grap niet alleen voortborduren is op, maar zelfs herkauwen van. En dat laatste doe je in zoveel jaar vanzelf al (de Biereco's verherbouwen weer het één en ander). Grootste troef blijft Pa Doorzon. En dat is wellicht het meest tekenend. Te midden van een wereld vol waanzin, waar zijn gezin vaak volop aan meedoet, is het vooral de burgerman die alleen leeft voor bier, voetbal en vieze blaadjes die de strip draagt. En misschien kan die dat nog wel vijfentwintig jaar. WT

ADVERTENTIE

Yendor
STRIPWINKEL

Korte Hoogstraat 16
3011 GL Rotterdam
Tel 010 - 433 17 10
Fax 010 - 411 38 54

[DE BOVENTOON]

Meesterwerk van manga-peetvader

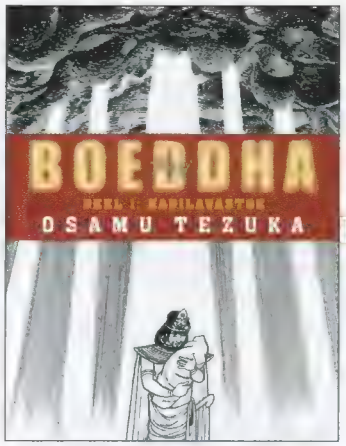

Boeddha 1: Kapilavastoe

Tezuka
L 2006
ISBN 90-245-5477-2
Prijs €16,95
400 pagina's
zwart/wit (hk)

Oei, een manga over Boeddha en het boeddhisme. Strips over levensbeschouwelijke stromingen zijn doorgaans onleesbaar vanwege de kramp om geen aanstootgevende zaken weer te geven. Maar deze strip van **Osamu Tezuka** is andere koek. Deze peetvader (1928-1989) van de Japanse manga heeft met *Boeddha* een meesterwerk op zijn naam staan.

Tezuka is vooral bekend als maker van *Astro Boy*. Naast diverse andere jeugdreeksen heeft hij ook een aantal literaire reeksen op zijn naam staan, waaronder *Boeddha*. Kern van dit epos is het verhaal van de jonge Siddharta en zijn spirituele transformatie tot Boeddha. In dit eerste deel - *Kapilavastoe* - schetst Tezuka de achtergrond waartegen de geboorte van Siddharta plaatsvindt. Op een heldere wijze geeft hij de rol van de brahmanen weer, die zich dienaren van God noemden. Deze geestelijke adel bedacht het vermaledijde kastenstelsel dat vandaag de dag nog steeds een grote rol speelt in India. Maar de brahmanen maken misbruik van hun macht; het volk mort en wacht op een nieuwe geestelijk leider.

In deze context voert Tezuka een aantal personages op, waaronder de slavenzoon Chapra, het wilde bedelaarskind Tatta, dat met dieren kan communiceren, en Naradatta, een monnik die op zoek is naar de geheimzinnige verlosser. Hun belevenissen worden verweven met die van het agressieve volk van Kosala dat Kapilavastoe wil veroveren, de hoofdstad van de vreedzame Shakya's en thuishonk van de netgeboren prins Siddharta.

Tezuka neemt de tijd om deze vertelling hoofdstuk voor hoofdstuk uit te werken, en hij doet dat op een voortreffelijke, heldere manier. De Japanner gebruikt ogenschijnlijke simpele tekeningen, waarin duidelijk de Disney-invloed is te zien uit de tijd dat hij in de Verenigde Staten werkte. Wie beter kijkt, ziet dat hij een meester is in het weergeven van actie en beweging, en natuurdecors.

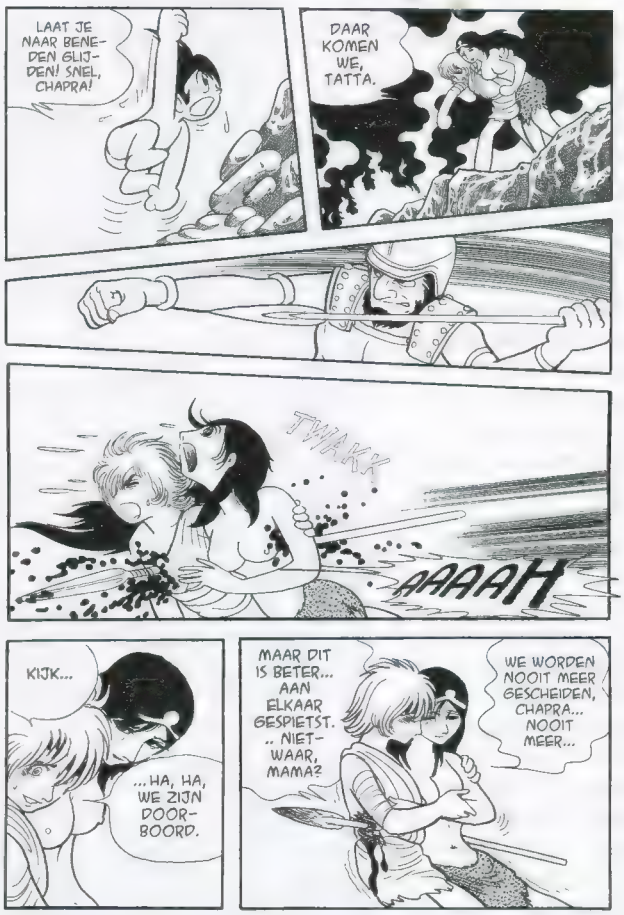
LAAT JE NAAR BENEDEN GLIJDEN! SNEL, CHAPRA!
DAAR KOMEN WE, TATTA.
TWAKK
AAAAH
KIJK...
...HA, HA, WE ZIJN DOORBOORD.
MAAR DIT IS BETER... AAN ELKAAR GESPIETST. .. NIETWAAR, MAMA?
WE WORDEN NOOIT MEER GESCHEIDEN, CHAPRA... NOOIT MEER...

Daarnaast springt de gebalanceerde pagina-indeling in het oog. Waar nodig gebruikt Tezuka tekstloze pagina's of overzichtstekeningen die op één bladzijde of op een *spread* staan. Het geeft het verhaal rust, daar waar het nodig is. Ook het virtuoze kadergebruik valt op, net als andere beeldtaalelementen, als verrassende onomatopeeën, tekstballonnen en visuele overdrijvingen. En natuurlijk ontbreken de manga-elementen niet, zoals de onderkoelde humor, achteloze geweldscènes, hysterische emoties en groteogenpoppetjes.

'Alle leven is heilig', luidde het boeddhistisch klinkende motto van Osamu Tezuka, aldus uitgeverij L. Deze boodschap vind je terug in het boek, zonder dat de auteur dit de lezer opdringt. En ondanks het complexe onderwerp leest *Boeddha* als een trein. De vlotte vertaling, de fraaie handzame 'bijbel'-uitvoering en de 'normale' westerse leesrichting helpen ook een handje. Kortom, een magistrale uitgave. RS

'Sex and the City' in Mansjoerije

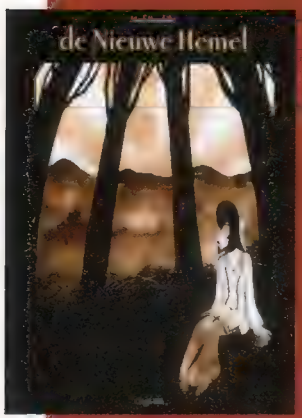

De Japanse Tomoko staat rustig een sigaretje te roken naast de stilstaande trein als er een ontploffing plaatsvindt. Direct zitten we met *De nieuwe hemel*, de nieuwe grafische roman van **Mark Hendriks**, midden in de Japans-Chinese geschiedenis. Het is 18 september 1931 en we zijn getuige van het Mukden-incident. Het is het begin van een *Sex and the City*-verhaal tegen de achtergrond van een oude oorlog. De Japanners gaven Chinese bandieten de schuld van de aanslag op de spoorrails en bezetten Mantsjoerije militair. Het is geen onlogische stap, want er zit dan al het nodige Japanse bloed in de grond in Zuid-China. Ergens ligt ook nog een been van een oom van mij, zegt Sumiko. Op uitnodiging van de spoorwegmaatschappij schrijft ze een dagelijks krantenfeuilleton over haar reis door Mantsjoerije. Ze reist samen met haar vriendin Tomoko, lerares en weduwe met een kind thuis in Korea. Makiko, een vriendin en oorlogsweduwe maakt hen wegwijs in het hun onbekende land. Voor de drie vriendinnen is het verblijf in het oorlogsgebied een vakantie.

Het decor dat Hendriks kiest is belangrijk in de Japanse geschiedenis. In 1904 breekt de Russisch-Japanse oorlog uit, die wordt uitgevochten met het tsaristische leger van Rusland op een door China vergeten deel van het continent. Voor het eerst verslaat een Aziatisch leger een blanke krijgsmacht. De wereld siddert. De Japanners blijven en moderniseren het land: er komt een spoorweg, grote infrastructurele projecten en Japanse winkels. Makiko en haar vriendinnen vinden het prima dat de Chinezen eindelijk wat beschaving wordt bijgebracht. Misschien worden ze dan wat minder asociaal en gaan ze zich zelfs wassen. Shintotempels zullen voor hen te hoog gegrepen zijn. Maar een beetje cultuur en goed eten kan die sojaboneneters nooit kwaad doen.

Hendriks tekent filmisch. De figuren zijn realistisch afgebeeld, het landschap is vlekkerig. Naast een enkele scherpe zwarte lijn zijn er veel licht-, donker- en donkerdonkergrijze tot bijna zwarte vlakken. Hendriks gunt zich niet de tijd om

Manga-alter ego van Courtney Love

Prinses Ai 1: Aan de grond

Kujiradou & Love & DJ Milky
Arashi 2006
ISBN 90-5515-712-0
Prijs €6,95
196 pagina's
zwart/wit met kleurkatern (sk)

Prinses Ai is vooral bijzonder omdat het een manga is, geschreven door **Courtney Love**, frontvrouw van de popgroep Hole, maar beter bekend als het liefje van wijlen Nirvana-zanger Kurt Cobain. Voordat Love de nukkige popzangeres ging uithangen woonde ze in Tokio en raakte ze verslingerd aan manga's. Samen met de Japanse muziekvirtuoos DJ Milky bedacht ze zelf een manga, opgebouwd rond de figuur prinses Ai, haar imaginair alter ego. Het tekenwerk is van de Japanse **Misaho Kujiradou**.

In het eerste deel – *Aan de grond* – wordt prinses Ai wakker in de straten van de Japanse metropool. Ze heeft geen idee waar ze vandaan komt, haar enige aanknopingspunt is een medaillon. Gelukkig ontmoet ze Kent, een aardige jongen die zich over haar ontfermt. Om in haar levensonderhoud te voorzien gaat Ai werken in een nachtclub, want ze blijkt een aardig moppie te kunnen zingen. Love en DJ Milky hebben er zelfs speciale songs voor geschreven. Zo af en toe ontvangt Ai als een helderziende boodschappen, waaruit blijkt dat zij een prinses is, vernoemd naar waar ze vandaan komt: Ai-land. Natuurlijk duiken er ook vijanden op die haar in de straten van Tokio willen bestrijden.

Prinses Ai is een manga-variatie met fantasy-elementen op het bekende thema van iemand die zijn geheugen kwijt is en wil weten waar hij vandaan komt. Het is een redelijk boeiende strip, maar bij vlagen nogal onsamenhangend. Niet verwonderlijk natuurlijk, want dat is Courtney Love ook. RS

De nieuwe hemel

Hendriks
Oog & Blik 2006
ISBN 90-5492-179-X
Prijs €19,95
288 pagina's
zwart/wit (sk)

plaatjes mooi te maken. Het verhaal moet verder. Dat krijgt vaart door scherp afgesneden plaatjes uit verschillende gezichtshoeken, en halve totalen. Het boek telt bijna 300 pagina's verdeeld over hoofdstukken met doodsaaie titels als 'Een dagje rust' en 'De sojaboon, een wonderlijk ding'. Het verhaal zelf sleept zich voort, maar is allesbehalve saai.

De oorlog en bezetting zijn voor Hendriks een dankbaar decor voor de 'Sex and the Country'-soap van de drie vriendinnen. Vervreemdend is hun laattwintigste-eeuwse taalgebruik. Sumiko schrijft geforceerd bloemrijk maar als haar mond open gaat hoor je een *soapie*. Tegen iemand die vertelt dat hij een beroemde schrijfster heeft ontmoet, zegt ze: 'Geweldig. Wat had ze aan?'. Toppunt van vervreemding is een Japanse kolonel die over de komende veldslag zegt 'er zin an' te hebben. Af en toe nemen de drie vriendinnen samen een bad of drinken ze een cocktail, maar ze gaan vooral hun eigen gang.

Hendriks tekent het leven door de ogen van de bezetter. Hij steekt de draak met andere interpretaties van het Mukden-incident. Ook Hergé moet het ontgelden. Op diverse plaatjes duiken spottende verwijzingen naar *Kuifje en De Blauwe Lotus* op. Zo lijkt het of Kuifje de bandiet was die de spoorrails opblies.

Aan het eind van het boek zitten de vrouwen een jaar later aan het strand. Tomoko, Kong en Sumiko zijn dan al lang weer thuis, in Korea. Het avontuur in Mantsjoerije is ver weg, net als de oorlog. 'Burp', boert de baby met vele Japanse vaders van Tomoko op het laatste plaatje. EvdH

ADVERTENTIE

EROTICA DIVINA

FEESTELIJKE HOOGTEPUNTEN
De feestdagen als toppunt van erotiek: van Kerstmis tot Koninginnedag. Cocky Cox en Fred de Heij laten zien hóe. Extra: stoute sprookjes en meer verrassingen. Een hilarisch cadeauboek! € 11,90 (96 pag.)

MIJN PASSIE: AMPUTATIE
en andere afwijkende sekswensen
Buitenissige seksuele voorkeuren en gênante bedproblemen, met plastische prenten van Fred de Heij. € 9,90 (80 pag.)

VRIJPOSTIG
Openhartige erotische avonturen in huis, tuin & keuken (en op kantoor), zwoel geïllustreerd door anonymi. € 9,90 (88 pag.)

WWW.DIVINAAA.NL

[DE BOVENTOON]

Sliske wil geen bier, Sliske wil pilf!

Heinz-auteurs **René Windig** en **Eddie de Jong** tekenen Wiske zoals ze eruit moet zien als ze vijfenzeventig jaar ouder is en een avondje flink geboemeld heeft. Deze Sliske, een gebitloze, drankzuchtige en gepensioneerde 'Wiske', compleet met haarstrik, lijkt er een sport van te maken om zo veel mogelijk onderwerpen aan te snijden met z- en s-klanken erin die ze 'verslist'. Zo drinkt zij geen bier, ze wil 'een hele floot pilf' of anders het titeldrankje beffen-ijf! En om de absurditeit van de opgevoerde karakters nog even te duiden: naast Sliske zijn er onder andere Sikje, een omgedraaid spiegelbeeld van Kuifje, Knijn, nee geen kónijn, Biertje, het wandelende pilsglas, en de uit Duitsland afkomstige Heinzelmannen natuurlijk niet vergeten. Allen spelen een rol in deze curieuze verzameling van krantenstrookgrappen uit dagblad *Het Parool*.

De avonturen van Sliske en haar vriendjes 1: Beffen-ijf

Windig & De Jong
Oog & Blik/
Harmonie 2006
ISBN 90-5492-183-8
Prijs €13,50
96 pagina's
kleur (sk)

In het album blijken Windig en De Jong aan te sluiten bij de actualiteit. Zo is er de *running gag* om foto's uit de krant van gisteren te tonen en daar een eigen bizar onderschrift bij te verzinnen of er met knip- en plakwerk een verse grap uit te peuteren. De tekenstijl is grover afgewerkt dan die we kennen van *Heinz* en in veel stroken zoeken ze de grenzen van wat mogelijk is op. Zo wordt bij voorbeeld Poeski, de houten poes uit Polen, als karakter opgevoerd die weer getekend wordt door Kabouter, een ander karakter. Aardig is de manier waarop het boekje met een tien-kleine-negertjesparodie ten einde komt met als apotheose een geheel lege stripstrook.
Kortom, een boek met een hoog meligheidsgehalte, maar ook met een teveel aan op elkaar lijkende grappen om het in één keer uit te lezen. TdK

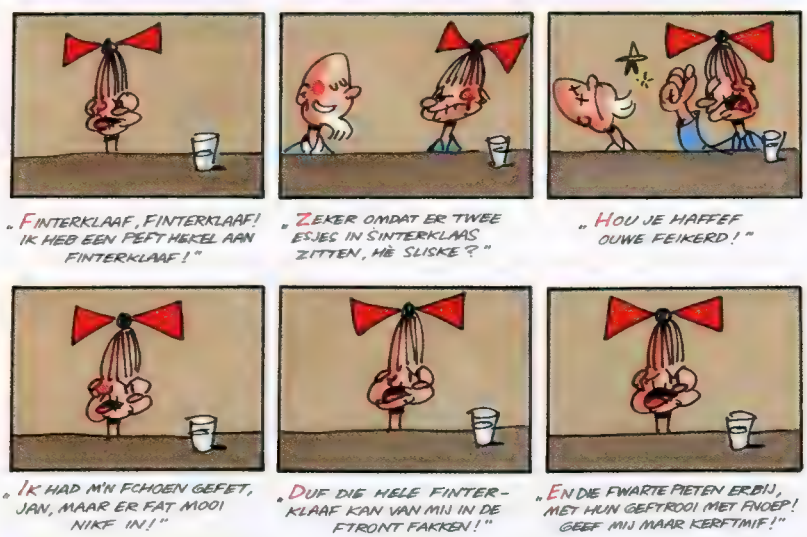
„ FINTERKLAAF, FINTERKLAAF! IK HEB EEN PEFT HEREL AAN FINTERKLAAF!"
„ ZEKER OMDAT ER TWEE ESJES IN SINTERKLAAS ZITTEN, HÈ SLISKE?"
„ HOU JE HAFFEF OUWE FEIKERD!"
„ IK HAD M'N FCHOEN GEFET, JAN, MAAR ER FAT MOOI NIKF IN!"
„ DUF DIE HELE FINTERKLAAF KAN VAN MIJ IN DE FTRONT FAKKEN!"
„ EN DIE FWARTE PIETEN ERBIJ, MET HUN GEFTROOI MET FNOEP! GEEF MIJ MAAR KERFTMIF!"

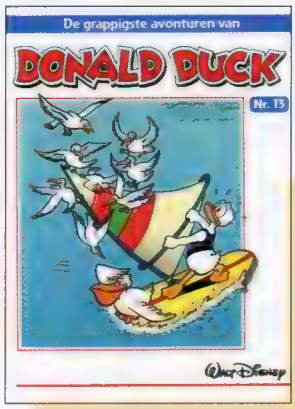

Oosterbuur heeft fraaiere bundeling

In deel 13 van deze auteursreeks is het de beurt aan de Duitser **Jan Gulbransson** (München, 1949). Oorspronkelijk begonnen als maker van handpoppen en poppenspeler voor een Duitse kindertelevisieserie stapt hij in de jaren 1970 over naar tekenfilms en werkt hij vele jaren mee aan diverse tekenfilmprojecten. Rond 1980 benadert hij de redactie van de Nederlandse *Donald Duck* en begint hij met het tekenen van *Duck*-verhalen, zeer regelmatig op eigen scenario. De scenario's in dit album zijn van de hand van hemzelf, maar ook van **Volker Reiche**, **Frank Jonker** en **Leendert Jan-Vis**, en dateren vrijwel allemaal uit het begin van de jaren 1980. Ene **Robb Klein** beweert echter in een forum op *www.mcduck.nl* dat hij de auteur is van het laatste verhaal – *Vliegerfeest* – uit 1995. Dat lijkt aannemelijk, gezien de publicatiedatum in de inhoudsopgave van 1987 en een codering H95184 die duidt op het jaar 1995... Overigens begint de reeks meer slijtage te vertonen qua zorgvuldigheid: het achterplat bevat illustraties van een heel andere auteur, en de openingspagina lijkt een Gulbransson-prent te tonen uit een verhaal dat helemaal niet in het boek staat! Met zo'n in elkaar geflanste hap-snap-wat-hebben-we-nog-liggen-uitgave kweek je geen fans... Sanoma's kerndoelgroep is en blijft overduidelijk kinderen en jonge gezinnen, maar dat is geen excuus voor slordige en willekeurige (beeld)redactie. Wie van Gulbransson houdt (en dat verdient de man) is al uitgeweken naar uitgeverij Ehapa in Duitsland. Daar is wel degelijk veel respect voor onze oosterbuur met fraaie bundelingen...
PvC

De grappigste avonturen van Donald Duck 13

Gulbransson & Reiche & Jonker & Vis
Sanoma 2006
ISBN 90-8574-075-4
Prijs €4,95
96 pagina's
kleur (sk)

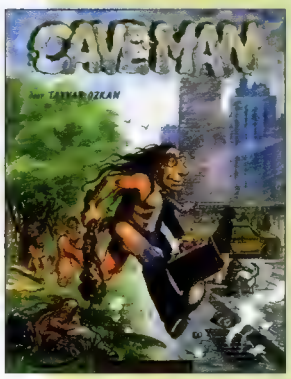

Seksistische vrouwvriendelijkheid

Op elke verjaardag zit wel iemand die op zeker moment met een diepzinnig gezicht verklaart dat we net holenmensen zijn. Dat er sinds de oertijd eigenlijk niet zoveel is veranderd: we laten ons immers nog steeds leiden door onze instincten. We voeren territoriumoorlogen, lopen onze lul achterna, slepen allerlei rotzooi ons hol in, enzovoort.
Dat is eigenlijk de boodschap die de Turks-Amerikaanse striptekenaar **Tayyar Ozkan** in elke aflevering van zijn tekstloze strip *Caveman* stopt. We zien steeds holenmensen iets doen, bij voorbeeld elkaar de hersens inslaan om een jachtbuit, en op het laatste plaatje wordt er een link gelegd naar onze tijd waar we een atoombom zien ontploffen. Of we zien een holenvrouw belaagd worden door holenmannen, eindigend in een gruwelijke verkrachting in een smerig steegje in een twintigste-eeuwse stad. Ook wordt vaak een link gelegd naar vrouwenmishandeling en seksisme.
Caveman is dus op het eerste gezicht een heel politiek correcte strip. Toch schuurt er iets. Ozkan, een uitstekende tekenaar, kan heel goed lekkere wijven tekenen – van die zweterige

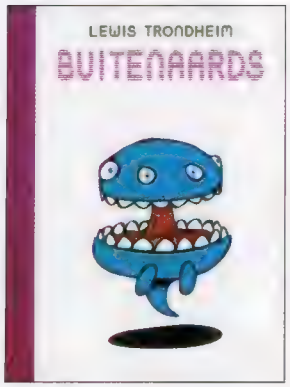

Buitenaards

Trondheim
Silvester 2006
ISBN 90-5885-129-X
Prijs € 12,50
88 pagina's
kleur (hk)

Buitenaardse poepmachines

Aan tekstschrijvers is **Lewis Trondheim** de laatste tijd weinig geld schuldig. Na *Mister O* en *Mister I* brengt hij met de bundel *Buitenaards* opnieuw een tekstloze strip uit. Hoewel, tekstloos? De opgevoerde wezentjes communiceren wel met elkaar, maar de tekstballonnetjes lezen... dat is er niet bij. Trondheim houdt het bij vierkantjes, kruisjes en andere symbolen die hij als taal gebruikt. *Buitenaards* is een verzameling van negen verhaaltjes van verschillende lengte. De hoofdpersonages zijn bollige, afgeronde figuren, afwisselend voorzien van armen, benen of een veelvoud aan ogen. Op het omslag pronkt de meest bizarre versie: een uit twee delen bestaand hoofd – bijeen gehouden door een soort tong – op voetjes.

De verhaaltjes lijken een vorm van onschuld uit te stralen door de knuffelachtige personages, maar bevatten diverse gewelddadige scènes. Het is dit contrast dat samen met de inkleuring – Trondheim gebruikt veel zachte pasteltinten – zorgt voor een curieus album. Het is ook niet duidelijk met welk doel die wezens in het leven staan. De abrupte eindes geven je ook weinig houvast.

Trondheim lijkt er enig genoegen in te scheppen de figuren meedogenloos te laten afslachten of op een andere manier ten onder te laten gaan. Waren het bij de heren O en I complete ontploffingen of uiteengescheurde figuren; in *Buitenaards* laat hij ze meerdere malen neerknuppelen, bij voorkeur door 'vrienden' die zich niet willen verraden ten overstaan van de groep. Aan het eind van het boekje raken meerdere figuren letterlijk in de shit. Een blauw varkentje met dikke roze lippen is een constant lopende poepmachine die inmiddels zoveel bruine smurrie heeft geproduceerd dat huizen en straten volledig onderlopen. Vertwijfeld zien we een eenzaam lila bolletje met benen en gele oogjes op een rotsblok achterblijven, omringd door een zee van poep. Gelukkig is het allemaal maar buitenaards... TdK

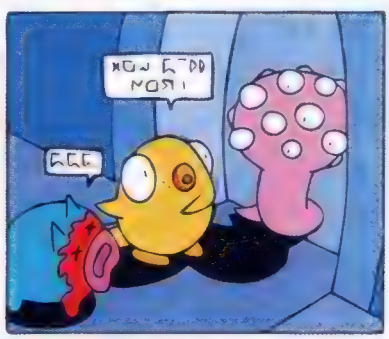

puberfantasieën met onmogelijk appetijtelijke tieten en billen – en daar verliest hij zich voortdurend in. Zijn pagina's wemelen van de volledig naakte *Playboy*-modellen en dat maakt zijn vrouwvriendelijke boodschappen nogal ongeloofwaardig. *Caveman* is uitgegeven door de uitgever die onlangs ook het sciencefiction- en horror-stripblad *Sfeerie* lanceerde. Persoonlijk vind ik *Caveman* beter te verteren in losse afleveringen in zo'n blad dan dat ik het in één keer tot me moet nemen in een bundeling. Het is een aardige strip, maar meer ook niet. PB

Caveman

Ozkan
Libripress/
Orgcomicart 2006
ISBN 90-8643-002-3
Prijs € 6,90
64 pagina's
zwart/wit (sk)

ADVERTENTIE

ADVERTENTIE

Nederlandse Stripklassiekers
voor de jeugd van toen

TOM POES

Integrale uitgave van de 69 Tom Poes-verhalen uit het weekblad Donald Duck.
De verhalen waren voor velen de eerste kennismaking met de avonturen van Tom Poes en Heer Bommel. Geheel in de originele kleuren gedrukt.
Reeds 16 delen verschenen. Prijs per deel € 57.

Eric de Noorman

Voor het eerst volledig in boekvorm: alle verhalen van Eric en Erwin de Noorman.
Van alle striphelden die in de jaren veertig en vijftig hebben rondgelopen, is Eric de Noorman degene die het meest tot de verbeelding van zijn lezers sprak.
Reeds 22 delen verschenen. Prijs per deel € 50.

DICK BOS

Alle 73 avonturen van Dick Bos in een reeks van 19 luxe banden.
In april 1941 lag in de kiosken een klein boekje met een compleet stripverhaal! En wat voor één! Een met een echte held: judoka-detective Dick Bos!
Reeds 5 delen verschenen. Prijs per deel € 50.

Kijk op www.uitgeverij-panda.nl of vraag meer informatie.
T: 070 3615393, F: 070 3060256, E: info@uitgeverij-panda.nl

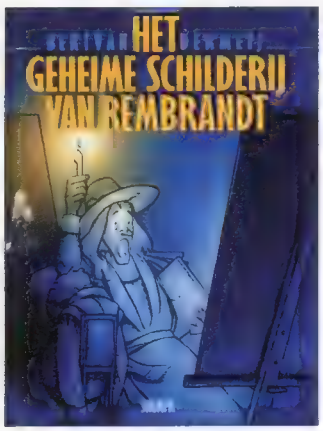

Rembrandt in Leiden

Kan een opdracht voor een educatief stripverhaal een fantastische strip opleveren? Iedere stripliefhebber weet tenslotte dat er op die manier maar weinig pareltjes worden geboren. De aan de lopende band uitgepoepte *Suske en Wiske*-albums en allerhande goedkope weggevertjes van pakweg twintig jaar geleden staan ons nog helder voor de geest.

Alles hangt natuurlijk af van de eisen die in de opdracht worden meegegeven. Dat de boodschap niet van de stripmaker zelf kan zijn, spreekt voor zich. Die komt immers van degene die iets te verkopen heeft. En dat kan van alles zijn, van commercieel product tot ideologisch gedachtegoed. Bepalender zijn de eisen die de opdrachtgever stelt aan vorm en inhoud van de strip. In hoeverre wil hij de strip zèlf maken? Wie de opdracht krijgt een leuk en spannend avonturenverhaal te maken met een spruit in de hoofdrol, terwijl het gebouw van de conservenfabriek de locatie dient te zijn en dat alles ook nog in de stijl van Albert Uderzo, krijgt er een flinke dobber aan om met iets bijzonders voor de dag te komen. Zeker als het vier weken later af moet zijn.

Het geheime schilderij van Rembrandt van **Bert van der Meij** is hierop in vele opzichten een goede uitzondering. Natuurlijk zijn er gesprekken geweest met de opdrachtgever, maar het album ademt vooral de sfeer en stijl van de maker.

Blijft alleen de vraag over of een verhaal van 26 (en een halve) pagina, bedoeld om de Leidse schooljeugd er bewust van te maken dat Nederlands bekendste schilder ook in Leiden heeft gewoond en gewerkt, een pakkende strip oplevert. Binnen de beperkingen zeer zeker. Als gratis schoolboek krijgt deze strip zeker een ruime voldoende. Dat neemt niet weg dat de beste opdracht altijd achterblijft bij geslaagd vrij werk. Die ruim 26 pagina's bieden nauwelijks ruimte om verhaal of personages naar behoren uit te werken. Er is gelukkig wel ruimte voor prima tekenwerk en een uitgebalanceerd scenario met enkele goede vondsten. Vakwerk, met verve gebracht. WT

Het geheime schilderij van Rembrandt

Van der Meij
Sherpa 2006
ISBN 90-75504-82-9 (hk)
ISBN 90-75504-81-0
Prijs € 12,50 (hk)
€ 0,00
32 pagina's
kleur (hk+sk)

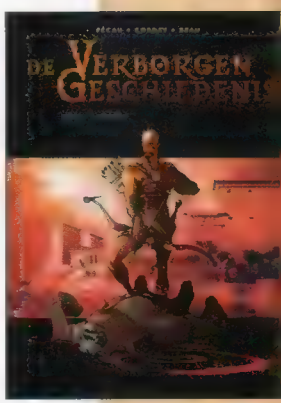

De verborgen geschiedenis 1: Genesis
De verborgen geschiedenis 2: Het kasteel van de djinns

Kordey & Pécau
Silvester 2006
ISBN 90-5885-196-6 (deel 1)
ISBN 90-5885-195-8 (deel 2)
Prijs € 14,95
48 pagina's
kleur (hk)

Oude verhalen compleet gepubliceerd

In anderhalf jaar tijd heeft uitgeverij Panda de 28 *Dick Bos*-verhalen die uit de jaren veertig en vijftig stammen, in zeven luxe banden uitgegeven. De onooglijke boekjes die toen een onweerstaanbare aantrekkingskracht uitoefenden op de jeugd lijken vergeten, en daarvoor in de plaats komt nu een uitgave die in een serieuze boekenkast mag prijken. Waarschijnlijk worden de boeken veelal vanuit jeugdsentiment gekocht. Het blijkt maar weer dat Dick Bos nog steeds niet is vergeten.

De laatste vier 'oude' verhalen in band 7 steken kwalitatief schril af tegen de eerdere verhalen. Logisch, gezien de ontstaansgeschiedenis van deze verhalen. Eind jaren 1940 toen **Alfred Mazure** *Dick Bos* weer had opgepakt, kreeg hij problemen met zijn tekenhand. Hierdoor moest hij zich beperken tot het schetsen van de verhalen. Samen met de oorspronkelijke uitgever Ten Hagen ging hij op zoek ging naar een tekenaar die de verhalen kon inkten. Enkele, onbekend gebleven, tekenaars passeerden zonder al te veel resultaat de revue en toen eindelijk bleek dat de broer van Alfred, **Georges Mazure**, de verhalen op een goede manier zou kunnen inkten, werd de *Dick Bos*-serie gestaakt. De vier verhalen in deze band zijn door verschillende tekenaars geïnkt waardoor de tekenstijlen van de verhalen sterk wisselen. Ook de verhalen zelf hadden wat beter gekund. Zo zijn de twee *Dick Bos*-westerns meer dan op één punt identiek aan eerdere westernavonturen van de held.

Belangrijk aan deze boeken is het feit dat deze vier verhalen voor het eerst volledig zijn uitgegeven. Om de boekjes zo goedkoop mogelijk te houden, schrapte de uitgever - om papier te sparen - per verhaal twee tekeningen. Veelal merkte de lezer niets van deze ingreep daar uitgever Ten Hagen hoofdzakelijk enkele sfeervolle plaatjes wegliet.

Een mengsel van historische feiten en fictie

De met veel bombarie aangekondigde reeks *De verborgen geschiedenis* bestrijkt een belangrijk deel van de wereldgeschiedenis. Het eerste deel start aanvankelijk zo'n vijfduizend jaar geleden op het moment dat een sjamaan ternauwernood een slachting door een woest volk kan ontlopen, maar daarna op zijn sterfbed vier machtige ivoren, halskettingen met een, van een mysterieus teken voorziene, ivoren steen aan twee broers en twee zusters overhandigt. De ivoren bezitten grote krachten die voor goede maar ook slechte doeleinden kunnen worden ingezet. Daarnaast geeft het de bezitters de macht om in alle tijdperken te leven en hiermee is de inleiding van en de achtergrond voor een zevendelige reeks geschetst.

Het 'echte' eerste verhaal speelt zich af ten tijde van het oude en machtige Egypte (1350 jaar voor het begin van onze jaartelling). Op zoek naar het bezit van alle ivoren en daarmee de ultieme macht, belanden de hoofdrolspelers in het tweede deel in de twaalfde eeuw na Christus in de tijd van de kruistochten. Scenarist **Jean-Pierre Pécau** mixt voortdurend historische feiten met fictieve ontwikkelingen, zoals de queeste naar het viertal ivoren.

Igor Kordey, die het tekenwerk van deze eerste twee delen voor zijn rekening neemt, doet dit met wisselend succes. Rommelig overkomende overzichtstekeningen wisselt hij af met robuuste plaatjes die passen bij het scenario. De tijdspanne van de reeks omvat duizenden jaren; in het aangekondigde zevende deel wordt de Eerste Wereldoorlog als decor opgevoerd. Daarmee is het zeker dat de ivoren voorlopig nog voor een aantal albums strijd zullen zorgen. TdK

In de verhalen *Soho* en *Net op tijd* werd zelfs nog ingrijpender gesneden. Beide verhalen verschenen alleen als een 192 pagina's tellende uitgave zodat er voor deze twee verhalen achttien platen niet werden gebruikt en dus ook nooit zijn gepubliceerd. Hulde aan uitgever Panda die deze platen weer tevoorschijn bracht en voor het eerst de volledige verhalen publiceerde. Met daarbij een historische terugblik van de onlangs overleden **Paul Biegel** en een artikel 'De talenten van Maz', is het boek een kwalitatief goede uitgave die het sluitstuk vormt van de eerste serie (met de oude verhalen) en de opstart naar de overige twaalf delen die de 45 *Dick Bos*-verhalen uit de jaren zestig zullen bevatten. En wanneer we de uitgeversprospectus mogen geloven, zal het laatste deel van de serie (deel 19) nog divers bijzonder *Dick Bos*-materiaal bevatten. We kijken er nu al naar uit. RT

Dick Bos – Alle avonturen 7: Dynamiet/Double X/Soho/Net op tijd

Mazure
Panda 2006
ISBN 90-6438-187-9
Prijs €50
228 pagina's
zwart/wit (hk)

ADVERTENTIE

30 JAAR BUL SUPER!
ZIE VOOR PASSENDE ACTIES
WWW.BULSUPER.NL
STRIPBOEKHANDEL BUL SUPER IN DE BREESTRAAT TE DELFT BESTAAT 30 JAAR EN DAT GAAN WE VIEREN MET FEESTELIJKE PRESENTATIES EN KORTINGEN!
WAAR DENKEN WIJ AAN?

30% KORTING OP:

AUG/SEPT: ALLE TWEEDEHANDS SOFT-EN HARDCOVERS
OKT/NOV: ALLE ANTIEKE COMICS/CLASSICS
DEC/JAN: ALLE LUXE EN SPECIALE UITGAVEN
FEB/MRT: ALLE COMPLETE ANTIQUARISCHE SERIES
APR/MEI: ALLES UIT CAT. 'STRIPS OUDER DAN 1954'
JUN/JUL: ALLE RETROSTRIPS 1970-1995
VERDERE INFORMATIE VOLGT!

ADVERTENTIE

Arin!!!
Een spannende, historische strip voor jong en oud.
Auteurs:
Frans le Roux & Roelof Wijtsma
Arin en het volk van de hunebedbouwers

Arin en:	ISBN	Prijs
De gebroken beker	90 5766 6111	€ 6,95
De huilende steen	90 6053 5065	€ 6,95

Te bestellen bij de boekhandel of direct bij: www.arin.nu
edu actief

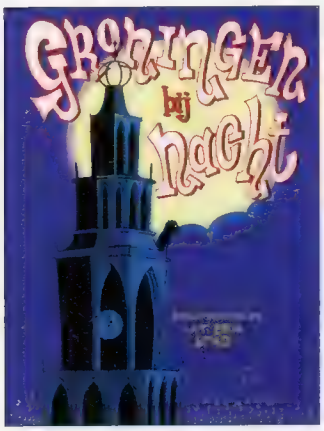

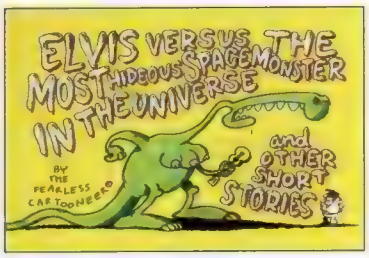

In het donker getekend

Groningen bij nacht – Beeldverhalen uit een stad

Diverse auteurs
Passage 2006
ISBN 90-5452-155-4
Prijs €12,50
80 pagina's
zwart/wit (sk)

Onder het motto 'Groningen stripstad' heeft de literaire uitgeverij Passage voor het eerst twee stripboeken uitgebracht – een loffelijk initiatief. In *Groningen bij nacht – Beeldverhalen uit een stad*, tonen dertien striptekenaars hun werk: **John Croe-zen**, **Reinder Dijkhuis**, **The Fearless Cartooneer**, **Jeroen Jager**, **Sam Peeters**, **Eric Snelleman**, **Barbara Stok**, **Meindert Strikwerda**, **Vlerk**, **Erik Wielaert**, **Roelof Wijtsma** en het duo **Martine Rademakers/Bart Nijstad**.
Het speciaal voor deze uitgave gemaakte werk varieert tussen kort verhaal, cartoon, 'gagstrip' en een éénpaginaplaat met teksten. Het thema 'Groningen bij nacht' heeft de tekenaars naast (on)gecompliceerde humor geïnspireerd tot een breed scala van onderwerpen, zoals een vampierverhaal, een romantische tulpenrooftocht, een beschouwend gesprek in bed, een fantasie over een relatie met de jonge vrouw achter de toonbank van een MacDonald. Probleem bij dit soort uitgaven is dat de lezer wel een heel brede smaak moet hebben om alle bijdragen te waarderen. Tekenstijl, scenario's en uitwerking zijn van een zeer verschillend niveau.

Elvis Versus the Most Hideous Spacemonster in the Universe and Other Short Stories

The Fearless Cartooneer
Passage 2006
ISBN 90-5452-156-2
Prijs €14,50
128 pagina's
zwart/wit (sk)

Van één van de tekenaars heeft Passage een apart boek uitgegeven. *Elvis Versus the Most Hideous Spacemonster in the Universe and Other Short Stories* is het eerste stripboek van **The Fearless Cartooneer**, bij de burgerlijke stand bekend als **Ricky van Duuren**. Zijn werk wordt gekenmerkt door scherpzinnige, sombere en soms zwartgallige humor, verbeeld met fraai gestileerde, kale pentekeningen, meestal in stroken. Eerder werden zijn tekeningen, behalve in *De Vera-krant*, onder meer in Zweden en Duitsland gepubliceerd.
DR

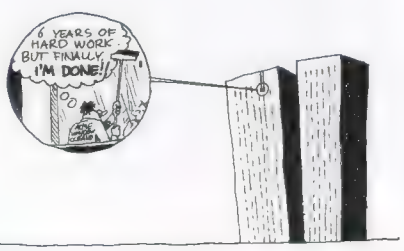

Fraai, maar saai, gelummel

Over naar jou – Weer over naar jou is mooi getekend, leest vlot weg, en laat nauwelijks een indruk achter. Het verhaal, een stripbewerking van een toneelstuk geschreven door Adriaan van Aken en getekend door **Philip Paquet** gaat over een jonge man van achter in de twintig, pas afgestudeerd en werkzoekend, zo staat op de achterflap te lezen.
Hij heeft een appartement in de stad gehuurd, samen met zijn vriendin. De lezer ziet de hoofdpersoon als hij... ja, wat doet hij eigenlijk? Uit het raam kijken naar voetballende orthodox-joodse jongens, achter de computer zitten, fantaseren over zijn toekomst en werk, voornemens maken, twijfelen aan zichzelf, lummelen, naar politieke uitzendingen en het nieuws op televisie kijken: er zijn verkiezingen op komst.
In de strip wordt nauwelijks gesproken, wel zijn er af en toe tv-dialogen te 'horen' (*Over naar jou*). In plaats van dialogen worden de beelden in de strip meestal vergezeld van tekstjes waarop vermeld staat wat er op het plaatje te zien is: koffie zetten, krant lezen, lief kussen, ervaringen opdoen, praatjes maken, jeugdherinneringen ophalen, relaties uitbouwen, uitzendbureaus aanschrijven, enzovoort, enzovoort. Aan het eind

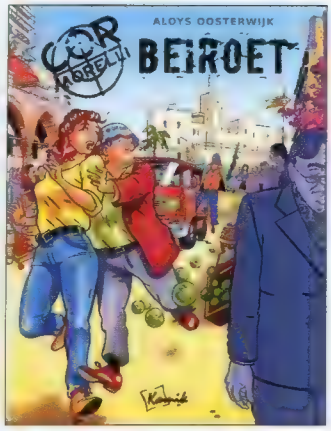

Nostalgisch weerzien met de oude Willem

Met deze uitgave van het avontuur *Beiroet*, dat ooit al in *Sjors en Sjimmie Stripblad* verscheen, zijn de avonturen van Cor Morelli weer een stukje verder op hun lange tocht naar compleetheid. De lange verhalen *Het grote geluk*, *De Antonius-moorden* en *De man op de dia*, evenals de korte verhalen *Het kleine geluk* en *Liber Clausus* moeten nog in album verschijnen. De rest van de serie werd al in de jaren 1990 uitgegeven, maar om verschillende redenen kwam er nooit een vervolg. Nu dus wel, met dank aan de pas opgerichte uitgeverij Komik. Ooit waren er plannen voor een vervolg op de serie, met als eerste album het nog te tekenen *Eva's rib*, dat samen met de al in album verschenen verhalen *Camera Obscura* en *De steen van Machacopan* een trilogie zou moeten vormen. Een proloog met de nog jonge brigadier Morelli zou ook niet ontbreken; helaas is er echter van al deze plannen nog niets terechtgekomen.

In dit album is het echter nog de vertrouwde Cor en deze keer mag hij naar Beiroet, om daar op zoek te gaan naar een plotseling verdwenen meisje. Er blijkt echter veel meer aan de hand te zijn dan alleen een verdwijning en het is aan Cor om alles weer op te lossen. Uiteindelijk krijgt hij samen met Esther Echt, zijn bevallige collega, te maken met de KGB, Stalinisten, Oekraïners èn de Falach-beweging.

Hoewel hij bij vlagen wat moeite lijkt te hebben met de gezichten heeft **Aloys Oosterwijk** destijds een prima getekend verhaal afgeleverd, waarin de sfeer van een stad als Beiroet goed overkomt. De inkleuring van **Jacqueline Heuvel** is helaas wat mat, waardoor een deel van het charme van de tekeningen verloren gaat. En dat terwijl de kaft, ingekleurd door **Wilma Leenders**, er zo flitsend uitziet.

Het verhaal voelt meer als iets uit de jaren 1980 dan uit de jaren 1990; met de KGB-slechteriken en revolutionairen uit de Oekraïne is het allemaal een beetje gedateerd, en dat komt het leesplezier niet ten goede. Ook ligt de nadruk net iets teveel op de actie, terwijl juist de komische scènes dit verhaal zo leuk maken. Terugkijkend valt te concluderen dat er meer in dit avontuur had gezeten. OW

Cor Morelli 6: Beiroet

Oosterwijk
Komik 2006
ISBN 90-78332-03-4 (luxe)
ISBN 90-78332-02-6
Prijs €42,95 (luxe)
€ 7,95
48 pagina's
kleur (luxe+sk)

van het verhaal breken er rellen uit in de stad en uiteindelijk wordt één van de spelende jongens uit het begin van het verhaal door een steen getroffen. Laatste tekst: 'in het goede moeten we blijven geloven'.

Voor mij werkt de gekozen formule niet. Vergeleken met bij voorbeeld het veel interessanter gecomponeerde *The No Stories* van Serge Baeken, met ongeveer hetzelfde thema – een jonge man die in de grote stad en in de maatschappij zijn weg zoekt – is *Over naar jou – Weer over naar jou* een beetje flauw verhaal, waarin ik de hartstocht in het andere werk van Paquet, *Snapshots* en *Yume* bij voorbeeld, mis. DR

Over naar jou – Weer over naar jou

Van Aken & Paquet
Bries 2006
ISBN 90-76708-48-7
Prijs €12
72 pagina's
steunkleur (sk)

ADVERTENTIE

ADVERTENTIE

ADVERTENTIE

STRIPWINKEL
WONDERLAND

wonderland productions
Paardsdemerstraat 19
3500 HASSELT
✆ 011/22 82 00

ADVERTENTIE

AKIM
Stripantiquariaat

groot in keuze(meer dan 40.000 eenheden)
nieuw/gebruikt en antiquarisch

p/a Ulgersmaweg 147 te Groningen
www.stripantiquariaat.nl

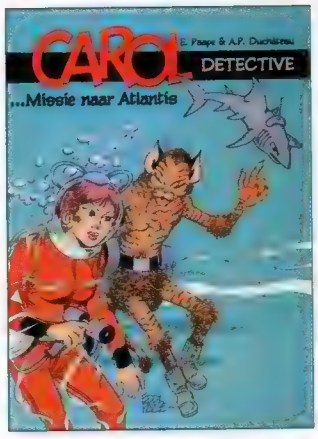

Sci-fi avontuur uit het verleden

Eddy Paape en **André-Paul Duchâteau**, dat zijn namen die bij iedere striplezer een belletje doen rinkelen. Maar niet zozeer in combinatie. Toch maakten ze ooit de strip *Yorik* voor het weekblad *Kuifje*, en *Udolfo*, waarbij Paape werd geassisteerd door zijn leerling Andreas. Veel later kwam er nog *Carol, detective*, waarvan al eens een album met korte avonturen verscheen bij uitgeverij Lombard. Carols eerste album-optreden was echter in *Luc Oriënt 17: De Sporen van Doctor X*, waarin ze naast enkele korte avonturen van Luc zelf een avontuur mocht beleven.

Paape's tekenwerk doet niet onder voor dat uit zijn hoogtijdagen. Het ontbreken van kleur doet wel enigszins afbreuk aan de kracht van de tekeningen, een gemiste kans van uitgeverij Bee Dee. Toch is dit verhaal een waardevolle toevoeging aan het toch al zo rijke oeuvre van grootheid Paape. Enkele figuren doen overigens sterk denken aan die uit *Luc Oriënt*: het is als een aangenaam weerzien met oude bekenden. Het scenario is helaas wat minder: hoewel Duchâteau niet veel sciencefiction-strips maakte lijkt het op de automatische piloot te zijn geschreven. Jammer, want met scenaristen als Charlier en Greg kwamen de albums van Paape heel wat meer tot hun recht en behoorden ze tot de top van de bladen *Robbedoes* en *Kuifje*. OW

Carol Detective: ...Missie naar Atlantis

Duchâteau & Paape
Bee Dee 2006
ISBN 90-77331-30-1
Prijs €14,95
48 pagina's
zwart/wit (sk)

[E N V E R D E R]

Alfa 9: Scala (Jigounov/Mythic, Lombard). Groteske flauwekul waarin spionagezaak uitloopt op geweldsorgie. Of, hoe een veelbelovende strip afzakt naar een bedenkelijk peil. RS

De almanak 2 (Servais, Casterman). Streekverhalen over geesten, verloren liefdes, eenwording met de natuur, bijgeloof, volksgerichten en vreemde rituelen. Heruitgave van *Wordt Vervolgd Roman* uit 1988, nu in twee delen. Met nieuw omslag èn ingekleurd (door Guy Servais alias Raiven). DR

Biggles Heritage 4: En de slaven van de mongool (Melliès/Rondepierre, Miklo). Bewerking vanW.E. Johns' *Biggles Gets His Men* uit 1950. De strip stamt uit 1966. Oorspronkelijk verschenen in miniformaat, maar in dit album gepubliceerd met twee pagina's op één bladzijde. Het album moet een kwartslag worden gedraaid om het verhaal te kunnen lezen. RS

De blauwbloezen 50: De klopjacht (Lambil/Cauvin, Dupuis). Sergeant Chesterfield en korporaal Blutch jubileren. Begonnen in 1968, beleven zij nu hun vijftigste avontuur. Aan sleet is de serie in al die tijd niet onderhevig geweest. Volgens een beproefde formule zijn de plichtsgetrouwe Chesterfield en de gezagsschuwe Blutch elkaars tegenpolen maar tegelijkertijd ook onafscheidelijk. Zij worden vergezeld door een aantal sterke bijfiguren. Om stil te staan bij dit gouden jubileum is in *De klopjacht* een dossier opgenomen. Het is helaas een karig en obligaat geheel geworden. Zo'n mijlpaal van een leuke serie verdient meer aandacht. TB

Bob Morane presenteert... 1: Jules Verne - Reis naar het middelpunt der Aarde (Laverdure/Dellisse, Miklo). Deze gebundelde herdruk van de bewerking van één van Verne's bekendste boeken verscheen eerder in twee delen medio jaren 1990. Het 'avontuur' is de enige link

Angel Fire is een donkere strip over het leven van een man, eenvoudigweg John geheten, die niet opkan tegen de verleidingen van de verdiensten behorende bij zijn crimineel werk. Samen met zijn partner Zee zorgt hij, in opdracht van de kille zakenman Mr. Belial, voor het op een dubieuze wijze opkopen van kleine bedrijven om ze vervolgens door te verkopen aan een andere bieder. De mannen worden door hun opdrachtgever beloond met een capsule Angel Fire, een zeer sterke hallucinerende drug. Als John die avond thuiskomt en blijkt dat hij zijn trouwdag en een daarbij behorend intiem diner heeft gemist, komt hij tot inkeer. Opmerkelijk genoeg is die gebeurtenis juist het begin van het einde voor John.

Chris Blythe, de scenarist (en tevens colorist), weet zijn lezers tot aan het einde toe op een verkeerd spoor te zetten. Dit wordt veroorzaakt door de mysterieuze en spookachtige beelden die we in de loop van het verhaal krijgen aangereikt. Welke toegevoegde waarde bepaalde scènes hebben, wordt pas in een later stadium duidelijk en er overkomt je een klein *Sixth Sense*-gevoel waarin aan het eind van die film pas duidelijk wordt dat hoofdrolspeler Bruce Willis al eerder dan bedacht het loodje heeft gelegd. Om de verwachtingen niet tè hoog op te schroeven: dat niveau behaalt dit stripboek niet. **Steve Parkhouse** tracht op zijn manier aan de onplezierige sfeer bij te dragen door veel donkere en door schaduwen omgeven scènes op te tekenen. Ook de flashbacks worden omkaderd door stemmig zwarte paginaranden. Door de grote hoeveelheid pagina's kunnen de auteurs het zich ook veroorloven uitgebreid zaken toe te lichten respectievelijk in beeld te brengen. Al met al is *Angel Fire* zeker geen onaardig debuut. TdK

Angel Fire

Parkhouse & Blythe
Casterman 2006
ISBN 90-303-8169-8
Prijs €15,75
88 pagina's
kleur (hk)

waarom Bob Morane deze reeks mag 'presenteren'. Met prachtige omslagtekening van René Follet. TdK

Boot & Van Dijk 9: Scarpia (Sparreboom, Fortmedia). Veel gezwaai met schietgerei, maar weinig gewonden. Dat typeert deze aardige aflevering in een herkenbare Rotterdamse setting. De plot, normaliter de plaats voor wat verrassende onthullingen, blijft deze keer achterwege. TdK

Een onderzoek van inspecteur Canardo 16: In de schaduw van het beest (Sokal, Casterman). Wreed en gewelddadig, beklemmend en humoristisch. Sokal beschrijft op magnifieke wijze een busgijzeling door een domme en nietsontziende misdadiger. TdK

Collectie Classix 3: Don Quichot (Meert/Adriaenssens, Standaard). Frisse verstripping van Miquel de Cervantes' *Don Quichot* met tekenwerk van Roger Meert. RS

Doctor Carnacki 3: De uil en de pussycat 3 (Vande Wiele/Nieuwenhuis, Bries). Afsluiting van een drieluik waarbij parapsycholoog Alice Carnacki het mysterie van een snerpend geluid in een kasteel oplost. In zwierige stijl in beeld gebracht. Vermakelijk. RS

Dracula 2: Bram Stoker (Séra/H., Casterman). Bram Stoker stierf in 1912, na een gekweld leven en arm als een kerkrat. Pas na zijn dood werd zijn roman over Dracula wereldberoemd. Yves H. en tekenaar Séra hebben er een ingetogen filmische vertelling van gemaakt, die compleet verschilt van het spektakelstuk *Dracula 1: Vlad de spietser*. Die maakte Yves H. samen met zijn vader Hermann. Het afsluitende deel van dit 'vampirisch' drieluik wordt getekend door Dany. RS

The Dreaming 1 (Chan, Arashi). Een tweeling op een kostschool krijgt te maken met mysterieuze verdwijningen. Het begin van deze Australische manga rammelt, maar allengs ontrolt zich een spannend verhaal. Bedenkster is Queenie Chan, geboren in Hongkong maar opgegroeid in Australië. Zij heeft zich laten inspireren door het verdwijnen van een klasgenootje, iets wat vaker schijnt voor te komen *Down Under*. Denk aan de roman en film *Picnic at Hanging Rock*. RS

Ernie Pike 3 (Pratt/Oesterheld, Casterman). Verhalen uit de Tweede Wereldoorlog, opgetekend door correspondent Ernie Pike. De strip dateert van eind jaren 1950, maar is nog zeker genietbaar. RS

Flo 4: De dagelijkse dosis (De Goede, Bries). Vierde deel met selectie uit de internetdagboekstrips van Flo's website uit 2005. Milde humoristische kijk op de dagelijkse beslommeringen van de nog immer veelbelovende Floor en zijn vriend Bas. DR

ADVERTENTIE

OOG & BLIK
PRESENTEERT

SPIEGELMAN – KUS UIT NEW YORK

Van de maker van *Maus*. Spiegelmans satirische covers voor het gerenommeerde *The New Yorker* zorgden voor heel wat opschudding.

LOUSTAL EN PARINGAUX – SCHURKENBLOED

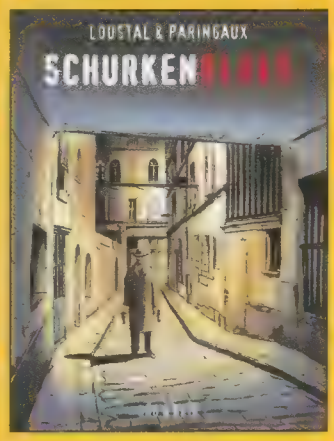

Een Loustal zoals we niet van hem gewend zijn: een duister misdaadverhaal over de laatste dagen van een beroepsmoordenaar. Gelimiteerde oplage!

HENDRIKS – DE NIEUWE HEMEL

Een ding zegt genoeg: Stripschappenning 2006 voor Beste Album!

ADVERTENTIE

ADVERTENTIE

DIT NAJAAR VERSCHIJNT

Marten Toonder
- Een leven op papier

Met bijdragen van diverse auteurs
ISBN 90-74539-14-9
hardcover
full colour
80 bladzijden
€24,95

OMSLAG ONDER VOORBEHOUD

Een geheel nieuw samengestelde Stripschrift-special waarin het leven van **Marten Toonder** vanuit diverse invalshoeken wordt belicht.
Met onder andere een niet eerder gepubliceerd vraaggesprek.

Voorintekening is mogelijk door €27,20 (incl. verzendkosten) over te maken op girorekening 9347590 t.n.v Stripstift, Rotterdam o.v.v. uw volledige naam en adres. Vermeld ook 'Toonder' Voor de zekerheid kunt u ook separaat een e-mail sturen aan uitgever@stripschrift.nl met uw adresgegevens.
U wordt dan automatisch op de hoogte gehouden van de definitieve verschijningsdatum. Ook ontvangt u op die manier wekelijks de Stripschrift-nieuwsbrief.

www.stripschrift.nl

Doordenderende stijloefening

Witte magie is een fantasy-vertelling over de tovenaarsleerlingen Miza en Vester die hun toverkunsten moeten aanwenden in de strijd tegen de duistere krachten van hun universum. Vester en zijn zuster Miza zijn toegewijde witte magiërs in opleiding met de daarbij horende huiswerklast van verplichte spreuken. Voor zij als magiërs worden ingewijd moet eerst hun beroemde vader, de grote Drazen, bevrijd worden uit de klauwen van het Duister. In hun strijd daarvoor sluiten ze tal van bondgenootschappen tegen steeds wisselende vijanden die heulen met het Duister. De zoektocht van de twee tovenaarsleerlingen wordt niet bijster origineel uitgewerkt, al is het opvallend is dat veel fantasy-creaturen gemodelleerd zijn naar Amerikaanse superhelden.
Naast het wat vlakke verhaal nemen de Argentijnen **Andres Ponce** en **Dario Brizuela** niet de moeite om een aantal sleutelpersonen in hun verhaal bij de lezer te introduceren. Het gevolg is dat vanaf de eerste strook de actie doordendert om eigenlijk nergens meer tot rust te komen. Het obligate kleurwerk uit de computer en het ongewoon kleine formaat (23cm bij 17,5cm) maakt de toch al drukke strip nog pulserender. Hoewel hun tekenwerk zeker niet ongetalenteerd is heeft het weinig eigens. Het is teveel een stijloefening, zoals hun eerdere *Ninja Turtle*-verhalen. Gladjes maar onpersoonlijk lopen onze helden rond met de oogopslag van Japanse kostschoolmeisjes uit de mangacultuur. Na lezing blijft er weinig magie meer over. JdL

Witte magie

Ponce & Brizuela
Prestige 2006
ISBN 90-77001-94-8
Prijs €15
156 pagina's
kleur (sk)

[E N V E R D E R]

Game Over 2: No Problemo (Midam/Adam/Augustin/Fourrier, Dupuis). Veel flauwe variaties en een enkele geslaagde op het zelfde thema: Mannetje zoekt uitgang = einde spel. Mijn suggestie ligt voor de hand: reeks over! TdK

Heinz 24: Sokko moet naar Krokko (Windig/De Jong, Oog & Blik/Harmonie). *Comeback* van Heinz en zijn kornuiten. Eigenlijk waren René Windig en Eddie de Jong in 2001 met de strip gestopt en wilden ze een tekenfilm maken. Maar daar zijn ze van teruggekomen. De meeste grappen in dit album komen uit *Het Parool* van 2005. Vermeldenswaard is het overzicht achterin van verschenen albums met begeleidend commentaar in woord en beeld. RS

Heldorado 1: Santa Maladria (Noé/Morvan/Dragan, Casterman). Prachtig getekend en fraai ingekleurd verhaal van zeer wreed optreden van Conquistadores op een tropisch Zuid-Amerikaans eiland. Eerste deel geeft interessante aanzetten die in de volgende delen hopelijk zullen worden uitgewerkt. DR

Jerome K. Jerome Bloks 19: Verkeerd verbonden (Dodier, Dupuis). In een lekker lezend, vakkundig getekend verhaal biedt een jonge vrouw Jerome Bloks vijftienduizend euro om iemand om te leggen. Jerome weigert maar raakt toch betrokken. Wordt vervolgd in deel 2. DR

De Kat 8: De zaak De Kat (Geluck, Casterman). Onnavolgbare logica, verrassende beeldgrappen en absurde hersenspinsels. Philippe Geluck is met zijn *De Kat* weer lekker op dreef. RS

KIJK, MRS. WOODVILLE. DAAR 'S BROADSTAIRS!
DE GANS HAD ME BIJ MIJN NAAM GENOEMD...!
MET BONZEND HART KEEK IK NAAR DE OUDE DAME. TOT MIJN STOMME VERWONDERING LIET ZE NIETS MERKEN.

Joep 1: Het hangt in de lucht

Van de Vijver
Zwijsen 2006
ISBN 90-276-7351-9
Prijs €5,95
48 pagina's
kleur (sk)

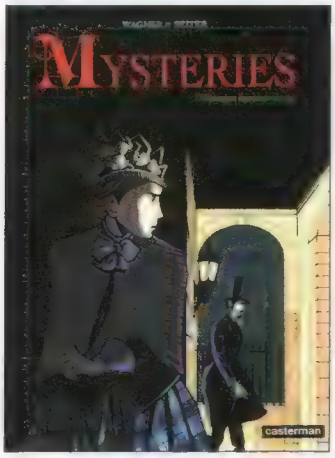

Beetje kraai, maar wel nieuwsgierigmakend

De Victoriaanse schrijver William Wilkie Collins (1824-1989), tijdgenoot van Charles Dickens, was een detectiveschrijver *avant la lettre*. Zijn detectiveroman *Law and the Lady* is door de scenarist **Roger Seiter** (onder meer bekend van *Fog*) bewerkt tot een tweedelig stripverhaal.

Londen, 1875. Een jonge vrouw, Valeria Brinton, stort zich onverhoopt in een huwelijk met een ogenschijnlijk uitzonderlijk goede partij. Reeds tijdens de wittebroodsweken wordt het haar duidelijk dat haar nieuwbakken echtgenoot een valse naam gebruikt en gebukt gaat onder een vreselijk geheim. Als een volleerd speurder volgt zij aan de hand van divers bronnenmateriaal het spoor terug. Ondanks tegenwerking van schoonfamilie en oude vrienden, maar met steun van Wilkie Collins, weet zij het geheim van haar man te ontrafelen.

Het scenario volgt een 19e eeuws ritme. Stap voor stap en zeer afgewogen wordt de kwestie uitgeplozen. Het taalgebruik van de *upper class*, de kring waarin de jonge vrouw is opgegroeid, is archaïsch en dat past geheel binnen de Victoriaanse context en de Romantiek. Een beetje braaf hier en daar, dat wel. De tekeningen van **Vincent Wagner** bevatten vooral sfeerscènes, waarin voor- en tegenstanders van de wankelmoedige echtgenoot met elkaar debatteren en verbaal op de vuist gaan. Door een sterk wisselende pagina-indeling vervelen deze discussies geen moment. Het afsluitende tweede deel wordt met nieuwsgierigheid tegemoet gezien. RB

Mysteries 1: Eenzaam tegenover de wet

Seiter & Wagner
Casterman 2006
ISBN 90-303-4215-3
Prijs €5,25
48 pagina's
kleur (sk)

Doorstartende Charlie

Uitgeverij Zwijsen uit Tilburg geeft een aantal tweewekelijkse schoolbladen uit, waaronder *Roetsj!* Daarin staat de humoristische strip *Joep* van **Michiel van de Vijver**. Het is een 'bengel-strip': lezers krijgen de belevenissen voorgeschoteld van een jongetje van een jaar of acht, in de traditie van *Dennis the Menace*, *Bollie en Billie* en *Casper en Hobbes*. De strip is een doorstart van *Charlie*, die Van de Vijver maakte voor het ter ziele gegane kinder-tv-blad *Zapp & Zo*. Een aantal grappen is ook hergebruikt.

Leuk dat uitgeverij Zwijsen nu dus een bundeling uitbrengt van de grappen van *Joep*. Deel één – *Het hangt in de lucht* – is tegelijkertijd Van der Vijvers debuutalbum. *Joep* is een geslaagde, verzorgde strip met milde humor, zij het af en toe wat braafjes (voornamelijk als zijn tamelijk kleurloze ouders op de voorgrond treden). De sterkste grappen zijn de *slapstick*-achtige situaties, waarin Joep het voor z'n kiezen krijgt. Van de Vijver, behorend tot Studio Noodweer, hanteert een soepel ogende tekenstijl waarbij zijn personages wel wat schetsmatig overkomen. De strip zou een eigenzinnige uitstraling hebben gekregen als hij zijn figuren een duidelijker smoel had gegeven. RS

ADVERTENTIE

SUPERSTRIP SPECIAALZAAK

EPPO.NL

Kleine Berg 33 • 5611 JS Eindhoven • tel. 040 - 244 18 82 • fax 040 - 243 58 73 • www.eppo.nl

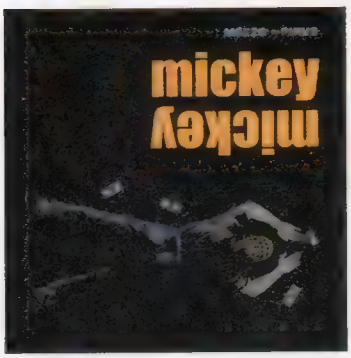

Een huurmoordenaar met een sinaasappeltik

Het loont de moeite om de buitenlandse stripmarkt in de gaten te houden. Dat toont uitgeverij Sherpa aan met de Nederlandse uitgaven van tekenaar **Mezzo** (pseudoniem van **Pascal Mesemberg**) en scenarist **Michel Pirus**. Al dateren de twee van oorsprong Franstalige verhalen alweer uit 1995 en 1997. Ondanks dat Mezzo er klaarblijkelijk niets van wil weten, ontkom je er als recensent niet aan om zijn tekenwerk te vergelijken met Charles Burns. Het verfijnde zwart/witte lijnenspel, de realistische scènes en het nadrukkelijk doch niet hinderlijk verwerken van grote schaduwpartijen zijn kenmerken van Mezzo's stijl. In *Twee killers* zijn een jonge en oudere huurmoordenaar tijdens een klus noodgedwongen op elkaar aangewezen, maar pruimen elkaar overduidelijk niet. Een album lang zitten ze elkaar dwars en schelden elkaar verrot. Onduidelijk blijft wie de opdrachtgever is en welk doel er achter hun geplande eliminatie zit.

In het tweede album – **Mickey Mickey** – is Mezzo duidelijk in tekenstijl geëvolueerd. Bijna filmisch hanteert hij verrassende camerastandpunten en nog meer dan in *Twee killers* vermijdt hij iedere overbodige lijn. Het verhaal handelt over een bankoverval die mislukt en ontaardt in een gijzeling. Mickey is de infiltrant die de twee bankovervallers helpt tijdens hun klus en er volgens planning met een schotwond en een flink aandeel van de beoogde winst vandoor mag gaan. Het loopt dus anders en Pirus is in staat om het verhaal twee tot drie keer van een verrassende wending te voorzien.

Beide boeken bevatten een drukkende lading suspense en de enerzijds rauwe verhaallijn wordt door Pirus knap verweven met oog voor detail. Zo is de sinaasappeltik van de oudere huurmoordenaar een rode lijn die door het eerste album loopt en tonen de eerste drie pagina's in *Mickey Mickey* alleen handen tijdens een spel van aftasting en onderhandeling. Beide albums verschijnen in een oplage van 1000 exemplaren. TdK

Twee killers
Mickey Mickey

Mezzo & Pirus
Sherpa 2006
ISBN 90-75504-70-5 (Killers)
ISBN 90-75504-71-3 (Mickey)
Prijs €14,95
56 pagina's
zwart/wit (hk)
(Killers)
(Mickey)

ADVERTENTIE

PELLUCIDAR *Strips & Curiosa*

U kunt bij ons terecht voor 2e hands & antiquarische strips en uiteraard wekelijks de allernieuwste titels. Verder verkopen wij veel stripcuriosa zoals posters, zeefdrukken, originelen, strippuzzels, poppetjes en beelden.
Totaal een zeer ruime keus van meer dan 30.000 eenheden!
Wij zijn *gespecialiseerd* in reeds uitverkochte strips.
Als een album niet op voorraad is, dan kunt u *GRATIS* gebruik maken van onze zéér actieve zoekdienst. Een mail met uw manco's is al voldoende.

PELLUCIDAR *Strips & Curiosa* * Nieuweweg 6, Groningen
* *Wij zijn geopend op dinsdag - vrijdag van 11.00-18.00 en zaterdag van 10.00-17.00* *
Tel. 050-3684414 * Mail: pellucidar@planet.nl * Web: http://members.lycos.nl/pellucidar

Lo Hartog van Banda – Thé Tjong-Khing

ARMAN & ILVA

— een sciencefictionklassieker in 16 luxe delen —

Nu in de winkel:

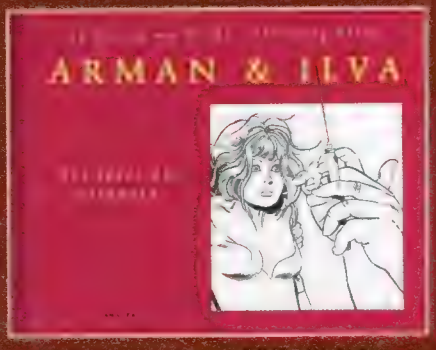

Met een voorwoord van HANCO KOLK

Met een voorwoord van JOOST SWARTE

Uitgeverij Sherpa presenteert de eerste delen van een luxe heruitgave van ARMAN & ILVA. Deze strip verscheen begin jaren '70 in diverse Nederlandse dagbladen, onder auspiciën van de beroemde Toonder Studio's en geldt nu als een Nederlandse stripklassieker, met name vanwege het realistische tekenwerk van Thé Tjong-Khing, die op onovertroffen manier de emoties van zijn strippersonages in beeld brengt.
Een unieke heruitgave: voor het eerst haarscherp gereproduceerd vanaf de originele stroken, aangevuld met nooit eerder gepubliceerde schetsen, commentaren van de tekenaar, interviews, foto's & achtergrondinformatie.

Luxe gebonden oblong, 80 pag. zwartwit, € 19,95 (tevens gelimiteerde oplage met gesigneerde zeefdruk)
Ieder jaar verschijnen nieuwe delen.

www.armanenilva.nl

[E N V E R D E R]

Lambada-reeks 18: Sex in Italië 4 (Tarlazzi, Maxima). Verhalen over de seksbelevenissen van een soap- en pornoster. Vierde deel over seks in Italië van erotiek-illustrator Luca Tarlazzi, die weer bewijst ook goed geslachtsdelen te kunnen tekenen. DR

Luka 10: Defensiegeheim (Mezzomo/Lapière, Dupuis). Vervolg op deel 9 waarin Luka op zoek gaat naar de ontvoerde Carlito en de reden daarvoor. Goed, doch wat gemakzuchtig getekend spionageverhaal. TdK

Michel Vaillant stelt voor... – Onuitgegeven toppers 13: De Labourdets 6: Gevaarlijke spelletjes (Graton/Graton, Graton). Schakel veertig jaar terug en bereid je voor op een familieroman en grote lappen tekst en je bent klaar voor één van de minste verhalen van *De Labourdets* tot nu toe. TdK

MX-22 1: Dossier Leda (Bartoll/Bartoll/Legrain, Casterman). Kunstschatten, geroofd door de nazi's in de Tweede Wereldoorlog, duiken anno 2006 op in een Parijse galerie. Leden van MX-22, een organisatie die malversaties in de kunstwereld tracht te voorkomen, weten het lek boven water te krijgen. Het wordt niet spannend en de tekeningen weten niet te boeien. RB

De oneven orde 3: Roma, 1644 (Teng/Cuadra/Miel, Lombard). Verwikkelingen rond een manuscript van Mechtilde, die in 1297 als ketter werd verbrand. Fraai getekend, maar lastig toegankelijk verhaal. DR

Paradise 2: De Molgravenwoestijn (Bingono/Sokal, Casterman). Vlot lezend tweede deel in stemmige donkere kleuren. TdK

Pol 23: In China (Hansen/Hansen, Casterman). Jaren na de dood van tekenaar Vilhelm Hansen en zijn vrouw en scenariste Carla werd dit verhaal teruggevonden. En er schijnt meer onbekend werk te worden uitgeven. Leuk, al blijft het eeuwig zonde dat de oorspronkelijke bijzondere ondertekst-dialoogvorm is ingeruild voor balloons. RS

Quintett 4: Het verhaal van Nafsika Vasli (Kraehn/De Vita/Giroud, Dupuis). Beste aflevering tot nu toe van dit vijfluik dat zich afspeelt in de herfst van 1916 in Macedonië. Hard, gewetenloos en wraakzuchtig en dat alles met tempo in beeld gebracht. RS

Requiem - De vampierridder 6: Hellfire Club (Ledroit/Mills, Prestige). Olivier Ledroit tekent de pagina's weer bomvol geweld, hel en verdoemenis. Overdaad schaadt niet, zo lijkt het in deze occulte reeks. TdK

De rode ridder 211: Het vuur en de maagd (Claus/Lodewijk, Standaard). Geen tijdmachine maar 'de mist der tijden' brengt de rode ridder rond 1420 bij Jeanne d'Arc, de maagd van Orléans. Hij verkeert in gezelschap van Merlijn en ook Blauwbaard duikt op in deze fantasierijke aflevering. RS

Rosco de Roode 2: Tot in de dood mijn liefste (Marco, Silvester). De hilarische avonturen van piraat Rosco zijn weer om te smullen in dit album waarin de bijfiguren de show stelen. OW

Say Hello to Black Jack 5: Kronieken van de oncologie 1 (Sato, Glénat). Serieuze manga over de gezondheidszorg in Japan. Goede gedetailleerde tekenstijl en een zeer sterk verhaal. Grotendeels zwart/wit met enkele pagina's in kleur. Voor de liefhebber een echte topper. DB

Schemerwoude 13: Dulle Griet (Hermann/H., Glénat). Heer Aymar, ridder van Schemerwoude is verplaatst naar het Vlaanderen van medio 16e eeuw. Een periode waarin de katholieke kerk de strijd aanbindt met de ketterse lutheranen. Vader en zoon Huppen hebben zich laten inspireren door het schilderij *Dulle Griet* van Pieter Bruegel de Oude. Het resultaat: een prachtig 'bezeten' verhaal. En dat vijf jaar na deel twaalf. RS

Schuldig (Stevens, Xtra). Relaties tussen twintigers, scherp geobserveerd en met veel arceringen in beeld gebracht door Stevens (Boston,1978) die met dit debuut een Xeric Award won. DR

Scribbly 6: Een opsteker van jewelste (Arends, Silvester). Sterke en zwakke grappen wisselen elkaar snel af in het rare wereldje van Scribbly en zijn vriendjes. Het tekenwerk is matig. DW

20th Century Boys 2 (Urasawa, Glénat). Naoki Urasawa laat verschillende verhaallijnen listig door elkaar lopen. Zo is er de zoektocht naar Vriend, de leider van een geheimzinnige groepering, en wordt Kenji bedreigd in zijn karige bestaan van winkelier. TdK

20th Century Boys 3 (Urasawa, Glénat). Spannende manga over een maniak die met bacteriologische aanslagen de wereld wil vernietigen. Hij blijkt een jeugdvriend van hoofdpersoon Kenji die hem moet tegenhouden. RS

Waarom ligt mijn boek niet naast de kassa? (Van Straaten, Maarten Muntinga). Lief en leed van worstelende schrijvers met de reacties van lijdende en meelevende partners. Daarbij nog wat empathische en botte uitgevers: zoals altijd trefzeker in beeld en geschrift gevat door veeltekenaar Peter van Straaten. DR

W.E.S.T. 3: El Santero (Rossi/Dorison/Nury, Dargaud). Het Weird Enforcement Special Team – W.E.S.T. – belandt in Cuba in 1902. De Amerikaanse militairen zijn er de baas, ondanks nakende 'democratische' verkiezingen. Die staan onder druk vanwege een aantal bizarre moordzaken. Er zou Santeria, Cubaanse voodoo, in het spel zijn. Fraaie, spannende post-western-strip. RS

Wolf 12: De appels van Idun (Dupré, Bee Dee). Hoewel niet op het omslag noch in het colofon vermeld, droeg ook (net als in deel 11) Lukas Moerman bij aan dit album. Het kleine formaat in combinatie met de grote hoeveelheid details werkt vermoeiend. TdK

→ AGENDA

AANVULLINGEN? VERTEL HET ONS! STUUR NIEUWS OVER BEURZEN, TENTOONSTELLINGEN OF ANDERE INTERESSANTE STRIPEVENEMENTEN AAN AGENDA@STRIPSCHRIFT.NL OF NAAR POSTBUS 84206, 3009 CE ROTTERDAM

■ ***t/m 26 november*** *Expo 'Le 9ième Rêve – 30 jaar dromen', Belgisch Centrum van het Beeldverhaal, Zandstraat 20, Brussel, België, info: (+32)(0)2-2100433 of www.stripmuseum.be*

■ ***t/m 28 november*** *Expo 'Retrospectieve André Juillard', Het Huis van het Stripverhaal, Keizerinlaan 1, Brussel, België, info: (+32)(0)2-5029468*

■ ***t/m 21 januari 2007*** *Expo 'Lust', de onfatsoenlijkste tekeningen van Peter van Straaten, Kunsthal, Westzeedijk 341, Rotterdam, info: (+31)(0)10-4400301 of www.kunsthal.nl*

■ ***t/m 11 maart 2007*** *Expo 'Fiep in de krant – De Parooljaren van Fiep Westendorp', Persmuseum, Zeeburgerkade 10, Amsterdam, info: (+31)(0)20-6928810 of www.persmuseum.nl*

■ ***t/m 9 april 2007*** *Expo 'Was getekend! Teo Gootjes', een overzichtstentoonstelling van de politiek cartoonist, Historisch Centrum Het Markiezenhof, Steenbergsestraat 8, Bergen op Zoom, info: (+31)(0)164-277050 of www.markiezenhof.nl*

■ ***t/m 15 april 2007*** *Expo 'De wereld van Franquin', Autoworld, Jubelpark 11, Brussel, België, info: (+32)(0)2-7364165 of www.lemondedefranquin.com/nl*

■ ***29 november 2006 t/m 18 maart 2007*** *Expo 'De wereld volgens Merho – Kiekeboe, verstripping van het dagelijks leven', Belgisch Centrum van het Beeldverhaal, Zandstraat 20, Brussel, België, info: (+32)(0)2-2100433 of www.stripmuseum.be*

■ ***7 januari 2007*** *Weekend van de strip: Strip-, platen-, cd- en dvd-beurs, Stadsfeestzaal Aarschot, Aarschot, België, info: (+32)(0)16-569709 of www.stripskoper.be*

■ ***25 t/m 28 januari 2007*** *34e Festival International de la Bande Dessinée, Angoulême, Frankrijk, info: (+33)5-45978650 of www.bdangouleme.com*

■ ***28 januari 2007*** *Strip-, platen-, cd- en dvd-beurs met onder anderen Steven de Rie, Gemeenschapscentrum 'Klein Boom', Mechelbaan 604, Putte, België, info: (+32)(0)495-210163 of (+32)(0)473-351178*

■ ***11 februari 2007*** *Maasland Strip met onder anderen Batem, Jan Bosschaert, Ersel, Eddy Paape, Paul Geerts, Jean-Pol, Bruno di Sano en Walter Laureysens, Kunstacademie, Zetellaan 50, Maasmechelen, België, info: (+32)(0)498-101684 of www.maasland-strip.be*

■ ***24 en 25 februari 2007*** *Stripboekenbeurs Rijswijk, Evenementenhal Rijswijk, (v/h Darling Market), Volmerlaan 12, Rijswijk, info: www.stripboekenbeurs.com*

■ ***25 maart 2007*** *Grote stripruilbeurs, Stripclub Tafelrond, Zaal Het Bad, Martelarenlaan, Kessel-Lo, België, info: (+32)(0)16-236597*

■ ***16 september 2007*** *Mechelse Stripbeurs 2007 met onder anderen Steven de Rie, Sporthal van het Scheppersinstituut, Melaan 16, Mechelen, België, info: (+32)(0)495-120372 of (+32)(0)473-730168*

■ ***29 en 30 september 2007*** *De Stripdagen, Euretco Expo Center, Meidoornkade 24, Houten, info: (+31)(0)255-518012 of www.stripdagen.nl*

André Franquins wondere wereld

Eind oktober was het zover. De tentoonstelling *De wereld van Franquin* opende de deuren voor het grote publiek. Aanzienlijk dichterbij dan de vorige versie – in Parijs – hoeven de Nederlandse Franquinliefhebbers (en dat zijn er veel!), niet verder dan tot Brussel te reizen om met eigen ogen al het fraais te bekijken. De Brusselse variant is aangepast aan de expositieruimte van het tijdelijke onderkomen: Autoworld. De expositie probeert alle facetten van het veelzijdige werk van André Franquin te tonen.

De auteur – vooral bekend vanwege Guust en de marsipulami – was daarnaast ook verantwoordelijk voor een kwaliteitsimpuls van de reeks *Robbedoes en Kwabbernoot* en tekende eveneens reeksen als *De Banjers*, *Ton en Tineke* (met magnifieke tekeningen van interieurs), *Roeltje* en *Zwartkijken*, een reeks die hij creëerde in een donkere periode van zijn leven.

De expositie is opgedeeld in vijf grote thema's. 'Flaters op de redactie' gaat ruimschoots in op de creatie van Guust Flater die met zijn even geniale als onzinnige uitvindingen het dagelijkse leven op de redactieburelen verlevendigde. 'De donkere kamer' toont de sombere en deprimerende wereld van *Zwartkijken*, terwijl 'Het magische atelier' weer een heel andere kant laat zien van 's mans grafische talenten: realistische tekeningen, miniaturen en monsters voeren hier de boventoon. In 'Het wetenschappelijke raadsel' is het de marsupilami die de bezoeker meetroont in zijn wereld terwijl het vijfde thema – 'Mechanica en uitvindingen' – visionaire vondsten uit de reeksen *Robbedoes en Kwabbernoot* en *Guust* toont. Dit alles in een tentoonstellingsruimte die aan alle kanten Franquin ademt. Dit wordt gerealiseerd door de meer dan tweehonderd originele tekeningen en vele reproducties die zijn opgehangen; maar ook door de vele decorelementen zoals het kantoor van Guust, het Palombische woud (de woonplaats van de marsupilami) en de op ware grootte getoonde voertuigen (denk aan de Zwendelmobiel of de Kwabberhefschroef). Bovendien is speciaal voor deze Belgische tentoonstelling de Turbotractie 2 gemaakt die zal schitteren naast de al in Parijs getoonde Turbotractie 1. De tentoonstelling die nog loopt tot en met 15 april 2007 is te bezoeken voor €10 (kinderen van 4-11 jaar betalen €6) Voor een uitgebreide impressie van de eerdere expositie in Parijs verwijzen we graag naar *Stripschrift 369*. TdK

Meer info: zie Agenda

→ HET VAK

DEZE RUBRIEK IS BESTEMD VOOR MUTATIES IN HET ROERIGE STRIPWERELDJE, ALSMEDE VOOR MELDINGEN VAN OVERLIJDEN. FUNCTIEWIJZIGINGEN, WISSELINGEN VAN UITGEVER OF DISTRIBUTEUR, VERHUIZINGEN... HIER LEEST U ER ALLES OVER. STUUR MUTATIES AAN **HETVAK@STRIPSCHRIFT.NL** OF NAAR POSTBUS 84206, 3009 CE ROTTERDAM.

>WAARHEEN?

De **Leidse Stripshop** in Leiden kondigt een verhuizing aan. Vanaf 15 januari 2007 kun je de winkel vinden in de Breestraat 141 in dezelfde stad. Voor die tijd vindt er nog een grote uitverkoop plaats.

Willy Lambil die samen met Raoul Cauvin verantwoordelijk is voor een kleine vijftig albums van *De blauwbloezen* heeft de Grote Prijs Sint-Michiel gewonnen op het vijfde stripfestival van het Brussels Gewest. De prijs die al sinds 1971 wordt uitgereikt ging eerder naar Hergé en André Franquin.
Tijdens hetzelfde festival won de Mexicaan **Ramos** de prijs voor de beste tekening en was **Tom Bouden** de beste Nederlandstalige tekenaar met zijn bewerking van Oscar Wilde's *Het belang van Ernst.*

>WAARVOOR?

Naar nu pas bekend werd, is op 26 mei **Jan Woldring** overleden. Hij werkte samen met zijn vrouw Corrie jarenlang voor de Toonder Studio's. Woldring startte zijn carrière met een opleiding tot huisschilder om later de Kunstnijverheidsschool te volgen waar hij zich meer in grafische vakken bekwaamde. Na zijn werk voor Marten Toonder en Joop Geesink werd hij zelfstandig reclametekenaar en illustrator. Zo illustreerde hij ondermeer *Het landelijk schimpnamenboek.* In 1996 was er nog een overzichtstentoonstelling van zijn werk. Woldring werd 93 jaar.

Ed Benedict overleed op 28 augustus in zijn woonplaats Auburn, California. Hij was tekenaar van de animatieserie *The Flintstones* en tevens verantwoordelijk voor het bedenken van de meeste hoofdkarakters uit andere Hanna-Barbera-tekenfilmseries zoals *Yogi Bear* en *Huckleberry Hound.* Beroemd werd hij met de karakters van Fred en Wilma Flintstone en hun buren Barney en Betty Rubble. Na een carrièrestart bij de MGM Studio's stapte hij eind jaren 1950 over naar de tekenfilmstudio's van Bill Hanna en Joe Barbera. Benedict werd 94 jaar.

Op 18 september overleed **Johnn Bakker.**
Bakker werd voornamelijk bekend door de strip *Blook* die in het weekblad *Pep* verscheen en geschreven werd door Lo Hartog van Banda en later Dick Matena.
Ook tekende hij *Dan Teal* op scenario van Geo Staad (Drs P).
Bakkers stripcarrière was vrij kort: na zijn werk voor *Pep* stopte hij in 1975 met striptekenen om als commercieel vormgever verder te gaan.
Johnn Bakker werd 59 jaar.

Op 21 oktober overleed **Paul Biegel.**
Hij was één van de meest succesvolle kinderboekenschrijvers van Nederland en heeft meer dan vijftig boeken op zijn naam staan. Biegel, die eigenlijk pianist wilde worden, maar afviel voor het conservatorium, begon zijn carrière als redacteur bij de *Avro Radiobode.* Na een mislukte studie rechten ging hij werken bij de Toonder Studio's waar hij vier van de zeven *Minter en Hinter*-verhalen schreef, een stripverhaal over twee broertjes met tekeningen van Dick Vlottes. Deze krantenstrip verscheen vanaf 1960 in *Het Vrije Volk* en in *Trouw.* Paul Biegel werd 81 jaar.

ADVERTENTIE

TE HUUR !!!

Het superleuke 'Klein Suske en Wiske' Springkasteel is nu ook te huur voor feestjes en evenementen.

WWW.KLEINSUSKEWISKE.BE
Voor meer info

Suske en Wiske Promoteam
++32 (0)3 888 64 82 (tel)
eric@dilles.be

Je eigen puzzel ?
Dat kan, vanaf 250 exemplaren !

PUZZELMAN

Gepersonaliseerde puzzel
Naast het uitgeven van strippuzzels, is Puzzelman gespecialiseerd in het produceren van gepersonaliseerde puzzels. Zo maakt Puzzelman de puzzels voor het Rijksmuseum van Amsterdam, het Kröller"-Müller Museum, Madurodam, de Fameuze Fanclub, Gemeente Gouda.... Zo maakten we ook de grote 'Suske en Wiske pvc puzzel' voor de promotietoer van Suske en Wiske, het 'Suske en Wiske promo'puzzeltje van Toerisme Hasselt, het 'Jan Bosschaert' puzzelblik voor het Wilrijkse Stripcentrum, de eerste puzzel van de Fameuze Fanclub, de Tentoonstellingspuzzel van Nero, de 'Ersel-'puzzel voor stripwinkel Comicstrip....

Je eigen puzzel
Wil je hier meer over te weten komen, aarzel dan niet kontakt op te nemen met Eric Dilles op ++32 (0)3 888 64 82 of per mail via eric@dilles.be

WWW.PUZZELMAN.COM

[SERVICE SPREAD]

→ HARRY'S POSTZEGELHOEKJE

Land van herkomst:
Verenigde Staten
Jaar van uitgifte:
1995
Cataloguswaarde:
€0,60 per stuk

Het tijdstip van de verschijning van de eerste strip is aan discussie onderhevig. In Bayeux (Normandië) hangt een tapijt dat de slag bij Hastings in een reeks afbeeldingen weergeeft. Met een beetje goede wil kun je zeggen dat dit elfde eeuwse tapijt de eerste strip was. En in 1865 maakte de Duitser Wilhelm Busch het geïllustreerde kinderverhaal *Max und Moritz* dat toch ook verdacht veel op een stripverhaal lijkt. Veel stripkenners dateren het begin van de strip echter in 1895 met de verschijning van *The Yellow Kid* van tekenaar Richard Felton Outcault in de krant *The New York World*. Vanaf dat tijdstip kan gesproken worden van een erkend medium dat gestructureerd onder de aandacht van een groot publiek kwam. Het kereltje was overigens al een jaar eerder ten tonele verschenen in cartoons in het tijdschrift *Truth*. Daar had US Postal Service echter geen boodschap aan toen ze in 1995 voor het honderdjarig bestaan van de strip een prachtig blok uitgaven met de bekendste strips uit de periode 1895-1950. Naast *The Yellow Kid* waren er zegels van *The Katzenjammer Kids*, *Little Nemo in Slumberland*, *Bringing Up Father*, *Krazy Kat*, *Rube Goldbergs Inventions*, *Toonerville Folks*, *Gasoline Alley*, *Barney Google*, *Little Orphan Annie*, *Popeye*, *Blondie*, *Dick Tracy*, *Alley Oop*, *Nancy*, *Flash Gordon*, *Li'l Abner*, *Terry and the Pirates*, *Prince Valiant* en *Brenda Starr*. HW

→ WINNEN

Na zo'n tien jaar wachten verscheen tijdens De Stripdagen eindelijk weer een nieuw album van *Cor Morelli*, getekend door **Aloys Oosterwijk**.
In samenwerking met uitgeverij Komik geeft *Stripschrift* vijf reguliere albums en één luxe uitgave van het album *Beiroet* weg aan inzenders van het goede antwoord op de vraag:

***Beiroet* is geen nieuw getekend verhaal.**
In welk jaar, in welk stripblad en in welk nummer van dat blad startte ooit de voorpublicatie?

De correcte inzending die volgens ons het meest origineel is, wint de luxe uitgave.

Stuur het antwoord voor 31 december naar
Beiroet prijsvraag
Postbus 84206
3009 CE Rotterdam
of naar winnen@stripschrift.nl

Bij meer dan zes goede oplossingen zal er worden geloot. De winnaars maken we in een volgend nummer bekend. Maximaal één inzending per adres, medewerkers van *Stripschrift* en hun familie zijn uitgesloten van deelname en discussiëren over de uitslag doen we natuurlijk niet.

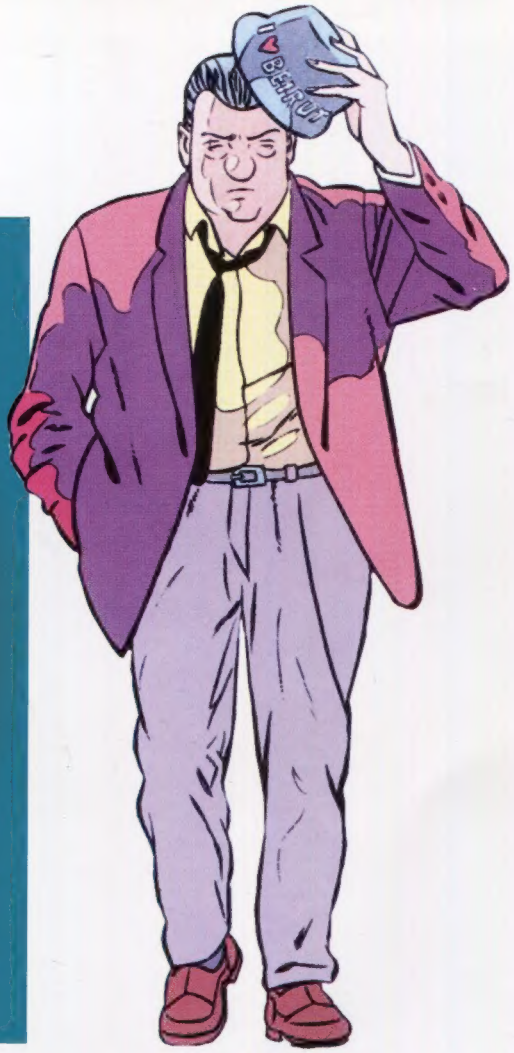

ADVERTENTIE

NU TE KOOP!

Getekende tijd - Wisselwerking tussen geschiedenis en strips door Kees Ribbens & Rik Sanders

ISBN 90-74539-00-9
Softcover
full colour
104 bladzijden
€12,95

In dit boek laten de auteurs hun licht schijnen op de oorsprong van het beeldverhaal en de ontwikkeling die dit medium daarna in grote lijnen doormaakt.

Te bestellen door €15,20 (incl. verzendkosten) over te maken op girorekening 9347590 t.n.v Stripstift, Rotterdam o.v.v. uw volledige naam en adres. Vermeld ook 'Getekende tijd'
Voor de zekerheid kunt u separaat een e-mail sturen aan uitgever@stripschrift.nl met uw adresgegevens. U ontvangt dan ook wekelijks de Stripschrift-nieuwsbrief.

www.stripschrift.nl

ADVERTENTIE

Nu te koop!

Nu te koop!

Nu te koop!

€ 9,95 per album

www.stripschrift.nl

STRIP SCHRIFT
Jaargang 38
Nummer 7 (380)
November 2006

's Werelds oudste stripinformatieblad verschijnt 8 maal per jaar en wordt samengesteld door een onafhankelijke redactie.

Redactie
Teus de Kruijf, Arco van Os, Dik Rondeltap, Rik Sanders

Medewerkers
Manon Albers, Tijs Bagchus, Olav Beeme, Ben Bits, Ruud Booms, Dave Boot, Peter Breedveld, Pieter van Cleef, Mars Gremmen, Margreet de Heer, Gijs Hillenius, Erik van der Hoeven, Eddie de Jong, Just Leeuwe, Willard Mans, Kees Ribbens, Vic Schiferli, Erwin Suvaal, Rich Thomassen, Wilco Tuinenburg, Sander de Vries, Rudy Vrooman, Harry Wibier, René Windig, Oliv Wortel, Annette Wouters

Omslag
Jean Dulieu

Redactie-adres
Postbus 84206
3009 CE Rotterdam
t 010-2201063
f 010-4210608
e redactie@stripschrift.nl

Abonnementen
Administratie Stripschrift
Kleine Beer 467
3067 ZW Rotterdam
e administratie@stripschrift.nl

Een abonnement omvat 8 nummers en wordt daarna telkens stilzwijgend verlengd. Eventueel gemiste nummers zij te bestellen via onze Back Issue Service.
Maak het juiste bedrag over op girorekening 9347590 ten name van Stichting Uitgeverij Stripstift te Rotterdam
Nederland €42,50
België €45,00
Other countries €59,00
IBAN NL56 PSTB 0009 3475 90
SWIFT/BIC PSTBNL21
Bedragen zijn inclusief 6% BTW
Opzeggingen schriftelijk richten aan de uitgever, uiterlijk twee nummers voor het aflopen van het abonnement.

Reprorecht
Het overnemen, maar ook het vermenigvuldigen van artikelen en illustraties is slechts geoorloofd na schriftelijke toestemming van de redactie.

Materiaal
Ongevraagd toegestuurd materiaal wordt niet geretourneerd.
De verantwoordelijkheid voor de artikelen berust bij de auteurs.

Advertenties
Voor de opgave van advertenties en het opvragen van de tarieven kunt u contact opmemen met de uitgever, of e-mailen naar adverteren@stripschrift.nl

Druk
Printec Offset, Kassel, Duitsland

Uitgever/Distributie
Stichting Uitgeverij Stripstift
Kleine Beer 467
3067 ZW Rotterdam
t 010-2201063
f 010-4210608
e uitgever@stripschrift.nl
w www.stripschrift.nl
KvK Rotterdam 24335843

Stripschrift wordt uitgegeven in opdracht van Het Stripschap. Leden van Het Stripschap krijgen € 1,25 korting op de abonnementsprijs.

ISSN 0165-845X

GROTE
SIGNEERSESSIE
ZONDAG 17 DECEMBER
13.00 t/m 17.00
KOOPZONDAG
'S-HERTOGENBOSCH
HUB
(Okko)
HANCO KOLK
(Gilles de Geus)
PETER DE WIT
(Gilles de Geus)
MARK RETERA
(Dirkjan)
JEAN-PAUL ARENDS
(Scribbly)
GERARD LEEVER
(Oktoknopie, Felix Flux Museum)
LAMELOS
(Kaasheld en Poephoofd)
MICHIEL VAN DE POL
(Michieltjes jongenshart, Medicijnman)
NIX
(Kinky & Cosy)
MARQ VAN BROEKHOVEN
(Peer de Plintkabouter, Marq denkt)
JAN DIRK BARREVELD
(Eugene)
SIMON SPRUYT
(De Bamburgers)
ALEX WESSELINK
(De Fret)
MARS GREMMEN*
(The girl is mine)
Silvester Strips
Snellestraat 8
5211 EN 's-Hertogenbosch
Telefoon: 073 690 1460
www.silvesterstrips.nl
SILVESTER
*lijst van aanwezige tekenaars onder voorbehoud. Check de website voor actuele informatie